

Uusi kuvaohjelmalainsäädäntö

Kokonaisuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotus

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:10

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Uusi kuvaohjelmalainsäädäntö

Kokonaisuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotus

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:10

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

ISBN 978-952-485-864-9 (PDF)

ISSN 1797-951X (PDF)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:10

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
26.3.2010

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Kuvaohjelmalainsäädännön kokonaisuudistusta valmisteleva työryhmä Puheenjohtaja: Tuula Lybeck Sihteeri: Riku Neuvonen ja Leena Rantala	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispv 29.01.2008	Dnro 130/040/2007
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Uusi kuvaohjelmalainsäädäntö; Kokonaisuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotus (Den nya lagstiftningen om bildprogram; Förslag från arbetsgruppen som berett totalreformen)		
Julkaisun osat Muistio + liitteet		
Tiivistelmä Työryhmä ehdottaa lakia kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä, jolla säänneltäisiin kuvaohjelmien levittämismääräyksistä lasten suojelemiseksi. Laki korvaisi kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain. Kuvaohjelmalainsäädäntö uudistettaisiin vastaamaan paremmin muuttunutta toimintaympäristöä. Nykymuotoisesta kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta luovuttaisiin. Tällä hetkellä ennakkotarkastus koskee elokuvia, tallenteita, eräitä tilausohjelmal palveluita sekä pientä osaa video- ja tietokonepeleistä. Suuri osa lapsen kehitykselle haitallisista sisällöistä välittyy ulkomailta internetistä ja satelliittitelevisiosta. Näin tarkastus kohdistuu vain vähäiseen osaan sellaista aineistoa, joka voi tulla lasten saataville. Ikärajajärjestelmä säilyisi. Kuvaohjelmien ikärajojen luokittelu siirrettäisiin pääosin kuvaohjelma-alalla työskentelevien henkilöiden tehtäväksi. Näiden tulisi olla viranomaisen hyväksymiä kuvaohjelmaluokittelijoita. Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat luokiteltaisiin yhdenmukaisin perustein. Luokittelu koskisi kaikenlaisia kuvaohjelmia eli elokuvia, televisio-ohjelmia ja pelejä sekä kaikkia kuvaohjelman tarjoamisen tapoja eli elokuvateatteriesityksiä, tallennelevitystä, televisiolähetyksiä ja internetin tilausohjelmal palveluja. Kuvaohjelmat olisi luokiteltava tarjottavaksi kaikenikäisille tai niille tulisi asettaa 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja. Ohjelmiin olisi lisättävä ohjelman sisältöä kuvaava symboli. Luokittelusta vapautettaisiin eräät sisältönsä perusteella yksilöidyt kuvaohjelmatyypit. Uudessa järjestelmässä panostettaisiin myös muihin lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistäviin toimenpiteisiin, kuten mediakasvatukseen sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnattuun tiedottamiseen. Viranomaisen toiminnan painopiste siirtyisi kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvontaan. Kuka tahansa voisi tehdä viranomaiselle pyynnön kuvaohjelman luokittelun muuttamisesta. Viranomaisen voisi myös omasta aloitteestaan ottaa kuvaohjelman luokiteltavaksi. Viranomaisen voisi huomauttaa ja viime kädessä määrätä uhkasakon laissa asetettujen velvoitteiden laiminlyönnistä. Vakavimmat rikkomukset säädettäisiin rangaistaviksi teoiksi. Kuvaohjelmien tarjoamisen valvonnasta ja luokittelujärjestelmän ylläpitämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi perittäisiin kuvaohjelman tarjoajilta valvontamaksu. Viranomaisen palveluista voitaisiin periä maksuja valtion maksuperustelain mukaisesti. Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta ja kumottavaksi laki Valtion elokuvatarkastamosta. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus huolehtisi uuden lainsäädännön viranomaistehtävistä. Viestintäviraston televisiotoimintaa koskevat lasten suojelemiseen liittyvät valvontatehtävät siirtyisivät Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Keskuksen tehtävänä olisi myös edistää mediakasvatusta ja lasten mediataitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa. Myös televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia muutettaisiin lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien sääntelyn osalta. Rikoslakiin ehdotetaan tehtäväksi uudistuksen edellyttämät muutokset.		
Avainsanat kuvaohjelma, lapsen kehitykselle haitallinen, sananvapaus, mediakasvatus, lasten suojeleminen		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:10	ISSN 1797-951X	ISBN 978-952-485-864-9 (PDF)
Kokonaissivumäärä 78	Kieli suomi	Hinta - Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetusministeriö

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utvivningsdatum
26.3.2010

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Abetsgruppen för totalreform av lagstiftningen om bildprogram Ordförande: Tuula Lybeck Sekreterare: Riku Neuvonen och Leena Rantala	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av 29.01.2008	Dnro 130/040/2007
Publikation (även den finska titeln) Den nya lagstiftningen om bildprogram; Förslag från arbetsgruppen som berett totalreformen (Uusi kuvaohjelmainsäädäntö; Kokonaisuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotus)		
Publikationens delar Promemoria + bilagor		
Sammandrag Arbetsgruppen föreslår lag om klassificering av och anteckningar på bildprogram. Lagen skulle ersätta lagen om granskning av bildprogram genom vilken bestämmelser om begränsningar i fråga om spridning av bildprogram för att skydda barn regleras. Lagstiftningen om bildprogram ses över för att bättre motsvara den förändrade verksamhetsmiljön. Man skulle frångå förhandsgranskning av bildprogram i sin nuvarande form. Förhandsgranskningen gäller för närvarande filmer, upptagningar, vissa beställ-TV-tjänster och en liten del av video- och dataspel. En stor del av sådant innehåll som är skadligt för barnets utveckling förmedlas från utlandet via Internet och satellit-TV. Således omfattar granskningen enbart en liten del av sådant innehåll som barn kan ha tillgång till. Åldersgränssystemet skulle förbli i sin nuvarande form. Klassificering av åldersgränser för bildprogram skulle till största delen överföras till personer som arbetar inom bildprogramsområdet. Dessa bör vara av myndigheten godkända klassificerare av bildprogram. De bildprogram som erbjuds i Finland skulle klassificeras enligt enhetliga grunder. Klassificeringen skulle gälla alla typer av bildprogram, dvs. filmer, televisionsprogram och spel samt samtliga sätt att erbjuda bildprogram, dvs. förevisningar på biografier, spridning av upptagningar, televisionssändningar och beställprogramtjänster på Internet. Bildprogrammen ska klassificeras för visning för personer i alla åldrar eller förses med en åldersgräns på 7, 12, 16 eller 18 år. Programmen ska förses med en symbol som beskriver programmets innehåll. Vissa enligt innehållet specificerade bildprogramstyper skulle bli befriade från skyldigheten till förhandsgranskning. I det nya systemet skulle man satsa också på andra förebyggande åtgärder som skulle främja barnens säkerhet i medieomgivningen, såsom medieuppföstran och informering som riktar sig till barnens vårdnadshavare och fostrare. Tyngdpunkten i myndighetens verksamhet skulle flyttas i riktning mot eftertillsyn av bildprogramsmarknaden. Vem som helst skulle kunna göra en begäran om ändring av klassificering gällande ett bildprogram. Myndigheten skulle också kunna klassificera ett bildprogram på eget initiativ. Myndigheten skulle kunna ge en anmärkning och i sista hand förelägga vite för försummelse av de skyldigheter som har ålagts i lag. De mest allvarliga förseelser skulle vara straffbelagda. För att täcka de kostnader som föranleds av tillsynen över erbjudande av bildprogram och för upprätthållandet av klassificeringssystemet skulle man ta ut en tillsynsavgift av dem som erbjuder ett bildprogram. Ersättningar för myndighetens tjänster kunde uppbäras enligt den gällande lagen om grunderna för avgifter till staten. I propositionen föreslås också att en lag om Centret för mediefostran och bildprogram ska stiftas och att lagen om Statens filmgranskningsbyrå upphävs. Centret för mediefostran och bildprogram skulle sköta de myndighetsuppgifter som den nya lagstiftningen innebär. De tillsynsuppgifter gällande Kommunikationsverkets televisionsverksamhet som hänför sig till att skydda barn skulle överföras till Centret för mediefostran och bildprogram. Centret skulle också ha till uppgift att främja mediefostran och barnens mediekunskaper i samarbete med andra myndigheter och samfund inom verksamhetsområdet. Också lagen om televisions- och radioverksamhet föreslås ändras i fråga om regleringen av program som är skadliga för barnets utveckling. Det föreslås att strafflagen ändras i enlighet med reformen.		
Nyckelord bildprogram, skadligt för barnets utveckling, yttrandefrihet, medieuppföstran, barnskydd		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:10	ISSN 1797-951X	ISBN 978-952-485-864-9 (PDF)
Sidoantal 78	Språk finska	Pris -
Distribution -		Sekretessgrad offentlig
Förlag Undervisningsministeriet		

Sisältö

Opetusministeriölle	7
Esityksen pääasiallinen sisältö	10
Yleisperustelut	11
1 Johdanto	11
2 Nykytila	11
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	11
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö	13
<i>Euroopan parlamentin ja neuvoston suositukset alaikäisten ja ihmisarvon suojelusta</i>	13
<i>Euroopan parlamentin ja neuvoston audiovisuaalisista mediapalveluista antama direktiivi</i>	14
<i>Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös internetiä ja muuta viestintäteknologiaa käyttävien lasten suojelua koskevan monivuotisen yhteisön ohjelman perustamisesta</i>	15
<i>Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma video- ja tietokonepelien ikäryhmäsuosituksista sekä komission tiedonanto kuluttajien ja erityisesti alaikäisten suojelemisesta videopelien haitoilta</i>	15
<i>Euroopan komission ja neuvoston mediakasvatusta koskevat päätelmät ja suositukset</i>	16
<i>Ruotsi</i>	17
<i>Tanska</i>	17
<i>Norja</i>	17
<i>Iso-Britannia</i>	18
<i>Saksa</i>	18
<i>Hollanti</i>	19
2.3 Nykytilan arviointi	19
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	22
4 Esityksen vaikutukset	26
4.1 Taloudelliset vaikutukset	26
<i>Vaikutukset julkiseen talouteen</i>	26
<i>Vaikutukset yrityksiin</i>	26
4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	26
<i>Lapsiin kohdistuvat vaikutukset</i>	26
<i>Sananvapautteen kohdistuvat vaikutukset</i>	27
4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	28
5 Asian valmistelu	29
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto	29
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	29

Yksityiskohtaiset perustelut	30
1 Lakiehdotusten perustelut	30
1.1 Laki kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä	30
1.2 Laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta	45
1.3 Laki televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	47
1.4 Laki rikoslain 17 luvun muuttamisesta	48
2 Tarkemmat säännökset ja määräykset	49
3 Voimaantulo	49
4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	49
Lakiehdotukset	50
1. Laki kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä	50
2. Laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta	56
3. Laki televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	58
4. Laki rikoslain 17 luvun muuttamisesta	58
Liite: Rinnakkaistekstit	60
3. Laki televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	60
4. Laki rikoslain 17 luvun muuttamisesta	61
Liitteet	64
Lausuma kuvaohjelmalain kokonaisuudistusta valmistelevan työryhmän ehdotukseen	64
Liite 1: Pienryhmä 1. Kuvaohjelmien luokittelujärjestelmä ja ikäraajat	65
Liite 2: Pienryhmä 2. Mahdollisuudet estää haitallisen kuvaohjelmamateriaalin saatavilla olo alaikäisille verkkoympäristössä	76

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 29.1.2008 työryhmän, jonka tehtävänä oli kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain (775/2000) uudistaminen ottaen huomioon alaikäisten suojelun tarpeet sekä teknologian ja markkinoiden kehityksen. Työryhmän tuli tehdä: 1) hallituksen muotoon laaditut ehdotukset televisioyhtiöiden tilausohjelmalveluja koskevan sääntelyn ja Euroopan unionissa vuonna 2007 hyväksytyin audiovisuaalisia viestintäpalveluja koskevan direktiivin asettamien vaatimusten osalta sekä 2) kartoittaa muut tarpeet kuvaohjelmalainsäädännön kehittämiseksi.

Kohdan yksi osalta työryhmä antoi ehdotuksensa 12.9.2008 (opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:23). Ehdotukseen liittyvä lainmuutos (381/2009) tuli voimaan 1.7.2009. Tämä työryhmämuistio käsittelee toimeksiannon kohtaa kaksi.

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin hallitusneuvos Tuula Lybeck ja muiksi jäseniksi lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula oikeusministeriöstä, kulttuuriasiainneuvos Kristina Hautala-Kajos opetusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Jussi Mäkinen liikenne- ja viestintäministeriöstä ja johtaja Matti Paloheimo Valtion elokuvatarkastamosta. Sihteereinä toimivat oikeustieteen lisensiaatti Riku Neuvonen Helsingin yliopistosta ja projektisuunnittelija Leena Rantala opetusministeriöstä. Asiantuntijaryhmän jäsenistä johtaja Jukka Liedes ja ylitarkastaja Maarit Pietinen osallistuivat työryhmän työskentelyyn.

Työryhmän työtä tuki asiantuntijaryhmä, jonka puheenjohtajana toimi hallitusneuvos Tuula Lybeck. Asiantuntijatyöryhmän jäseniksi kutsuttiin kehityspäällikkö Tiina Aaltonen Viestintävirastosta, lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, oikeustieteen tohtori Sakari Huovinen Helsingin yliopistosta, neuvotteleva virkamies Kari Ilmonen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, johtaja Satu Kangas, sittemmin lakimies Mikko Hoikka Viestinnän keskusliitosta, toiminnanjohtaja Tero Koistinen Suomen elokuvateatteriliitosta, johtaja Jukka Liedes opetusministeriöstä, varapuheenjohtaja Leif Lindblad Suomen elokuvatoimistojen liitosta, pääsihteeri Hanna Markkula-Kivisilta Pelastakaa Lapset ry:stä, johtaja Jorma Miettinen, sittemmin apulaisjohtaja Petra Wikström MTV Mediasta, psykologian tohtori Anu Mustonen Jyväskylän yliopistosta, toimitusjohtaja Raija Nurmio Suomen Filmikamarista, toiminnanjohtaja Riku Olkkonen Figma ry:stä, lakiasiain päällikkö Katri Olmo Yleisradiosta, ohjelmajohtaja Marie Rautava, sittemmin nuorisotyön päällikkö Juuso Peura Mannerheimin lastensuojeluliitosta, puheenjohtaja Lasse Saarinen Suomen elokuvatuottajista, psykologian tohtori Tarja Salokoski, lakiasiain päällikkö Riikka Tähtivuori, sittemmin lakiasiain päällikkö Mika Enäjärvi, sittemmin lakiasiain päällikkö Marko Lahtinen FiCom:sta, professori Tapio Varis Tampereen yliopistosta, lakimies Katri Väänänen Kuluttajavirastosta ja kuluttajaliiketoiminnan johtaja Marcus Wiklund Nelonen Mediasta. Asiantuntijaryhmää

täydennettiin nimeämällä jäseneksi ylitarkastaja Maarit Pietinen Valtion elokuvatarkastamosta sekä tuottaja ja mediakasvattaja Ismo Kiesiläinen Helsingin nuorisoasiainkeskuksesta harrastajaelokuvakulttuurin edustajana.

Työryhmä on työnsä aikana kuullut Opetushallitusta ja Poliisihallitusta sekä pyytänyt kirjallisesti näkemyksiä Suomen Aikuisviihdeyrittäjät ry:ltä. Valmistelun aikana työryhmä kokosi kaksi pienryhmää, jotka valmistelivat ehdotuksensa teemoista: 1) Kuvaohjelmien luokittelujärjestelmä ja ikärajat sekä 2) Mahdollisuudet estää haitallisen kuvaohjelmamateriaalin saatavilla olo alaikäisille verkkoympäristössä. Lisäksi opetusministeriö julkaisi 10.9.2009 tutkimusraportin Audiovisuaalisen median sääntelyn toimivuus ja kehittämistarpeet vanhempien näkökulmasta (opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:25).

Opetusministeriö täsmensi toimeksiantoaan 18.12.2008 siten, että työryhmän tuli tehdä ehdotuksensa kuvaohjelmalainsäädännön kehittämiseksi hallituksen esityksen muodossa ja samalla antoi työlle määräajaksi 31.8.2009. Työryhmä sai jatkoaikaa ensin 31.12.2009 ja edelleen 28.2.2010 saakka. Työryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Asiantuntijaryhmä kokoontui kuusi kertaa. Kumpikin pienryhmä kokoontui kolme kertaa.

Työryhmä katsoo, että lasten suojeleminen nykyisessä mediaympäristössä edellyttää uusia toimenpiteitä ja lainsäädäntöä, joka vastaa muuttunutta toimintaympäristöä. Media ja erilaiset kuvaohjelmat ovat keskeinen osa lasten elämää, ja internetin käyttö yleistyy yhä erityisesti pienten lasten keskuudessa. Median sisällöillä voi olla vakavia haitallisia vaikutuksia lasten kehitykseen, ja toimenpiteitä tarvitaan näiden ehkäisemiseksi ja turvallisen mediaympäristön kehittämiseksi. Toisaalta median monipuolisen käytön ja oppimisen mahdollisuuksia tulee kaikin tavoin edistää.

Työryhmä ehdottaa lakia kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä. Laki korvaisi kuvaohjelmien tarkastamisesta vuonna 2000 annetun lain. Lisäksi työryhmä ehdottaa säädettäväksi lakia Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta ja kumottavaksi lain Valtion elokuvatarkastamosta. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus huolehtisi uuden lainsäädännön viranomaistehtävistä. Viestintäviraston televisiotoimintaa koskevat lasten suojelemiseen liittyvät valvontatehtävät siirtyisivät Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Keskuksen tehtävänä olisi myös edistää mediakasvatusta ja lasten mediataitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa. Televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia muutettaisiin lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien sääntelyn osalta. Rikoslakiin ehdotetaan tehtäväksi uudistuksen edellyttämät muutokset.

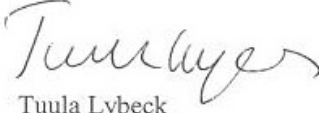
Nykymuotoisesta kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta luovuttaisiin. Ikärajajärjestelmä säilyisi. Kuvaohjelmien ikärajojen luokittelu siirrettäisiin pääosin kuvaohjelma-alalla työskentelevien henkilöiden tehtäväksi. Kuvaohjelmat olisi luokiteltava tarjottavaksi kaikenikäisille tai niille tulisi asettaa 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja. Ohjelmiin olisi lisättävä ohjelman sisältöä kuvaava symboli. Luokittelusta vapautettaisiin eräät sisältönsä perusteella yksilöidyt kuvaohjelmatyypit.

Viranomaisen toiminnan painopiste siirtyisi kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvontaan. Kuka tahansa voisi tehdä viranomaiselle pyynnön kuvaohjelman luokittelun muuttamisesta ja viranomainen voisi myös omasta aloitteestaan ottaa kuvaohjelman luokiteltavaksi. Viranomainen voisi huomauttaa ja viime kädessä määrätä uhkasakon laissa asetettujen velvoitteiden laiminlyönnistä. Vakavimmat rikkomukset säädettäisiin rangaistaviksi teoiksi.

Työryhmän muistion liitteenä on liikenne- ja viestintäministeriön lausuma, jossa todetaan, että avoimeksi jääneiden kustannusvaikutusten vuoksi liikenne- ja viestintäministeriö ei voi tässä vaiheessa muodostaa lopullista kantaa työryhmän ehdotukseen.

Saatuana tehtävänsä suoritetuksi työryhmä jättää kunnioittaen muistionsa opetusministeriölle.

Helsingissä 4 päivänä maaliskuuta 2010

Tuula Lybeck

Ilari Hannula

Jussi Mäkinen

Kristina Hautala-Kajos

Matti Paloheimo

Riku Neuvonen

Leena Rantala

Hallituksen esitys eduskunnalle kuvaohjelmalainsäädännön uudistamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä, jolla säänneltäisiin kuvaohjelmien levittämisrajoituksista lasten suojelemiseksi. Laki korvaisi kuvaohjelmien tarkastamisesta vuonna 2000 annetun lain.

Kuvaohjelmalainsäädäntö uudistettaisiin vastaamaan paremmin muuttunutta toimintaympäristöä. Nykymuotoisesta kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta luovuttaisiin. Tällä hetkellä ennakkotarkastus koskee elokuvia, tallenteita, eräitä tilausohjelmopalveluita sekä pientä osaa video- ja tietokonepeleistä. Suuri osa lapsen kehitykselle haitallisista sisällöistä välittyy ulkomailta internetin ja satelliittitelevisiion kautta. Näin ollen ennakkotarkastus kohdistuu vain vähäiseen osaan sellaista aineistoa, joka voi tulla lasten saataville.

Ikärajajärjestelmä säilyisi. Kuvaohjelmien ikärajojen luokittelu siirrettäisiin pääosin kuvaohjelma-alalla työskentelevien henkilöiden tehtäväksi. Näiden tulisi olla viranomaisen hyväksymiä kuvaohjelmaluokittelijoita. Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat luokiteltaisiin yhdenmukaisin perustein. Luokittelu koskisi kaikentyypisiä kuvaohjelmia eli elokuvia, televisio-ohjelmia ja pelejä sekä kaikkia kuvaohjelman tarjoamisen tapoja eli elokuvateatteriesityksiä, tallennelevitystä, televisiolähetyksiä ja internetin tilausohjelmopalveluja.

Kuvaohjelmat olisi luokiteltava tarjottavaksi kaikenikäisille tai niille tulisi asettaa 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja. Ohjelmiin olisi lisättävä ohjelman sisältöä kuvaava symboli. Luokittelusta vapautettaisiin eräät sisältönsä perusteella yksilöidyt kuvaohjelmatyypit.

Uudessa järjestelmässä panostettaisiin myös muihin lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistäviin toimenpiteisiin, kuten

mediakasvatukseen sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnattuun tiedottamiseen.

Viranomaisen toiminnan painopiste siirtyisi kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvontaan. Kuka tahansa voisi tehdä viranomaiselle pyynnön kuvaohjelman luokittelun muuttamisesta. Viranomainen voisi myös omasta aloitteestaan ottaa kuvaohjelman luokiteltavaksi. Viranomainen voisi huomauttaa ja viime kädessä määrätä uhkasakon laissa asetettujen velvoitteiden laiminlyönnistä. Vakvimmat rikkomukset säädettäisiin rangaistaviksi teoiksi.

Kuvaohjelmien tarjoamisen valvonnasta ja luokittelujärjestelmän ylläpitämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi perittäisiin kuvaohjelman tarjoajilta valvontamaksu. Viranomaisen palveluista voitaisiin periä maksuja valtion maksuperustelain mukaisesti.

Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta ja kumottavaksi laki Valtion elokuva-tarkastamosta. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus huolehtisi uuden lainsäädännön viranomaistehtävistä. Viestintäviraston televisiotoimintaa koskevat lasten suojelemiseen liittyvät valvontatehtävät siirtyisivät Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Keskuksen tehtävänä olisi myös edistää mediakasvatusta ja lasten mediataitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa.

Myös televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia muutettaisiin lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien sääntelyn osalta. Rikoslakiin ehdotetaan tehtäväksi uudistuksen edellyttämät muutokset.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan päivänä kuuta 20 .

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Nykyistä lasten mediaympäristöä kuvaavat lisääntyvä mediatarjonta, uudet mediamuodot ja muuttuneet median käytön tavat. Media ja erilaiset kuvaohjelmat ovat keskeinen osa lasten elämää, ja internetin käyttö yleistyy yhä erityisesti pienten lasten keskuudessa. Median sisällöillä voi olla vakavia haitallisia vaikutuksia lasten kehitykseen, ja toimenpiteitä tarvitaan näiden ehkäisemiseksi ja lasten turvallisen mediaympäristön kehittämiseksi. Toisaalta median monipuolisen käytön ja oppimisen mahdollisuuksia tulee kaikin tavoin edistää.

Lasten suojeleminen nykyisessä mediaympäristössä edellyttää uusia toimenpiteitä ja lainsäädäntöä, joka vastaa muuttunutta toimintaympäristöä. Mediaympäristön muutokseen on kiinnitetty huomiota pääministeri Vanhasen II hallituksen ohjelmassa, jonka mukaan lasten ja nuorten turvallisen mediaympäristön edellytyksiä parannetaan. Vastaa- vat linjaukset sisältyvät myös Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2007—2011 sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman tavoitteisiin. Myös Euroopan unionin tasolla on korostettu uusien keinojen kehittämistä lasten turvallisuuden lisäämiseksi uudessa mediaympäristössä, ja medialukutaitojen kehittäminen on nostettu esille Euroopan komission useissa eri ohjelma-asiakirjoissa.

Mediaympäristön muutokset ovat lisänneet merkittävästi ennaltaehkäisevien toimien, kuten mediakasvatuksen tarvetta. Mediakasvatuksen avulla kehitetään mediataitoja, jotka auttavat lasta vastaanottamaan ja käsittelemään median sisältöjä sekä ymmärtämään median roolia yhteiskunnassa. Mediakasvatuksen tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia vahvistamalla heidän mahdollisuuksiaan suojautua ja saada suojelua median haitallisilta vaikutuksilta. Tavoitteena on myös lisätä lasten mahdollisuuksia osallisuuteen ja itsensä ilmaisemiseen. Myös vanhemmat ja muut kasvattajat, esimerkiksi kouluissa ja

päiväkodeissa, tarvitsevat tietoa lasten mediamaailmasta, eri-ikäisten lasten kyvyistä ymmärtää mediasisältöjä ja keinoista lasten turvallisen mediaympäristön ja mediataitojen kehittämiseksi.

Lapsia tulee suojella median haitallisilta vaikutuksilta ja mediakasvatuksen koordinoimista on tehostettava. Esimerkiksi osa lasten huoltajista ei tunne tai käytä elokuvien, DVD-tallenteiden ja video- ja tietokonepeli-ikärajoja tai televisio-ohjelmien vedenjakaja-aikoja lainkaan. Lisäksi lasten vanhemmat kaipaavat haitallisista mediasisällöistä tiedottamista sekä kuvaohjelmien ikärajoihin ja mediasisältöihin liittyviä palautekanavia.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Kuvaohjelmien tarkastamisesta annettu laki (775/2000), *jäljempänä* kuvaohjelmalaki, tuli voimaan vuoden 2001 alusta. Kuvaohjelmalaissa säädetään perustuslain 12 §:n turvaaman sananvapauden välttämättömistä rajoituksista ja alaikäisten suojelemiseksi tarkoitettuja toimia kuvaohjelmia esitettäessä ja levitettäessä. Kuvaohjelmiin kuuluvat elokuvat ja muut liikkuvina kuvina katsottavaksi tarkoitetut ohjelmat, levitettiinpä niitä tallenteilla tai niin sanottuina tilausohjelmalpalveluina. Tilausohjelmalpalveluissa kuvaohjelmia pidetään internetin kautta yleisön saatavilla (*video-on-demand*). Kuvaohjelmiin kuuluvat myös vuorovaikutteiset kuvaohjelmat, esimerkiksi video- ja tietokonepelit.

Kuvaohjelmalain mukaan alle 18-vuotiaille tarkoitettuja kuvaohjelmia ei saa julkisesti esittää tai levittää ennen kuin ne on tarkastettu. Tarkastusviranomaisena toimii Valtion elokuvatarkastamo. Tarkastusviranomaisen on hyväksyttävä kuvaohjelma esitettäväksi ja levitettäväksi kaikenikäisille, jos sitä ei ole lain mukaan arvioitu lasten kehitykselle haitalliseksi. Tarkastusviranomaisen voi kieltää kuvaohjelman esittämisen tai levittämisen 18

vuotta nuoremmille tai asettaa kuvaohjelmalle 15, 13, 11 tai 7 vuoden ikärajan.

Lasten kehitykselle haitallisena pidetään laissa kuvaohjelmaa, joka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla on omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen. Kuvaohjelmien tarkastamisesta annettujen säännösten rikominen ja kuvaohjelman laitton esittäminen tai levittäminen ovat rangaistavia tekoja.

Laissa on tarkastusvelvollisuuden säädetty useita poikkeuksia. Osa poikkeuksista on tehty ohjelmien valmistustarkoituksen tai sisällön perusteella. Tarkastamattomina saadaan esittää tai levittää esimerkiksi kuvaohjelmia, jotka sisältävät yksinomaan tai pääasiallisesti musiikkiesityksiä tai toisinnoksia liikuntapahtumista tai hartaustilaisuuksista. Myös lapsille sopivia animaatio-, leikki- tai muita vastaavia esityksiä sekä ohjelmia, joissa käsitellään matkailua, ympäristöä tai niihin verrattavia aiheita, saadaan esittää tarkastamattomina.

Toinen poikkeusten ryhmä koskee ohjelmien levittämistä. Tarkastamattomina saadaan esittää televisiossa lähetettävät kuvaohjelmat. Myös tilausohjelmalveluina tai tallenteina levitettävät kuvaohjelmat saadaan levittää tarkastamattomina, jos ne eivät ole televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:ssä tarkoitettuja lasten kehitykselle haitallisia ohjelmia, jotka tulee lähettää sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisiota, tai jos ne ovat televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 5 ja 6 §:n mukaisesti kotimaisella televisiotoiminnan harjoittajalla ohjelmistossaan. Käytännössä tarkastuksesta on vapautettu tilausohjelmalveluina tai tallenteina levitettävät televisiossa ennen klo 21 esitettävät kuvaohjelmat.

Kolmas poikkeusten ryhmä koskee tiettyjä kuvaohjelmien esittäjiä, kuten oppilaitoksia, yleisiä kirjastoja ja tieteellisiä kongresseja. Neljäntenä poikkeuksena ovat eräät esitystilaisuudet, kuten elokuvafestivaalit, joissa voidaan antaa lupa esittää kuvaohjelmia niitä tarkastamatta.

Näiden poikkeusten lisäksi vuorovaikutteiset kuvaohjelmat, kuten video- ja tietokonepelit, ovat vapautettuja ennakkotarkastuksesta. Peleissä on kuitenkin oltava ikärajamer-

kintä. Vuodesta 2003 alkaen peleissä on ollut pääosin käytössä eurooppalainen PEGI-merkintä (Pan-European Game Information). PEGI-järjestelmän ikärajasuosituksukset ovat 7, 12, 16 ja velvoittava ikäraja on 18. Lisäksi PEGI-järjestelmässä tiedotetaan pelien haitallisista sisällöistä seitsemällä sisältösymbolilla, jotka ovat kauhu, väkivalta, seksi, huumet, kiroilu, syrjintä ja uhkapeli.

Tarkastamatta jäävistä kuvaohjelmista on pääsääntöisesti tehtävä Valtion elokuvataarkastamolle ilmoitus. Lisäksi ennen kello 21 vedenjakaja-ajan jälkeen televisiossa lähetettyjen tilausohjelmalveluina tai tallenteina levittävien ohjelmien sekä vuorovaikutteisten kuvaohjelmien ikärajasuositus on ilmoitettava viranomaiselle. Tarkastusviranomainen voi pääsääntöisesti ottaa poikkeusten ryhmiin kuuluvan kuvaohjelman tarkastettavaksi, jos on syytä epäillä, että kuvaohjelma sisältää lapsen kehitykselle haitallista aineistoa.

Tilausohjelmalvelun levittäjä saa pitää 18 vuotta nuorempien saatavilla vain heille lain mukaan esitettäviksi ja levitettäviksi hyväksytyjä sekä tarkastuksesta vapautettuja kuvaohjelmia ja niiden ohjelmasisältöjä. Palvelun levittäjä on siten velvollinen samalla tavalla kuin kuvaohjelmien muut levittäjät huolehtimaan siitä, että tarkastamattomia ohjelmia pidetään tarjolla palvelussa ainoastaan täysi-ikäisten käyttäjien saatavilla. Rikoslain (39/1889) 17 luvun 18 b §:n mukaan kuvaohjelman laitton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle on rangaistava teko.

Heinäkuun alussa 2009 voimaan tulleilla kuvaohjelmalain muutoksilla (381/2009) luovuttiin vuodesta 2007 lähtien käytössä olleesta niin kutsutusta kevennetystä tarkastusmenettelystä televisioyhtiöiden tilausohjelmalveluna tai tallenteina levittämisen ohjelmiston kohdalla. Muutosten jälkeen näiden ohjelmien ikärajasuositus tulee ilmoittaa Valtion elokuvataarkastamoon. Lisäksi tällaisten levittämistavan perusteella tarkastuksesta vapautettujen ohjelmien levittäjien tulee maksaa valvontamaksua. Valvontamaksua maksetaan myös niiden kuvaohjelmien levittämisestä, joita ei tarkasteta ja joille annetaan ilmoituksen yhteydessä ikäraja K18.

Televisioyhtiöiden toimintaan sovelletaan televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia (744/1998). Lain 19 §:n mukaan televisio-

toiminnan harjoittajan on huolehdittava siitä, että televisio-ohjelmat, jotka väkivaltaisuuksensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla ovat omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen, lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia. Säännös perustuu televisio toimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annettuun neuvoston direktiiviin (89/552/ETY), jäljempänä televisiodirektiivissä, vuodesta 1989 lähtien olleisiin säännöksiin.

Valtakunnalliset televisio toiminnan harjoittajat ovat vuodesta 1999 lähtien osana alan itsesääntelyä kirjallisella sopimuksella sitoutuneet lähettämään lapsille haitalliset ohjelmat tiettyjen niin sanottujen vedenjakaja-aikojen jälkeen. Kyseessä on televisioyhtiöiden keskinäinen vapaaehtoinen sopimus. Nykyisen sopimuksen mukaan alle 11-vuotiaita kiellettyjä ohjelmia ei lähetetä arkisin ennen kello 17, alle 13-vuotiaita kiellettyjä ohjelmia arkisin ennen kello 19, alle 15-vuotiaita kiellettyjä ohjelmia ennen kello 21 eikä alle 18-vuotiaita kiellettyjä ohjelmia ennen kello 23.

Televisioyhtiöt arvioivat lasten kehitykselle haitallisia ohjelmia ja niiden lähetyksiaikataulua ottaen huomioon televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain säännökset sekä itsesääntelymenetelmän toimivan vedenjakajasopimuksen periaatteet. Televisioyhtiöt suunnittelevat valtakunnallisesti ohjelmistonsa ja erityisesti lähetyksiaikataulut ottaen huomioon lasten suojelemiseen liittyvät näkökohdat. Televisioyhtiöiden ohjelmistojen suunnittelun erityiseen ammattiosaamiseen kuuluu ohjelmien sisältöjen arviointi.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 35 §:n mukaan Viestintäviraston tehtävänä on valvoa kyseisen lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Viestintävirasto valvoo lapsille haitallisten ohjelmien lähettämistä televisiossa ja edistää televisioharjoittajien itsesääntelyä. Esimerkiksi Viestintäviraston kannanoton perusteella televisioyhtiöiden itsesääntelysopimusta sovelletaan kaikkiin kotimaisiin televisiokanaviin. Kannanotossa edellytetään myös pornografisten ohjelmien lähettämistä

televisiossa klo 24 jälkeen. Muita Viestintäviraston keinoja itsesääntelyn edistämiseen ovat esimerkiksi vedenjakaja-aikojen tunnettuutta koskevat selvitykset.

Tällä hetkellä laissa ei ole säännöksiä mediakasvatuksesta. Suomessa ei myöskään ole mediakasvatusta koordinoivaa viranomaistahoja. Käytännössä mediakasvatusta kuitenkin edistävät ja toteuttavat Suomessa useat erilaiset organisaatiot. Valtakunnallisista järjestöistä mediakasvatustoimintaa harjoittavat esimerkiksi Kerhokeskus – Koulutyön tuki ry, Koulukinoyhdistys, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Mediakasvatuskeskus Metka, Mediakasvatusseura ja Pelastakaa Lapset ry. Varhaiskasvatuksen alueella mediakasvatusta on kehitetty opetusministeriön Lapset ja media -kokonaisuuden puitteissa esimerkiksi Mediamuffinssi-projektissa vuosina 2006–2007. Kehitystyötä tehdään myös nuorisotyö- ja kirjastosektoreilla sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa. Liikenne- ja viestintäministeriö koordinoi arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunnan yhteydessä toimivaa Lasten ja nuorten mediafoorumia, jonka tehtävänä on arvioida median ja internetin roolia lasten ja nuorten arjessa. Opetushallituksen määräyksissä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista vuodelta 2004 ja lukion opetussuunnitelmien perusteista vuodelta 2003 on mediakasvatusta koskevat aihekokonaisuudet viestintä- ja mediataito sekä viestintä- ja mediaosaaminen. Koulujen arjessa mediakasvatuksen on arvioitu toteutuvan eri tavoin riippuen opettajan kiinnostuksesta, osaamisesta ja resursseista.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö

Euroopan parlamentin ja neuvoston suositukset alaikäisten ja ihmisarvon suojelusta

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 20 päivänä joulukuuta vuonna 2006 suosituksen (2006/952/EY) alaikäisten ja ihmisarvon suojelusta ja oikeudesta vastineeseen Euroopan audiovisuaalisia ja verkkotietopalveluja tuottavien yritysten kilpailukyky huomioon ottaen. Suositus perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston 24 päivänä syyskuuta

vuonna 1998 antamaan suositukseen (98/560/EY) alaikäisten ja ihmisarvon suojelusta ja vastineoikeudesta Euroopan audiovisuaalisia ja tietopalveluja tuottavien yritysten kilpailukyky huomioon ottaen. Tässä suosituksessa kehoitetaan jäsenvaltioita, toimialaa ja sidosryhmiä sekä komissiota edistämään alaikäisten ja ihmisarvon suojelua televisio- ja radiolähetyksissä ja internetissä. Vuonna 2006 annetussa suosituksessa annetaan suuntaviivat kansallisen itsesääntelyn kehittämiseksi, sisällytetään suosituksen soveltamisalaan medialukutaito sekä kannustetaan yhteistyötä ja parhaiden toimintatapojen vaihtoa sääntely- ja itsesääntelyelinten välillä ja toimia syrjinnän torjumiseksi kaikissa viestimissä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston audiovisuaalisista mediapalveluista antama direktiivi

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 11 päivänä joulukuuta vuonna 2007 direktiivin (2007/65/EY), jolla muutettiin televisio-toimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta vuonna 1989 annettua neuvoston direktiiviä (89/552/ETY) ja sen muuttamisesta vuonna 1997 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä (97/36/EY), eli televisiodirektiiviä. Muutoksilla direktiivin soveltamisala laajennettiin koskemaan perinteisen televisiotoiminnan lisäksi verkoissa välitettäviä tilausohjelmalveluita ja sen nimi muutettiin samalla audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaksi direktiiviksi, *jäljempänä* AV-direktiivi.

AV-direktiivissä oleva alaikäisten suojelua koskeva sääntely pysyy televisio toiminnan osalta entisellään. Alaikäisille haitalliset ohjelmat tulee edelleenkin lähettää vain sellaisina aikoina, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisiota. Direktiivin 22 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden lainkäyttövaltaan kuuluvien televisiolähetystoiminnan harjoittajien lähetyksissä ei ole ohjelmia, jotka saattaisivat vahingoittaa alaikäisten fyysistä, henkistä tai moraalista kehitystä, eikä varsinkaan pornografiaa tai perusteetonta väkivaltaa sisältäviä ohjelmia. Toimenpiteet koskevat myös muita ohjelmia,

jotka voivat vahingoittaa alaikäisten fyysistä, henkistä tai moraalista kehitystä, jollei lähetysajan valinnalla tai teknisin keinoin ole varmistettu, että lähetysalueella olevat alaikäiset eivät tavallisesti kuule tai näe kyseisiä lähetyksiä. Jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava, että lähetettäessä tällaisia ohjelmia koodaamattomassa muodossa niitä edeltää äänimerkinä annettu varoitus tai ne voidaan tunnistaa näiden ohjelmien koko keston ajan näkyvästä tunnusmerkistä.

Uudistetussa direktiivissä on uusia säännöksiä, jotka koskevat tilausohjelmalveluita. Direktiivin 1 g artiklan mukaan tilattavalla audiovisuaalisella mediapalvelulla tarkoitetaan palvelua, jonka mediapalvelun tarjoaja tarjoaa ohjelmien katselemiseksi käyttäjän valitsemana ajankohtana ja käyttäjän omasta pyynnöstä mediapalvelun tarjoajan valikoiduista ohjelmista tehdyn luettelon pohjalta. Direktiivissä määritellään audiovisuaaliseksi mediapalveluksi ainoastaan sellaiset televisiolähetysinä tarjottavat tai tilattavat palvelut, jotka ovat joukkoviestintäpalveluja eli palveluja, joiden vastaanottajiksi on tarkoitettu merkittävä osa suuresta yleisöstä. Määritelmän ulkopuolelle jätetään kaikki palvelut, joiden päätarkoituksena ei ole ohjelmien tarjonta, eli palvelut, joissa audiovisuaalista sisältöä esiintyy ainoastaan satunnaisesti eikä sen välittäminen ole palvelun päätarkoitus.

Direktiivin 3 h artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden lainkäyttövallan piiriin kuuluvien mediapalvelun tarjoajien tarjoamat tilattavat audiovisuaaliset mediapalvelut, jotka voivat vakavasti haitata alaikäisten fyysistä, henkistä tai moraalista kehitystä, saatetaan tarjolle ainoastaan tavalla, jolla varmistetaan, etteivät alaikäiset normaalisti kuule tai näe näitä tilattavia audiovisuaalisia mediapalveluja. Alaikäisten suojelua koskevat direktiivin säännökset eivät kuitenkaan edellytä tilattavien audiovisuaalisten mediapalvelujen ennakkotarkastusta.

AV-direktiivi on tarkoitettu Suomessa täytäntöön eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä (HE 87/2009 vp) laeiksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä tekijänoikeuslain 25 b ja 48 §:n muuttamisesta. Tilattavia audiovisuaalisia

mediapalveluita ja alaikäisten suojelua koskevaa 3 h artikla on jo pantu täytäntöön heinäkuun alussa 2009 voimaan tulleella kuvaohjelmalain muutoksella (14/2009). Tällä hallituksen esityksellä osaltaan täydennetään AV-direktiivissä edellytetyjä toimenpiteitä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös internetiä ja muuta viestintäteknologiaa käyttävien lasten suojelua koskevan monivuotisen yhteisön ohjelman perustamisesta

Euroopan parlamentti ja neuvosto tekivät 16 päivänä joulukuuta vuonna 2008 päätöksen (1351/2008/EY) internetiä ja muuta viestintäteknologiaa käyttävien lasten suojelua koskevan monivuotisen yhteisön ohjelman perustamisesta. Ohjelman perustamisen tavoitteena oli internetin ja uusien verkon käyttöön liittyvien tekniikoiden käyttöturvallisuuden parantaminen ja lasten suojeleminen torjumalla laitonta ja haitallista sisältöä.

Päätöksiä internetin turvallisen käytön edistämiseksi oli tehty jo ennen tätä päätöstä. Euroopan parlamentin ja neuvoston 25 päivänä tammikuuta 1999 tehdyllä päätöksellä (276/1999/EY) tehtiin Safer Internet -toimintasuunnitelma vuosiksi 1998—2004, ja Euroopan parlamentin ja neuvoston 11 päivänä toukokuuta vuonna 2005 tehdyllä päätöksellä (854/2005/EY) käynnistettiin Safer Internet plus -ohjelma vuosiksi 2005—2008. Näiden ohjelmien puitteissa yhteisö antoi esimerkiksi rahoitusta erilaisiin internetin turvallista käyttöä edistäviin hankkeisiin.

Vuonna 2008 tehdyllä päätöksellä perustettiin edelleen Euroopan yhteisön Safer Internet -ohjelma vuosiksi 2009—2013. Ohjelman tarkoituksena on edistää internetin ja muun viestintäteknologian käyttöturvallisuutta, kouluttaa käyttäjiä, erityisesti lapsia, vanhempia, huoltajia, opettajia ja kasvattajia sekä torjua laitonta sisältöä ja haitallista verkkokäyttämistä. Ohjelman keskeisiä osia ovat yleisön tietoisuuden varmistaminen, laittoman verkkosisällön ja haitallisen verkkokäyttämisen torjuminen, turvallisemman verkkoympäristön edistäminen ja tietopohjan luominen.

Suomessa Safer Internet -ohjelman toimeenpanosta vastaa liikenne- ja viestintäministeriö. Ohjelmaan liittävää toimintaa on

esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n nettiturvallisuustoiminnoissa, Mannerheimin lastensuojeluliiton Viisaasti verkossa -toiminnassa ja Viestintäviraston koordinoimassa Tietoturvapäivähankkeessa.

Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma video- ja tietokonepelien ikäryhmäsuosituksista sekä komission tiedonanto kuluttajien ja erityisesti alaikäisten suojelemisesta videopelien haitoilta

Euroopan unionin neuvosto antoi 1 päivänä maaliskuuta vuonna 2002 päätöslauselman kuluttajien, erityisesti nuorten, suojelusta ottamalla käyttöön tiettyjä video- ja tietokonepelejä koskevat ikäryhmäsuositukset (2002/C 65/02). Päätöslauselmassa neuvosto katsoo, että pelien sisältöjen luokitusta ja merkintöjä koskeva sekä kansallinen ja yhteisön tason yhteistyö video- ja tietokonepelialalla toimivien yritysten keskuudessa auttaa osaltaan suojelemaan nuoria tehokkaasti ja hyödyntämään alan koko potentiaalia.

Yleiseurooppalainen interaktiivisten pelien ikäluokitusjärjestelmä PEGI käynnistettiin huhtikuussa 2003. Aloitteen teki IFSE (International Federation of Software Association). PEGI-järjestelmän tarkoituksena on varmistaa, että alaikäiset eivät saa haltuunsa ikäisilleen sopimattomia pelejä. Järjestelmää käyttävät suurimmat konsolivalmistajat sekä interaktiivisten pelien kustantajat ja kehittäjät kaikkialla Euroopassa. PEGI korvaa suurimman osan Eurooppaa sovellettavana yhtenäisenä järjestelmänä useat kansalliset ikäluokitusjärjestelmät. PEGI-luokitusta sovelletaan perinteisten pelien vähittäismyyntipaikkojen lisäksi myös internetin kautta myytäviin peleihin, joita pelataan tai jotka ladataan online-peliympäristössä tai jotka toimitetaan lehtimyyntin välityksellä.

Komissio antoi 22 päivänä huhtikuuta vuonna 2008 tiedonannon Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle kuluttajien ja erityisesti alaikäisten suojelemisesta videopelien haitoilta. Tiedonannossa komissio esimerkiksi pyytää videopelien ja pelikonsolien valmistajia edelleen parantamaan PEGI- ja PEGI Online -järjestelmiä ja erityisesti päivittämään säännöllisesti ikäluokituk-

nessa ja merkinnöissä sovellettavia kriteerejä, tiedottamaan PEGIstä aktiivisemmin ja lisäämään siihen osallistuvien valmistajien määrää. Komission myös pyytää kaikkia videopelien vähittäismyyntiin osallistuvia tahoja sopimaan kahden vuoden kuluessa yleiseurooppalaisista käytännesäännöistä, jotka koskevat pelien myyntiä alaikäisille ja sitoutumiseen lasten ja vanhempien keskuudessa, sekä varmistamaan, että säännösten noudattamiseen osoitetaan riittävästi resursseja.

Euroopan komission ja neuvoston mediakasvatusta koskevat päätelmät ja suositukset

Komissio hyväksyi 12 päivänä joulukuuta vuonna 2007 medialukutaitoa digitaalisessa ympäristössä koskevan tiedonannon (KOM(2007) 833 lopullinen). Tiedonanto täydentää Euroopan unionin audiovisuaalista politiikkaa. Euroopan unionin Media 2007 -ohjelmassa korostetaan medialukutaitoon liittyvien aloitteiden merkitystä, ja AV-direktiivissä jäsenvaltiot veloitetaan raportoimaan medialukutaidon tasosta.

Tiedonannossaan komissio katsoo, että medialukutaidosta on tulossa yhä tärkeämpi osa viestintäalojen eurooppalaisia ja kansallisia toimintasuunnitelmia. Matkaviestintä, käyttäjien luomat sisällöt, internet ja digitaalisten tuotteiden lisääntynyt saatavuus muuttavat mediataloutta, minkä seurauksena vaaditaan enemmän tietoa ja ymmärrystä mediasta digitaalisessa ympäristössä. Tiedonannossa medialukutaito määritellään yleiseksi taidoksi käyttää tiedotusvälineitä, ymmärtää ja arvioida kriittisesti tiedotusvälineiden ja mediasisältöjen eri puolia sekä viestiä erilaisissa yhteyksissä. Tiedonannolla on kolme painopistealuetta: kaupallinen viestintä, audiovisuaaliset teokset sekä verkkoviestintä.

Neuvosto antoi toukokuussa vuonna 2008 medialukutaitoa digitaalisessa ympäristössä koskevat päätelmät. Päätelmissä jäsenvaltioita kehoitetaan rohkaisemaan asianmukaisia viranomaisia yhteistyöhön ja edistämään medialukutaidon kehittämistä; edistämään kansallisella tasolla käytännesääntöjen ja muiden yhteissääntely- ja itsesääntelyaloitteiden kehittämistä; rohkaisemaan kaikkia osapuolia, erityisesti media- ja tietotekniikan sektoreil-

la, tekemään omaa säännöllistä tutkimusta medialukutaidosta; edistämään informaatioteknologian käyttöä koskevia tietoisuutta lisääviä aloitteita sekä edistämään medialukutaitoa elinikäisen oppimisen strategioiden yhteydessä ja vahvistamalla vertaisoppimista ja hyvien käytänteiden vaihtoa tämän alan opettamisen ammattilaisten keskuudessa.

Komissio antoi 20 päivänä elokuuta 2009 suosituksen medialukutaidosta digitaalisessa ympäristössä, ja neuvosto antoi 27 päivänä marraskuuta päätelmät medialukutaidosta digitaalisessa ympäristössä. Päätelmissä neuvosto panee tyytyväisenä merkille komission elokuussa 2009 antaman suosituksen, jossa muun muassa korostetaan audiovisuaalisen alan osallistumista medialukutaidon edistämiseen ja tuodaan esiin koulujärjestelmän mahdollisuudet medialukutaidon edistämiseksi ja jossa komissio ilmoittaa pyrkivänsä tukemaan hyvien käytänteiden vaihtoa ja kehittämään välineitä medialukutaidon tason mittaamiseksi.

Neuvoston päätelmissä painotetaan neljää eri näkökohtaa. Ensiksi korostetaan, että medialukutaidon edistämisen yhteydessä on tiedostettava digitaalisen kehityksen tuomat merkittävät hyödyt, kuten viestintätaitojen, oppimisen ja luovuuden kehittämisen mahdollisuudet. Toisaalta uusien medioiden vastuullinen ja asiantunteva käyttö edellyttää myös tietoisuutta riskeistä. Toiseksi tuodaan esiin, että mediateollisuudella on tärkeä rooli medialukutaidon edistämässä ja jäsenvaltioissa pyritään kehittämään mediateollisuutta koskevia hyviä käytäntöjä ja normeja eri tavoin, muun muassa itsesääntelyä tai yhteissääntelyä edistämällä. Tämän lisäksi on tärkeätä ottaa huomioon mediateollisuuden, kulttuuri-instituutioiden, kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoistyön toteuttamat medialukutaitoa edistävät hankkeet. Kolmanneksi painotetaan, että medialukutaidon kehittämistä koskevissa strategioissa olisi kiinnitettävä huomiota eri väestöryhmien erilaisiin tarpeisiin. Neljänneksi tuodaan esiin, että koulutusjärjestelmällä voi olla tärkeä tehtävä koko yhteiskunnan ja erityisesti lasten ja nuorten medialukutaidon, luovuuden ja innovaatiomahdollisuuksien kehittämisessä ja elinikäisen oppimisen avaintaitoihin on syytä kiinnittää huomiota.

Ruotsi

Ruotsissa kuvaohjelmalainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan. Uudistusta koskeva mietintö julkaistiin heinäkuussa 2009. Mietintöön perustuva esitys annetaan valtiopäiville keväällä 2010. Keskeinen uudistus Ruotsissa olisi aikuisille suunnattujen julkisesti esitettävien elokuvien ennakkotarkastuksesta luopuminen viimeisenä Pohjoismaana. Mietinnössä ehdotetaan ennakkotarkastusta ja luokittelua alle 15-vuotiaille suunnatuille julkisesti esitettävillä elokuvilla (elokuvateatterilevitys). Ikärajat säilyisivät ehdotuksen mukaan ennallaan: 7, 11 ja 15 vuotta.

Mietinnön ehdotuksen mukaan televisiota koskeva lainsäädäntö säilyisi radio- ja tv-laissa, johon on tarkoitus lisätä tilausohjelmalveluita koskevat säädökset. Televisiolähetyksissä on käytössä kello 21 vedenjakaja-aika. Elokuvien ja muun liikkuvan kuvan levittäminen videoina ja DVD-tallenteina olisi alan itsesääntelyn piirissä, eli levittäjät itse luokittelisivat ja merkitsisivät ikärajat tallenteisiin. Pelien luokittelu hoidettaisiin PEGI-järjestelmässä, kuten nykytilanteessa.

Mietinnössä ehdotetaan perustettavaksi uusi vielä erikseen nimeämätön viranomainen, joka syntyisi yhdistämällä valtion elokuvataarkastamo ja mediakasvatusta Ruotsissa edistävä Medierådet. Uusi viranomainen vastaisi julkisesti esitettävien elokuvien ennakkotarkastuksesta ja luokittelusta sekä lasten suojelemisesta ja vahvistamisesta uudessa mediaympäristössä.

Tanska

Tanskassa aikuisille suunnattujen elokuvien ennakkotarkastuksesta luovuttiin jo vuonna 1969. Nykytilanteessa maassa ennakkotarkastetaan ja luokitellaan alle 15-vuotiaille suunnatut julkisesti esitettävät ja tallenteina levitettävät elokuvat ja videot. Ikärajat ovat 7, 11 ja 15 vuotta. Yli 15-vuotiaille suunnattuihin elokuvaan ja videoihin esittäjä tai levittäjä merkitsee ikärajan itse viranomaisen ohjeen mukaisesti. Näitä elokuvia ja videoita ei ilmoiteta tai rekisteröidä.

Tanskalainen laki koskee elokuvia ja videoita, ei televisiota. Pelien luokittelu hoidetaan PEGI-järjestelmässä. Televisiolähetyksissä on käytössä kello 21 vedenjakaja-aika. Luokittelusta sekä esittäjien ja levittäjien ohjeista vastaa Medierådet -viranomainen. Lisäksi Medierådet tekee mm. tiedotustyötä ja vastaa Tanskan InSafe-toiminnasta. InSafe on Euroopan komission Safer Internet -ohjelmaan kuuluvaa lasten suojelemaan internet-ympäristössä tähtäävää toimintaa.

Norja

Norjassa kuvaohjelmia koskevan sääntelyn uudelleen tarkastus on parhaillaan käynnissä. Aikuisille suunnattujen elokuvien ennakkotarkastuksesta luovuttiin vuonna 2004. Nykytilanteessa alle 18-vuotiaille suunnatut julkisesti esitettävät elokuvat ennakkotarkastetaan ja niille annetaan ikärajat 7, 11 ja 15 vuotta. Ennakkotarkastamaton julkisesti esitettävä elokuva saa automaattisesti ikärajan 18. Ennakkotarkastuksesta on vapautettu elokuvat, jotka on lähetetty aikaisemmin televisiossa, jotka ovat valtiollisen tai kunnallisen tahon tuottamia, tallenteita julkisesta tapahtumasta, musiikkia, urheilua, ajankohtais sisältöä, uutisia, opetusmateriaalia tai mainoksia.

Tallenteina levitettävät elokuvat ja videot ilmoitetaan viranomaisen ylläpitämään rekisteriin. Alle 18-vuotiaille levitettävissä elokuvissa ja videoissa tulee olla viranomaisen asettama ikäraja. Rekisteröinnistä on vapautettu mm. hotellihuoneessa esitettävät ja urheilua, uutisia tai mainontaa sisältävät elokuvat ja videot. Rekisteri on tietopankki alan toimijoille ja yleisölle ja kertoo elokuvan tai videon esittämisestä tai levittämisestä vastuussa olevan tahon.

Medietilsynet -viranomainen vastaa elokuvien ja videoiden ennakkotarkastuksesta ja rekisterin ylläpitämisestä. Medietilsynet valvoo laajalti norjalaista mediakenttää mukaan lukien radio- ja televisio toiminta ja käsittelee myös muun muassa lehdistötukiasioita. Lisäksi viranomaisen tehtäviin kuuluu lisätä tietoa ja tietoisuutta lasten internetin käytöstä ja video- ja tietokonepeleistä. Pelien luokittelu hoidetaan PEGI-järjestelmässä. Vedenjakaja-aikakäytäntöjen mukaan alle 18-vuo-

tiailta kiellettyjä ohjelmia ei lähetetä televisiossa ennen kello 21.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa yleisön saatavilla olevat elokuvat ja tallenteet tulee hyväksyttävä viranomaisella. Tämä perustuu lakiin Obscene Publication Act (1959). Laki kattaa kaiken Iso-Britanniassa julkaistun materiaalin, mukaan lukien pelit ja radio-ohjelmat. Esittämisen ja levittämisen rajoittaminen perustuu materiaalin turmelluttaviin ja korruptoiiviin vaikutuksiin. Poikkeuksena ovat tieteelliset, kirjalliset, taiteelliset, koulutukselliset tai muut vastaavat yleishyödylliset tarkoitukset.

Hyväksymisestä vastaa British Board of Film Classification (BBFC). Rikoslain mukaan esimerkiksi video- ja DVD-tallenteiden levittämisestä ilman BBFC:n vahvistamia ikärajoja voi seurata vankeutta korkeintaan kuusi kuukautta tai sakkoja maksimissaan 5000 puntaa.

Elokuvateatteritoimintaan tarvitaan lain mukaan paikallisen viranomaisen lupa (Licensing Act 2003). Paikallinen viranomainen voi hyväksyä sellaisia elokuvia esitettäväksi, joita BBFC ei ole hyväksynyt, kieltää BBFC:n hyväksymien elokuvien esittämisen, tai tehdä erilaisia leikkauksia kuin BBFC on elokuviin tehnyt. Useimmissa tapauksissa BBFC:n päätökset kuitenkin pitävät.

Tallennelevitystä sääntelee oma laki (Video Recordings Act 1984), jonka mukaan lasten saataville ei saa levittää haitallista tai sopimatonta materiaalia videoilla, DVD-tallenteilla, tai osassa video- ja tietokonepelejä. Pääosin pelien ikärajaluokittelu hoidetaan PEGI-järjestelmässä. Käytännössä levitettävä materiaali tulee hyväksyttävä BBFC:llä.

BBFC:n käyttämät ikärajat ovat: U (kaikille sallittu), PG (vanhempien seurassa), 12A (alle 12-vuotiaalle aikuisen seurassa), 12, 15, 18 ja R18 (saa esittää tai levittää vain erityisluvalla esim. seksikaupat). Luokittelun lisäksi BBFC tuottaa ja jakaa kuluttajainformaatiota. Televisioalan vedenjakajakäytäntöjen mukaan ohjelmia, joilla on ikäraja 15, ei lähetetä televisiossa ennen kello 21.

Iso-Britanniassa toteutettiin vuonna 2003 viestintälakiuudistus, jonka yhteydessä medialukutaito julistettiin kansalaisveloitteeksi

ja valtion rahoittama OfCom (the Office of Communications) aloitti toimintansa mediakasvatuksen edistämiseksi. OfCom valvoo median toimintaa, valistaa median taustarakenteista sekä lapsille haitallisista sisällöistä ja tarjoaa foorumin kansalaisten mediakritiikille ja palautteelle. OfComin keskeisiä toiminta-alueita mediakasvatuksen edistämiseksi ovat tutkimus, verkostojen luominen ja mediasisältöjä koskevan kuluttajainformaation tuottaminen vanhempien kasvatustyön tueksi.

Saksa

Ennakkotarkastus on kielletty Saksan perustuslaissa, ja audiovisuaalisia mediasisältöjä ei voi ennakkotarkastaa lastensuojelupurstein. Alaikäisten suojelemisesta säädetään erillisessä lastensuojelulaissa (Jugendschutzgesetz 23.7.2002), jonka mukaan mediasisältöjä ei saa esittää tai saattaa lasten saataville ilman viranomaisen hyväksyntää.

Tullakseen julkisesti esitettäväksi tai levitettäväksi mediasisällön on oltava luokiteltu. Luokittelusta vastaa liittovaltion alaikäisten suojelusta vastaava viranomainen (Obersten Landesjugendbehörden). Käytännössä luokittelun tekevät alan toimijoiden itsesääntelyorganisaatiot Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft (elokuvat ja videot) ja Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle (pelit). Saksassa ei käytetä PEGI-järjestelmää. Televisio-ohjelmien itsesääntelyä hoitaa alan oma toimielin. Vedenjakaja-aikakäytäntöjen mukaan ohjelmia, joilla on ikäraja 16 ei lähetetä ennen kello 22 ja ohjelmia, joilla on ikäraja 18 ei lähetetä ennen kello 23.

Elokuvan julkinen esittäminen tai tallenteen levittäminen lapsille on sallittua vain, jos osavaltion viranomainen tai itsesääntelyorganisaatio on hyväksynyt elokuvan esitettäväksi tai levitettäväksi lakiin kirjatun menettelyn mukaan. Tiedotus- ja koulutustaroituksessa tehdyt elokuvat eivät tarvitse hyväksyntää. Ikärajat ovat kaikissa mediasisällöissä yhtenäiset: sallittu kaikille, sallittu 6 vuotta täyttäneelle, sallittu 12 vuotta täyttäneelle, sallittu 16 vuotta täyttäneelle sekä ei lapsille sallittu.

Lisäksi Saksassa on käytössä järjestelmä, jossa listataan lapsille haitallisia mediasisältöjä. Tämä indeksointi perustuu edellä mainittuun lastensuojelulakiin. Listalla olevien mediatuotteiden esittäminen tai levittäminen ei ole kiellettyä, mutta listaaminen asettaa rajoituksia niiden esittämiseksi ja levittämiseksi. Listaa ylläpitää erityinen viranomaisen (Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien, BBjM), joka seuraa sitä osaa mediatarjonnasta, jota ei luokitella. Listattavasta mediasisällöstä voivat tehdä ehdotuksen vain organisaatiot, kuten kuntien nuorisotoimistot.

Saksassa 14 alueellista mediaviranomaista on lailla velvoitettu mediakasvatukseen edistämiseen. Internetin sääntely- ja valitustyötä tekevät tahot on koottu Jugendschutz.net-keskukseen, joka toimii katto-organisaationa ja toimitilana suurelle joukolle erilaisia verkoturvallisuutta ja -kasvatusta koskevia hankkeita. Keskus ylläpitää positiivisia verkkosisältöjä tarjoavia palveluita, testaa suodatin- ja estojärjestelmiä sekä tarjoaa koulutusta ja konsultointia. Myös BBjM -viranomaisen kerää ja jakaa tutkimustietoa ja tietoa mediasta.

Hollanti

Hollannissa luovuttiin kuvaohjelmien ennakotarkastuksesta kokonaan vuonna 2001 ja siirryttiin itsesääntelyä painottavaan järjestelmään. Käytännössä järjestelmää toteuttavat audiovisuaalisen alan toimijat ja luokittelulaitos NICAM (Netherlands Institute for the Classification of Audio-visual Media).

Audiovisuaaliset tuotteet luokitellaan Kijkwijzer -järjestelmässä, jonka tarkoituksena on varoittaa kasvattajia tietynikäisille lapsille haitallisista audiovisuaalisista tuotteista. Ikärajat ovat: kaikille sallittu, 6, 9, 12 ja 16 vuotta. Ikärajasuosituksia täydennetään piktogrammeilla (väkivalta, kauhu, seksi, syrjintä, huumeet ja alkoholi, sopimaton kielenkäyttö), jotka kertovat kasvattajille tarkemmin audiovisuaalisen tuotteen lapselle haitallisesta sisällöstä.

Luokittelun tekevät audiovisuaalisen alan toimijat asiantuntijoiden laatiman koodauslomakkeen avulla. Luokittelulaitos NICAM valvoo järjestelmän laatua ja vastaa sen jat-

kuvasta kehittämisestä. Kehittämistyössä NICAM tekee tutkimusyhteistyötä yliopistojen kanssa. Järjestelmään sisältyy myös laaja tiedottaminen ikärajoista ja sisältösymboleista esimerkiksi televisio-ohjelma- ja elokuvaoppaissa ja tallenteiden pakkauksissa.

Luokittelujärjestelmää sovelletaan kaikkiin Hollannin markkinoilla oleviin audiovisuaalisiin tuotteisiin, kuten teatterielokuvat, televisio-ohjelmat ja videot ja DVD-tallenteet. Poikkeuksena ovat televisio-ohjelmista uutiset ja suorat lähetykset. Järjestelmää on käytetty myös mobiililaitteissa välitettäviin audiovisuaalisiin tuotteisiin, mutta ei internet-sisältöihin. Pelit luokitellaan PEGI-järjestelmässä. Televisioalan vedenjakaja-aikakäytäntöjen mukaan ohjelmia, joilla on ikäraja 12 ei lähetetä ennen kello 20 ja ohjelmia, joilla on ikäraja 16 ei lähetetä ennen kello 22.

Luokittelua valvoo erityinen valituslautakunta, jolla on oikeus asettaa sanktioita toimijoille, jotka eivät noudata sääntöjä. Sanktiot voivat vaihdella varoituksesta korkeimmillaan 135 000 euron sakkoon. Lisäksi voidaan vaatia ikärajan tai lähetyksajan muuttamista. Itsesääntelyjärjestelmän valvonnasta vastaa erityinen mediaviranomainen.

Mediakasvatukseen edistämiseksi on Hollantiin perustettu kasvatus-, kulttuuri- ja tiedeministeriön aloitteesta Mediatiedon asiantuntijakeskus (Mediawijshed Expertisecentrum) huhtikuussa 2008. Keskus on verkostomainen organisaatio, jonka tarkoituksena on medialukutaitojen ja osallistumisen edistäminen sekä innovaatioiden ja kokeiluiden tukeminen uuden median alueella. Verkostossa on yli 160 toimijaa useilta alueilta, kuten kasvatus ja koulutus, media-ala, kirjastot, kansalaisjärjestöt, nuorisojärjestöt, yliopistot, vanhempien järjestöt.

2.3 Nykytilan arviointi

Kuvaohjelmaympäristö on viime vuosina muuttunut nopeasti ja on edelleen jatkuvassa muutoksessa. Levityksessä olevien audiovisuaalisten sisältöjen määrä kasvaa ja ohjelmia voidaan levittää yhä useammin välityskanavan kautta. Viestintätekniikka mahdollistaa nykyisin kuvaohjelmien pitämisen internetin kautta yleisön saatavilla tilausohjel-

mapalveluna. Erittäin suuri osa lapsen kehitykselle mahdollisesti haitallisista sisällöistä välittyy ulkomailta internetin ja satelliittitelevision kautta. Näiden ohjelmien levittäjät ovat Suomen lainkäyttövallan ulkopuolella eikä Suomen ennakkotarkastusjärjestelmä ulotu niihin. Täysin kontrolloitua mediatarjontaa on mahdotonta luoda.

Nykyinen kuvaohjelmalain mukainen ennakkotarkastusjärjestelmä ei suojaa riittävästi lapsia. Tarkastus kohdistuu vain pieneen osaan sellaista aineistoa, joka voi tulla lasten ja nuorten saataville erilaisten audiovisuaalisen välineiden kautta. Etukäteen tarkastetaan elokuvateattereissa, tallennelevityksen kautta ja kotimaisina tilausohjelmalveluina tarjottava kuvaohjelmamateriaali. Tämän lisäksi kuvaohjelmamateriaalia on tarjolla niin paljon, että sen ennakkotarkastaminen on käytännössä mahdotonta ja myös taloudellisista syistä epätarkoituksenmukaista. Osittain tämän vuoksi kuvaohjelmalakiin on tehty lukuisia poikkeuksia, joilla kuvaohjelma voidaan vapauttaa ennakkotarkastuksesta. Kotimainen elokuvateatteritarjonta, tallennelevitys ja tilausohjelmalvelujen tarjonta ovat kotimaisten toimijoiden käsissä, ja heistä useimmat ovat vastuullisia lasten suojelemisen suhteen.

Myös lasten median käytön tavat ja tottumukset ovat muuttuneet, ja ne otettava huomioon, kun edistetään lasten suojelemista kuvaohjelmaympäristössä. Internet on nousut lasten eniten käyttämäksi mediaksi television ohella. Liikenne- ja viestintäministeriön kokoaman 18 marraskuuta 2008 julkaistun Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa -koosteen mukaan lasten eniten suosimia medioita ovat televisio ja internet. Pienimpien lasten eniten suosimiin medioihin kuuluvat myös videot ja DVD-tallenteet. 3—7-vuotiaista lapsista 96 prosenttia katselee televisiota, 92 prosenttia videoita/ DVD:itä ja 51 prosenttia käyttää internetiä. 8—12-vuotiaista lapsista 96 prosenttia katselee televisiota ja 92 prosenttia käyttää internetiä. 13—16-vuotiaista 99 prosenttia käyttää internetiä ja televisiota katselee 97 prosenttia. Koosteessa arvioidaan, että 34 prosenttia 3—7-vuotiaista, 86 prosenttia 8—12-vuotiaista ja 78 prosenttia 13—16-vuotiaista suosii digitaalisia pelejä. Viestintäviraston julkaise-

man Mediakasvatus suomalaisperheissä 2009 -selvityksen (Viestintäviraston julkaisu 11/2009) mukaan lasten päivittäistä median käyttöä hallitsee television katselu ja 14—15 vuoden iässä internetin päivittäinen käyttö on television katselua yleisempää. EU Kids Online -tutkimusverkoston vuoden 2009 kesäkuussa julkaiseman raportin (EU Kids Online: Final Raport) mukaan lasten internetin käyttö lisääntyy edelleen ja suurinta kasvu on pienimpien, 6—10-vuotiaiden lasten ryhmässä.

Kuvaohjelmaympäristön muutokset ovat yhteydessä myös lasten huoltajien kasvatus-työhön ja lasten suojelemisen mahdollisuuksiin kodeissa. Mediakasvatus suomalaisperheissä 2009 -julkaisun (Viestintäviraston julkaisu 11/2009) mukaan lasten television katselua rajoitetaan kodeissa useimmiten kellonajan ja ohjelmien sisällön suhteen. Tietokoneen osalta käyttämisen kokonaisuena on tärkein vanhempien käyttämä rajoituskeino. Eniten lasten median käyttöä rajoittavilla vanhemmilla on rajoittamisen ohella käytössä eniten muita kasvatuskeinoja, kuten keskustelu ja lapsen median käytön seuraaminen. Kaikkien sallivimmat vanhemmat korostavat eniten vain median parissa vietetyn ajan rajoittamista. Lasten kasvaessa rajoituskeinot vähenevät. Joka toinen 15—17-vuotias poika ja tytöistä 40 prosenttia saa itse päättää televisionkatselustaan. 15 vuotta täytäneistä pojista 40 prosenttia ja tytöistä 30 prosenttia saa päättää tietokoneen käytöstään. Erilaisten teknisten rajoituskeinojen käyttö on kodeissa harvinaista. Television lapsilukko on käytössä alle 10 prosentissa ja internetin suodatinohjelma 20 prosentissa lapsiperheistä. Yleisimmin teknisiä rajoituskeinoja käytetään matkapuhelimissa. Puhelimien estopalveluja on 60 prosentissa ja saldorajoitus 40 prosentissa perheistä.

Ikärajojen asettaminen kuvaohjelmille on kuvaohjelmalain ja pelien PEGI-järjestelmän sekä televisioyhtiöiden vedenjakajasopimuksen keskeisin keino lasten suojelemiseksi. Nykytilanteessa ikärajojärjestelmä on monimutkainen ja se ei siten toteuta lasten suojelemisen tavoitetta parhaalla mahdollisella tavalla. Käytössä on erilaisia ikärajojärjestelmiä: kuvaohjelmalain mukaan ohjelman voi kieltää 7, 11, 13, 15 ja 18 vuotta nuoremmal-

ta, ja vuorovaikutteisissa kuvaohjelmissä käytössä ovat PEGI-järjestelmän ikärajasuosituksat 7, 12, 16 ja velvoittava ikäraja 18. Televisio-ohjelmien ja tilausohjelmien tai tallenteina levitettävien televisio-ohjelmien ikäraajat eivät myöskään välttämättä ole täysin yhdenmukaisia elokuvien, pelien ja muiden tilausohjelmien palveluiden ja tallenteiden ikärajojen kanssa, koska niiden ikärajojen asettaminen perustuu televisioyhtiöiden lastensuojelusopimukseen, ei kuvaohjelmalaikiin. Lisäksi kuvaohjelmiin tehtävät merkinnät ovat monimutkaisia ja niitä on neljänlaisia: tarkastetuille annettut, tarkastamattomille annettut, vuorovaikutteisille kuvaohjelmille annettut merkinnät ja PEGI-merkinnät.

Opetusministeriön vuonna 2009 julkaiseman Audiovisuaalisen median sääntelyn toimivuus ja kehittämistarpeet vanhempien näkökulmasta - tutkimusraportin (Opetusministeriön työryhämämuistioita ja selvityksiä 2009:25) mukaan nykyinen kuvaohjelmien luokittelujärjestelmä ja ikäraajat eivät ole täysin tuttuja 3-15-vuotiaiden lasten vanhemmille. Parhaiten vanhemmat tuntevat elokuvien ja tallenteiden ikäraajat K15 ja K18 sekä televisio-ohjelmien vedenjakaja-ajan klo 21. Pelien kohdalla tunnetuin ikäraja on 18. Pieni osa lasten vanhemmista ei noudata lainkaan ikärajoja tai vedenjakaja-aikoja. Tilausohjelmien palveluja tunti vain vajaa puolet vanhemmista. Väkiältä, huumeiden käyttö, seksi ja kauhu ovat neljä tärkeintä mediasisältöä, joista vanhemmat haluavat saada tietoa. Parhaana pidetään järjestelmää, jossa kuvaohjelmien haitallisuudesta tiedotettaisiin sekä ikäraajalla että sisältösymbolilla. Lisäksi on vanhempia, jotka kaipaavat kasvatustyönsä tueksi tietoa siitä, mihin voi valittaa kuvaohjelmien ikärajoista ja antaa palautetta sisälloistä.

Valtion elokuvatarkastamon joulukuussa 2009 julkaiseman ikärajakyselytiedotteen mukaan aikaisemmissa vastaavissa kyselyissä on havaittu, että suurella osalla suomalaisista on väärä käsitys nykyisestä ikärajojärjestelmästä, jossa elokuvien ja DVD-tallenteiden ikärajoja kutsutaan sitoviksi ja pelien ikärajoja suosituksiksi lukuun ottamatta ikärajaa K18. Vuoden 2009 kyselyn mukaan 39 prosenttia suomalaisista kannattaa elokuvien ja DVD-tallenteiden sitovia ikära-

joja ja 57 prosenttia suositusikärajoja. Nykykäytännön mukaista suositusikärajojen merkitsemistä peleihin kannatti 93 prosenttia suomalaisista.

Nykytilanteessa kuvaohjelmien sääntely on osin päällekkäistä. Televisiossa lähetettävät kuvaohjelmat eivät kuulu kuvaohjelmien soveltamisalaan, vaikka tilausohjelmien palveluina tai tallenteina levitettävät televisio-ohjelmat kuuluvat. Internetin käytön yleistyminen huolimatta television katselu on edelleen yleistä erityisesti pienempien, alakouluikäisten ja tätä nuorempien lasten kohdalla. Lasten suojelemista edistäisi kaikkien kuvaohjelmien yhdenmukainen sääntely ja se, että niiden tarjontaa valvotaan yhdenmukaisesti. Lisäksi päällekkäisen sääntelyn seurauksena kuvaohjelmaa televisiossa lähetävä levittäjä maksaa Viestintävirastolle valvontamaksua ja jos sama levittäjä levittää ennen klo 21 televisiossa lähetettyä kuvaohjelmaa tilausohjelmien palveluna tai tallenteena perii Valtion elokuvatarkastamo 800 euron vuosittaisen valvontamaksun tai tarkastusmaksun yli 15-vuotiaille levitettävistä kuvaohjelmita. Viestintävirasto perii valvontamaksua koko televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain valvonnasta, ja maksussa lasten suojelemisen näkökulma on vain yksi osa.

Joissakin tilanteissa on syntynyt ongelmia kuvaohjelmien soveltamisalan ja laissa levittäjille asetettujen velvollisuuksien suhteen. Tämä on tullut esille erityisesti elokuvaharrastajien kohdalla. Kuvaohjelmien mukaan myös harrastajien levittämät elokuvat pitää tarkastaa ennakoon. Käytännössä Valtion elokuvatarkastamo on pääosin vapauttanut nämä elokuvat tarkastuksesta sillä perusteella, että ne kuuluvat harrastustoiminnan tai oppilaitosten toiminnan piiriin.

Valtion elokuvatarkastamon päätehtävä on kuvaohjelmien mukaisesti lasten suojeleminen haitalliselta kuvaohjelmamateriaalilta. Resursseista käytetään kuitenkin tällä hetkellä suhteettoman paljon rikoslain vastaisen aineiston, pääosin väkivaltapornon, valvontaan. Valvontaa toteutetaan kuvaohjelmien ilmoitusvelvollisuutta ja merkintöjen valvontatarkastuksia koskevien säännösten perusteella. Aikuisviihdemateriaalia on paljon ja sen valvonta vie resursseja lasten suojelemiselta.

Sananvapauden kannalta kuvaohjelmalain suurin ongelma on Valtion elokuvatarkastamon mahdollisuus tehdä poistoja elokuviin. Kuvaohjelmalain lähtökohtana on niin sanottu aikuissensuurin poistaminen eli jos kuvaohjelmassa ei ole kriminalisoitua aineistoa se voidaan esittää kahdeksantoista vuotta täytäneille esteittä. Poistomahdollisuus on tältä osin ristiriidassa sananvapauden ja lain systematiikan kanssa.

Mediakasvatuksen osalta pulmana nykytilanteessa on koordinaation sekä näkyvyyden ja vaikuttavuuden puute. Useissa muissa maissa on mediakasvatusta valtakunnallisesti koordinoiva viranomaistaho, joka Suomesta puuttuu. Koordinointi parantaisi mediakasvatukseen käytettävien resurssien tehokasta käyttöä, karsisi mahdollisia päällekkäisiä toimintoja ja kehittäisi mediakasvatusta esimerkiksi luomalla uusia yhteistyömalleja eri mediakasvatusta toteuttavien organisaatioiden kesken. Lisäksi koordinointi lisäisi mediakasvatuksen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Tätä tarvitaan, jotta mediakasvatuksen edistämisen tavoitteet toteutuvat kotien, koulujen, päiväkotien ja muiden tahojen arjessa. Nykytilanteessa esimerkiksi lasten huoltajia ja kasvattajia tukevaa mediakasvatust materiaalia on tuotettu runsaasti, mutta sen hyödyntäminen ei ole riittävää. Selvityksessä Suomalainen mediakasvatustamaisema 2008 – katsaus organisaatioiden toteuttamaan mediakasvatukseen (Mediakasvatustseura, Selvitys 2008) tärkeimpinä mediakasvatuksen kehittämistarpeina nousivat esiin lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten ja vanhempien kouluttaminen, mediakasvatuksen sisältöjen tarkempi määrittely ja kansallisen koordinoinnin organisoiminen.

Pääministeri Vanhasen II hallituksen ohjelmaan sisältyvässä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa tavoitteena on selkeyttää kansallisella tasolla viranomaisten keskinäinen koordinoitavuus lasten ja nuorten turvallisen mediaympäristön ja mediakasvatuksen kehittämisessä. Lisäksi pyritään vastaamaan nopeasti kehittyvän mediaympäristön haasteisiin ja selvittämään Valtion elokuvatarkastamon toimintojen laajentamista mediakasvatustelliseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Lisäksi tavoitteena on tarkistaa, että alaikäisten suojelua

koskeva lainsäädäntö vastaa medioiden kehitystä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Kuvaohjelmamarkkinoiden sääntelyä lasten suojelemisen näkökulmasta voidaan toteuttaa eri tavoin. Ensimmäisenä vaihtoehtona on perinteinen oikeudellinen sääntely, jossa valtion viranomaisen lakiin perustuen hyväksyy yleisölle levitettävät kuvaohjelmat ja asettaa niille ikäraajat. Tällaisen sääntelyn suurimpia haasteita ovat sääntelyn tehokkuus suhteessa sääntelyn aiheuttamiin vaikutuksiin kuvaohjelmamarkkinoilla. Kuvaohjelmamateriaalin määrä ja jakelutavat ovat lisääntyneet merkittävästi viime vuosina ja kaiken yleisölle levitetävän materiaalin ennakkotarkastus on käytännössä mahdotonta. Tällaisen järjestelmän ylläpitokustannukset muodostuisivat hyvin suuriksi. Vahva oikeudellinen sääntely koetaan helposti valtion pakkovallaksi ja jopa sensuuriksi, johon markkinoilla toimivilla ei ole intressiä sitoutua. Samaten teknologisen kehityksen myötä kuvaohjelmamarkkinat muuttuvat ja sääntelyltä edellytetään kykyä reagoida muuttuviin tilanteisiin. Tällaista reagointikykyä ei ole, jos kaikesta tulee säättää lailla ja markkinoilla toimivat yritykset eivät ole sitoutuneet sääntelyyn.

Toinen tapa toteuttaa sääntely on puhdas itesesäätely, jossa markkinoilla toimijat vastaavat sääntelystä ja valtiolle jää pääasiassa rikosoikeudellinen jälkikontrolli. Tällaisesta mallista on piirteitä esimerkiksi Hollannissa, mutta siellä itesesäntelylle on kuitenkin annettu vahva oikeudellinen asema kuvaohjelmien sääntelyssä. Itsesäntelyn keskeisin ongelma Hollannin mallisena Suomessa on perusoikeuksien rajoitusedellytysten täyttyminen ja perustuslain edellytys, että velvoitteista tulee säätää lailla. Legitimaation kannalta itesesäntely koetaan helposti alan omaksi toiminnaksi, jossa sanelevat enemmän markkinaehtoiset periaatteet kuin pyrkimys suojella lapsia haitallisilta mediasisällöiltä. Nämä ongelmat ovat näkyneet esimerkiksi keskustelussa Julkisen sanan neuvostosta.

Kolmas malli on yhteissäntely, joka on Euroopan unionin komission suosituksista lähtenyt uusi sääntelytapa yhdistää itsesään-

telyä ja oikeudellista sääntelyä. Yhteissääntelyllä voidaan välttää oikeudellisen sääntelyn ja itseääntelyn ongelmia. Kuvaohjelmien yhteydessä perusoikeuksien rajoitusedellytykset voivat kuitenkin aiheuttaa ongelmia säädösten tasolla. Haasteena yhteissääntelyssä voi olla juurettomuus, jos valtiovalta ja alan toimijat eivät yhteisesti sitoudu siihen. Tämän vuoksi yhteissääntelymallissa on korostettava toimialan osallisuutta järjestelmän toimeenpanossa.

Tässä esityksessä on pyritty lähestymään sääntelyä yhteissääntelyn näkökulmasta. Oikeudelliseen sääntelyyn eli lakiin ja viranomaisen tehtäviin on otettu ne elementit, jotka perustuslain ja viranomaistoiminnan lähtökohdista tulee ottaa. Kuvaohjelmamarkkinoiden sääntely jatkuisi lailla säädettynä ja viranomaisen valvomana, mutta lailla pyritäisiin säätämään vain minimistandardeista ja loput jätettäisiin yhteistyöelinten neuvoteltavaksi.

Lain soveltamisalasta käytiin työryhmässä paljon keskustelua. Kuvaohjelmatoimiala toimii kansainvälisellä kentällä ja siksi lain soveltamisalan määrittely on keskeistä. Eriytyisen haastavaa määrittely on ollut soveltamisalan piiriin mukaan tulevassa televisio-toiminnassa. Tavoitteena on ollut saada soveltamisala mahdollisimman kattavaksi suomalaisen yleisön näkökulmasta. Esimerkiksi monet suomalaiselle yleisölle tarjottavat kaapelitelevisiokanavat kuitenkin lähetetään ja hallinnoidaan ulkomailta ja ikärajamerkintöjen lisääminen tällaisiin ohjelmiin olisi käytännössä mahdotonta.

Työryhmä päätyi ehdottamaan että, lakia sovellettaisiin Suomessa tarjottavien kuvaohjelmien luokitteluun ja merkitsemiseen sekä kuvaohjelmien tarjoamisen valvontaan, jos päätös kuvaohjelman tarjoamisesta Suomessa olevalle yleisölle on tehty Suomessa. Televisiotoiminnassa soveltamisalaa täsmennettäisiin yhtenäiseksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain suhteen. Tämä olisi linjassa myös AV-direktiivin kanssa. AV-direktiivin tarkoituksena on muodostaa yhtenäinen eurooppalainen televisiotoiminnan alue, jonka sisällä toinen maa ei saa estää alkuperämaan lainsäädännön täyttävän televisio-ohjelman lähettämistä. Käytännössä osa Suomessa yleisölle tarjottavista televisiokanavista ei

kuuluisi ehdotettavan luokittelu- ja merkintävelvollisuuden piiriin. Tällaisten kanavien tarjoajien tulisi kuitenkin ilmoittaa, ettei ohjelmistoa ole luokiteltu ja merkitty. Soveltamisala kattaisi kaikki suurimmat katseluosuudet saavat valtakunnalliset televisio-kanavat.

Kuvaohjelmalain keskeisin keino lasten suojelemiseksi, eli ikärajojen asettaminen Suomessa tarjottaviin kuvaohjelmiin, säilyisi ja ikärajajärjestelmää parannettaisiin merkittävästi nykytilanteesta. Ehdotuksen mukaisesti kaikki Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat luokiteltaisiin yhdenmukaisesti tarjottavaksi kaikenikäisille taikka ikärajoilla 7, 12, 16 tai 18. Luokittelu koskisi yhtenäisesti kaikkia kuvaohjelmia (esimerkiksi elokuvat, televisio-ohjelmat, pelit) ja kaikkia kuvaohjelman tarjoamisen tapoja (esimerkiksi elokuvateatteriesitys, tallenne, televisiolähetys, tilausohjelmalvelu).

Lisäksi ikärajajärjestelmää täydennettäisiin tarkemmin kuvaohjelmien lapsille kehitykselle haitallisesta sisällöstä kertovilla sisältösymboleilla, joista sovittaisiin erikseen. Sisältösymbolien tarkoitus on kertoa vanhemmille tarkemmin, millä perusteella kuvaohjelma on arvioitu tietyn ikäistä nuoremman lapsen kehitykselle haitalliseksi. Käyttöön otettavia sisältösymboleja voisivat olla esimerkiksi väkivalta, kauhua, seksi ja päihteet (huumeet ja alkoholi).

Yhdenmukaisten ikärajojen ohella kuvaohjelmien merkinnät yhdenmukaistettaisiin lukuun ottamatta PEGI -järjestelmässä luokiteltuja kuvaohjelmia, joilla on yhteinen eurooppalainen merkintätapa. Yhtenäinen merkintäjärjestelmä on yleisön kannalta helpompi omaksua ja ymmärtää. Se myös helpottaa viranomaisen ja kuvaohjelmien tarjoajien tiedotustehtävän toteuttamista ja koordinoimista.

Ehdotettavassa uudistuksessa kuvaohjelmien luokittelutehtävä siirrettäisiin pääosion kuvaohjelman tarjoajille ja kuvaohjelman tarjoajat velvoitettaisiin merkitsemään kuvaohjelmat yhtenäisillä ikäraja- ja sisältösymbolimerkinnöillä. Luokiteltu kuvaohjelma tulisi ilmoittaa viranomaisen ylläpitämään kuvaohjelmaluetteloon. Kuvaohjelmia luokittelevien yritysten työntekijöiden olisi osallistuttava viranomaisen järjestämään koulutukseen, jonka suorittuaan työntekijä vasta saisi lu-

van luokitella kuvaohjelmia. Viranomaisella olisi velvollisuus järjestää riittävästi koulutusta luokittelijoille. Luokittelijoiden ammatitaitoa olisi pidettävä yllä ja kehitettävä. Jos luokittelija toistuvasti luokittelisi kuvaohjelmia virheellisesti, voisi viranomainen peruuttaa hänen luokittelulupansa.

Kuvaohjelmien luokitteluun olisi tarkoitus luoda järjestelmä, joka olisi mahdollisimman helppokäyttöinen. Luokitteluohjelmisto voisi olla verkkopohjainen ja sen tulisi riittävän luotettavasti selvittää kunkin kuvaohjelman sisältämän väkivallan, seksin tai muun lapsen kehitykselle haitallisen aineiston laatua ja määrää. Luokitteluohjelmisto määritteli kuvaohjelmalle ikärajan ja sen haitallisesta sisällöstä kertovat sisältösymbolit ohjelmiston esittämiin kysymyksiin annettujen vastausten perusteella. Luokittelujärjestelmä kehitettäisiin viranomaisen johdolla ja yhteistyössä alan tutkijoiden ja audiovisuaalisen alan kanssa lakiin kirjattujen luokittelukriteerien perusteella. Luokittelujärjestelmää olisi testattava riittävästi ennen käyttöönottoa sen luotettavuuden varmistamiseksi. Järjestelmän toimivuutta olisi jatkuvasti seurattava. Järjestelmässä yksi kuvaohjelma luokiteltaisiin vain yhden kerran, ja tämän jälkeen sen tiedot olisivat kuvaohjelmaluettelossa kaikkien käytettävissä.

Kuvaohjelman tarjoajan olisi lisäksi huolehdittava siitä, että kuvaohjelmia ei tarjota merkittäviä ikärajoja nuoremmille ilman asianmukaisia esteitä tai varoituksia. Televisio toiminnan harjoittajien tulisi huolehtia siitä, että lapsen kehitykselle haitalliset kuvaohjelmat lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisiota, ja että ikärajoista tiedotetaan televisio-ohjelmissa.

Markkinoiden tehokas jälkivalvonta perustuisi viranomaisen oman toiminnan lisäksi yleisöltä tulevaan palautteeseen. Viranomainen valvoisi eri luokittelijoiden luokittelua ja televisiolähetysten vedenjakaja-aikojen noudattamista. Valvonta perustuisi myös yleisöltä, lastensuojelujärjestöiltä tai muilta toimijoilta toimielimelle tuleviin ilmoituksiin. Viranomainen ottaisi vastaan kuvaohjelman luokittelua koskevia oikaisupyynnöitä. Viranomainen voisi myös ottaa minkä tahansa kuvaohjelman uudelleenluokiteltavaksi ja täl-

laisesta uudelleenluokittelupäätöksestä voitaisiin valittaa.

Viranomainen voisi huomauttaa ja viime kädessä määrätä uhkasakon sellaiselle kuvaohjelman tarjoajalle, joka ei noudata laissa asetettuja huolellisuusvaatimuksia tai laiminlyö tiedotusvelvollisuutta. Kuvaohjelman, jolla on 18 vuoden ikäraja, tarjoaminen alle kahdeksantoistavuotiaalle olisi edelleen kriminalisoitua rikoslaissa muun kuin televisio toiminnan osalta. Muiden ikärajojen vastainen kuvaohjelmien tarjoamisen kriminalisointi poistettaisiin. Viranomainen saisi uuden keinon huomautuksella ja uhkasakolla puuttua ongelmiin näissä tarjoamistilanteissa. Ehdotetun lain mukainen rangaistavuus olisi viranomainen harkintavallan piirissä ja edellyttäisi rikoslain tavoin tahallisuutta tai tämän lain mukaista huolimattomuutta. Viranomaisen tulisi harkinnassaan noudattaa rikosoikeuden yleisiä oppeja ja ehdotetun lain säännöksiä tulisi tulkita suppeasti. Viranomaiselle siirretyn rangaistuksen määräämisen tarkoituksena on tehostaa kuvaohjelma markkinoiden valvontaa, ehdotetun lain noudattamista ja antaa viranomaiselle nykyistä tehokkaammat keinot puuttua ehdotetun lain vastaiseen toimintaan.

Esityksessä ennaltaehkäisevät toimet lasten suojelemiseksi muuttuneessa mediaympäristössä korostuisivat. Luokittelutehtävän siirtäminen pääosin kuvaohjelmien tarjoajille säästäisi viranomaisen resursseja. Säästyvät resurssit olisi tarkoitus ohjata ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten lasten mediataitojen ja mediakasvatuksen edistämiseen sekä kuvaohjelmien ikärajoja koskevaan tiedottamiseen ja tutkimukseen.

Tarkoituksena on vahvistaa mediakasvatus- ja sen koordinoitua eri toimijoiden kesken. Mediakasvatuksen ja lasten mediataitojen edistämiseksi tavoitteena on, että lapsi oppii nykyisessä mediaympäristössä tarvittavia toimintatapoja ja selviytymiskeinoja. Mediataitoinen lapsi osaa käyttää ja valikoida mediaa aktiivisesti ja tietoisesti sekä analysoida ja arvioida kriittisesti erilaisia mediasisältöjä. Ehdotettavan uudistuksen yhteydessä perustettavan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtäviin kuuluisi koordinoimien ja yhteistyön vahvistaminen eri

mediakasvatustoimijoiden ja muiden viranomaisten välillä.

Tiedottamisen voimakkaan lisäämisen tarkoituksena on vahvistaa erityisesti lasten huoltajien ja vanhempien sekä ammattikasvattajien tietoisuutta lapsen kehitykselle haitallisista mediasisällöistä ja mediakasvatuksesta. Ehdotettavan uudistuksen mahdollisimman pitkälle viety välineutraalisuus ja ikärajojen yhdenmukaisuus tehostaisi tiedotusta. Esimerkiksi televisioyhtiöt voisivat sitoutua olemaan mukana tiedotuskampanjassa, jossa vahvistetaan kuvaohjelmien luokitteleväjärjestelmän ja mediakasvatuksen tunnettuutta lasten vanhempien ja muiden kasvattajien keskuudessa.

Kuvaohjelmien tarjoajat voisivat myös sitoutua huomioimaan mahdollisuuden käyttää esto- ja suodatinjärjestelmiä tarjotessaan ja kehittäessään palveluitaan. Tarjoajat voisivat myös tiedottaa palveluissaan näistä järjestelmistä. Tiedottaminen voisi koskea esimerkiksi internetin ja tietokoneen, digitaalisen television, pelikonsolien ja mobiililaitteiden niin kutsuttuja lapsilukkopalveluja, joiden avulla kasvattajat voivat kotona rajoittaa lapsen pääsyä tietyille internet-sivuille, estää lasta katsomasta tiettyä televisiokanavaa tai pelaamasta tiettyä peliä. Vanhemmat tai huoltajat voisivat halutessaan ottaa kotona käyttöön esto- ja suodatinjärjestelmiä lasten kuvaohjelmien katselun ja käytön rajoittamiseksi. Esto- ja suodatinjärjestelmien käyttöä voidaan pitää toimivana suojelukeinona erityisesti pienempien lasten kohdalla.

Tutkimukseen panostamisen tavoitteena olisi vahvistaa ja jatkuvasti päivittää viranomaisten ja muiden mediakasvatustoimijoiden tietopohjaa lasten suojelemisesta ja mediataitoja koskevissa kysymyksissä. Tietopohjaa tarvitaan lasten turvallisuuden edistämistä koskevissa linjauksissa ja toimenpiteissä nopeasti muuttuvassa mediaympäristössä. Tutkimuksen avulla on tarkoitus seurata lasten kuvaohjelmaympäristön ja median käyttötapojen kehityssuuntia sekä lasten mediataitojen kehittymistä ja mediakasvatustoimenpiteiden vaikuttavuutta.

Valtion elokuvatarkastamosta kehitettäisiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus, jonka tehtäviin kuuluisivat markkinoiden jälkivalvonta, kuvaohjelmaluokittelijoiden koulutus,

tiedotus, tutkimus ja mediakasvatuksen koordinointi. Keskukseen tehtäviin kuuluisi jatkossa myös televisiotoiminnan valvonta lasten suojelemisen näkökulmasta. Tähän saakka kyseistä tehtävää on hoitanut Viestintävirasto.

Yksi keskeinen Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtävä olisi edistää audiovisuaalisen alan itsesääntelytoimia lasten suojelemiseksi mediaympäristössä. Kuvaohjelmia internetissä tarjoavat suomalaistoimijat voisivat esimerkiksi tehdä niin kutsutun pelisääntökirjan toimenpiteistä, joilla he oman palvelunsa puitteissa sitoutuisivat edistämään lasten suojelemista internetin kuvaohjelmaympäristössä. Tällaisen järjestelmällisen itsesääntelyn etuna olisi lasten suojelun edistämiseksi tehtävien toimenpiteiden yhdenmukaisuus. Vastaavanlaisia itsesääntelysopimuksia lasten suojelemiseksi on Euroopan komission aloitteesta tehty internetin viestisöpalveluiden kohdalla. Liikenne- ja viestintäministeriön lasten ja nuorten mediafoorummin yhteydessä kokoontuvassa moderointityöryhmässä on maaliskuussa 2010 laadittu vastaavia käytäntöjä suomalaisille sosiaalisen median palveluille. Esimerkiksi suomalaisia HabboHotelli ja IRC-galleria-palveluita ylläpitävä Sulake Oy on jo laatinut käytännösäännöt näihin palveluihinsa.

Kuvaohjelmia tarjoavien verkkopalveluiden ylläpitäjät voisivat myös sitoutua rakentamaan palveluun palautejärjestelmän, jonka kautta käyttäjä voisi tehdä palvelun ylläpitäjälle ilmoituksen huolta aiheuttavasta sisällöstä. Palveluiden ylläpitäjät esimerkiksi rakentaisivat sivustoilleen yhdenmukaisen palautekohdan, joka voisi sisältää esimerkiksi seuraavia osia: ilmiantonappi palvelun ylläpitäjälle, ilmiantonappi kuvaohjelmalakiä valvovalle toimielimelle, linkki palveluun, joka tiedottaa vanhemmille kuvaohjelmien luokitteleväjärjestelmästä ja mediakasvatuksesta ja linkki lasten ja nuorten tukipalveluihin verkossa. Lisäksi palveluissa voitaisiin hyödyntää Poliisihallituksen helmikuussa 2010 avaamaa Nettivinkki-palvelua, johon sisältyy mahdollisuus tilata omaan verkkopalveluun ilmiantonappi poliisille. Lakia valvova viranomais voisi puuttua saamiinsa ilmoitoksiin esimerkiksi sellaisissa tapauksissa,

joissa samasta verkkopalvelusta tulisi huomattavan paljon ilmiäntojoja.

Rikoslain 17:17, 17:18 ja 17:18 a §:n vastaisten kuvaohjelmien levittämisen valvonta ehdotetaan siirrettäväksi resurssineen Valtion elokuvatarkastamosta osaksi poliisin toimintaa. Uuden lain luonnokseen ei ole tällä hetkellä kirjattu valvontaan liittyviä pykäläiä. Uudistuksessa elokuvatarkastamon tehtävät muuttuvat entistä selkeämmin lasten suojelemisen ja mediakasvatuksen suuntaan. Nykytilanteessa Valtion elokuvatarkastamossa työskentelee kaksi asiantuntijaa rikoslain vastaisen aineiston valvonnan parissa. Poliisissa yhtenä vaihtoehtona olisi, että toiminta sijoitettaisiin esimerkiksi keskusrikospoliisin lapsipornoyksikön yhteyteen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

Valtion elokuvatarkastamon toiminta rahoitetaan nykyisin valtion talousarvion momentilta 29.80.07. Vuonna 2009 Valtion elokuvatarkastamon menot olivat noin 1,14 miljoonaa euroa, josta työvoimakustannukset olivat noin 60 prosenttia. Tulot olivat noin 950 000 euroa, josta budjettimäärärahaa on 67 prosenttia ja tarkastustuloja 33 prosenttia.

Televisiotoiminnan harjoittajat maksavat Viestintävirastolle valvontamaksua, jolla rahoitetaan muun ohella Viestintäviraston lasten suojelemiseen liittyviä valvontatehtäviä. Jatkovalmistelussa on selvitettävä muutoksen kustannusvaikutukset Viestintävirastolle.

Uudessa järjestelmässä lähtökohtana olisi, että kuvaohjelmien tarjoajat rahoittaisivat järjestelmän valvonnasta sekä ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia veroluonteisella maksulla. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen palveluista voitaisiin lisäksi periä maksuja valtion maksuperustelain (150/1992) periaatteiden mukaisesti.

Valtio osallistuisi osaltaan toiminnan rahoittamiseen. Valtio vastaisi pääosin mediakasvatuksen koordinoitavastaan liittyvistä kustannuksista. Näiden kattamiseksi on tavoitteena saada valtion talousarvioehdotuk-

seen muun muassa kaksi henkilötyövuotta kattava lisämääräraha Valtion elokuvatarkastamon menoihin.

Vaikutukset yrityksiin

Uudessa luokittelu- ja merkitsemisjärjestelmässä siirrettäisiin toimivaltaa audiovisuaalisen alan toimijoille. Samalla lasten suojelemisen näkökulma audiovisuaalisen alan toiminnassa vahvistuisi. Alan toimijoilta vaadittaisiin myös sitoutumista yhteissäntelyyn. Tällä on sekä toiminnallisia että taloudellisia vaikutuksia toimialalle. Toimialan panos osaltaan edistäisi lasten turvallisen mediaympäristön kehittämisen edellytyksiä.

Työryhmä pyysi toimialalta näkemyksiä erilaisista maksuperusteista, maksuosuuksien jakautumisesta sekä mahdollisuuksien mukaan arvioita järjestelmän kustannusvaikutuksista toimialoilla. Esillä oli esimerkiksi nimikemääriin ja liikevaihtoon perustuvia maksuperusteita. Ehdotettavan valvontamaksun lisäksi kuvaohjelmien tarjoajille kustannuksia syntyisi esimerkiksi luokitteluja tekevän henkilökunnan palkkakuluista ja kouluttamisesta sekä mahdollisesti käyttöön otettavista teknisistä estopalveluista.

Työryhmässä käsiteltiin uutta rahoitusjärjestelmää, mutta sen suunnittelu on vielä kesken. Tavoitteena on järjestelmä, joka ei rasita eri toimialoja kohtuuttomasti. Järjestelmää voitaisiin vielä eriyttää paremmin erityyppiset ja -kokoiset yritykset huomioivaksi.

4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Lapsiin kohdistuvat vaikutukset

Kansallisella lainsäädännöllä voidaan säännellä vain pientä osaa nykyisessä mediaympäristössä lapsille tarjolla olevista kuvaohjelmista. Uudistuksella lisätään lasten turvallisuutta ja hyvinvointia suuntaamalla kuvaohjelmien luokittelun ja merkitsemisen lisäksi voimavaroja ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten lasten huoltajien ja vanhempien mediakasvatustietoisuuden lisäämiseen, lasten mediataitojen ja mediakasvatuksen edistämiseen ja tutkimukseen. Tarkoituk-

sena on kehittää nykyistä systemaattisempaa ja yhdenvertaisemmin kaikkia lapsia sekä lasten huoltajia ja vanhempia koskettavaa mediakasvatustoimintaa koko maassa.

Keskeisin lasten suojelemisen keino ehdotettavassa uudistuksessa on Suomessa tarjottavien kuvaohjelmien luokittelu ja merkitseminen. Mediasisällöt vaikuttavat lasten kehitykseen yksilöllisesti ja kehitysvaiheesta riippuen. Vakavimmat riskit syntyvät lapsen ikään soveltumattomista sisällöistä. Lapsen mediatulkintojen kehittymisen kannalta tärkeät kognitiiviset ja tunne-elämän kehittymisetapit tapahtuvat noin 6–8 vuoden (tunteiden etäännyttäminen, konkreettinen ajattelu), 11–13 vuoden (käsitteellinen ajattelu) ja 15–16 vuoden (kriittiset tulkintataidot) vaiheilla. Ehdotettavassa kuvaohjelmalainsäädännön kokonaisuudistuksessa kaikki Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat luokiteltaisiin yhdenmukaisesti tarjottavaksi kaikenikäisille taikka ikärajoilla 7, 12 16 tai 18.

Kuvaohjelmien yhtenäiset ikäraajat ja niihin merkittävät sisältösymbolit edistävät lasten hyvinvointia lisäämällä lasten huoltajien ja kasvattajien tietoisuutta kuvaohjelmien haitallisuudesta. Viime kädessä huoltajien ja kasvattajien on huolehdittava siitä, että lapsia suojellaan sellaisilta kuvaohjelmilta, jotka ovat lasten kehitykselle haitallisia. Nykytilanteessa erilaisia ikärajoja on liikaa, ja lasten vanhemmat eivät tunne nykyistä ikärajajärjestelmää riittävästi. Lasten suojelemiseksi kuvaohjelmien haitallisilta vaikutuksilta tarvitaan ikärajojen ohella tarkempaa tietoa mediasisällöistä. Sisältösymboleiden käyttäminen suomalaisessa järjestelmässä on lasten suojelemisen näkökulmasta merkittävä edistysaskel.

Ehdotettavalla kuvaohjelmien luokitteluvastuun siirtämisellä on tarkoitus vahvistaa lasten suojelemisen näkökulmaa kuvaohjelmien tarjoamisessa. Tätä edistää myös Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen yhteyteen perustettavaksi ehdotettava neuvottelukunta, joka luo säännöllisen keskusteluyhteyden viranomaisten, kuvaohjelma-alan, lasten suojelijajärjestöjen, lapsen kehityksen asiantuntijoiden ja mediakasvatuksen toimijoiden välille.

Sananvapauden kohdistuvat vaikutukset

Ehdotetulla lailla säädetään perustuslain 12 §:n turvaaman sananvapauden välttämättömistä rajoituksista lasten suojelemiseksi kuvaohjelmien osalta. Tämä kvalifioitu lakivaraus mahdollistaa kuvaohjelmien sääntelyn yhteydessä perustuslain 12 §:n muutoin kiellemät ennakkorajoitukset. Kvalifioitu lakivaraus ei aseta mitään määrämuotoa kuvaohjelmien sääntelylle tai rajoita tapaa järjestää kuvaohjelmien valvonta (HE 309/1993 vp, s. 57). Lakivaraus mahdollistaa vain ennakkovalvonnan, kunhan se koskee kuvaohjelmia, ja ennakkovalvonnan tarkoituksena on lasten suojeleminen. Perinteisesti kvalifioitujen lakivarausten on katsottu koskevan vain elokuvia ja tallennelevitystä, mutta perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan valvonta voidaan ulottaa myös televisiotoimintaan (PeVL 19/1998 vp).

Ehdotetussa laissa selkiytetään kuvaohjelmien luokittelujärjestelmää ja nykyiset useat ikäraajat yhdenmukaistetaan. Ikärajamerkinän lisäksi ohjelmat saavat sisältösymbolit, jotka auttavat vanhempia ja muita kuluttajia saamaan paremmin tietoa kuvaohjelman sisällöstä. Sisältösymbolien tarkoituksena on olla informatiivisia, ei rajoittaa kuvaohjelmien tarjoamista tai vastaanottamista. Ehdotetussa laissa ei ole kuvaohjelmia koskevia poistomahdollisuuksia ja näin viimeinen aikuisiin kohdistuva teoreettinen sananvapauden rajoite poistetaan. Edelleen osa kuvaohjelmista on kriminalisoitu rikoslaisissa. Rikoslain osalta ehdotuksessa on poistettu ikärajaluokituksen vastainen kuvaohjelmien levittämisen kriminalisointi. Näiltä osin ehdotettu laki laajentaa sananvapauden kuuluvaa oikeutta tarjota ja vastaanottaa kuvaohjelmia.

Ehdotetussa laissa Valtion elokuvatarkastamon tehtävänä oleva kuvaohjelmien tarkastaminen annettaisiin viranomaisen lisäksi yksityisille henkilöille. Kuvaohjelmien luokittelemisessa olisi kysymys kuvaohjelman katsomisesta ja sen arvioimisesta, onko kuvaohjelmassa sellaista sisältöä, joka tieteellisesti hyväksytyyn tiedon perusteella on katsottava lapsen kehitykselle haitalliseksi.

Lapsen kehitykselle haitallisten kuvaohjelmien kohdalla kuvaohjelmaluokittelija asettaisi kuvaohjelmalle ikärajan, joka rajoittaisi ikärajaa nuorempien oikeutta vastaanottaa kuvaohjelmaa ja rajoittaisi kuvaohjelmien

tarjoajien oikeutta tarjota kuvaohjelmaa. Kyseessä on perustuslain 12 §:n turvaaman sananvapauden rajoitus. Ehdotuksen mukaan rikoslaisissa oleva kriminalisointi kuvaohjelman levittämisestä ikärajojen vastaisesti poistettaisiin ja korvattaisiin viranomaiselle säädetyllä mahdollisuudella antaa huomautus, jota tehostetaan uhkasakolla tai rajatuissa tapauksissa sakkorangaistukselle.

Ehdotuksessa annetaan laajat mahdollisuudet kansalaisille ja käytännössä kenelle tahansa tehdä muutospyyntö kuvaohjelman luokittelusta. Jos pyyntö ei esityksen mukaisesti ole täysin perusteeton, viranomainen luokittelisi kuvaohjelman. Kuvaohjelmaluokittelijoilta edellytetään viranomaisen hyväksyntää, luokittelulupa on määräaikainen ja luokittelijoilla on luvan perumisen uhalla velvollisuus osallistua koulutukseen. Kuvaohjelmanluokittelijat olisivat ehdotuksen mukaan koulutettu ja tarkasti säädely ammattiryhmä, joiden toimintaa viranomainen valvoo. Tältä osin ei ole sananvapauden kannalta merkittävää eroa nykytilaan ja näin kuvaohjelmien luokittelutehtävä voidaan siirtää Valtion elokuvatarkastamolta ehdotuksessa tarkoitetuille kuvaohjelmanluokittelijoille. Sananvapauden turvaamisen kannalta ehdotettu laki mahdollistaa viranomaisen laajan puuttumisen kuvaohjelmien luokitteluun joko muuttaen kuvaohjelmien luokitusta tiukemmaksi tai jopa vapauttaen kuvaohjelmia luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta.

Euroopan unionin säädöksissä pyritään suojaamaan alaikäisten fyysistä, henkistä ja moraalista kehitystä. Säätelykeinoksi on valittu suositus, jonka mukaan lapsen kehitykselle haitallisia ohjelmia ei saa lähettää sellaiseen aikaan, jolloin lapset tavallisesti katsovat televisio-ohjelmia. Alaikäisiltä kokonaan kielletyiksi katsotaan pornograafiset ja aiheetonta väkivaltaa sisältävät ohjelmat. Tältä osin ehdotettu laki on sopusoinnussa Euroopan unionin perusoikeuskirjan turvaaman sananvapauden kanssa ja toteuttaa osaltaan AV-direktiivin lasten suojelemisen vaatimuksia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 10 artiklassa turvataan sananvapaus. EIS ei suoranaisesti kiellä ennakkoesteitä, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisun Chauvy ym. vastaan Ranska

(29.6.2004) mukaisesti ennakkoeste on mahdollinen, jos sen käyttöä valvotaan tiukasti. Ehdotetussa laissa viranomaisella on laajat mahdollisuudet puuttua kuvaohjelmien luokitteluun sananvapautta edistäen tai sananvapautta rajoittaen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa sananvapaus turvataan jokaiselle kuuluvaksi oikeudeksi. Artikla sisältää rajoituslausekkeen, jonka mukaan sananvapautta voidaan rajoittaa lailla, jos se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä artiklassa mainittujen hyväksyttävien päämäärien saavuttamiseksi. KP-sopimuksen 19 artiklan 2 kohdan mukaan jokaisella on sananvapaus. Artiklan 3 kohta sisältää luettelon hyväksyttävistä sananvapauden rajoittamisperusteista. Säännöksen mukaan sananvapauden käyttö voidaan saattaa tiettyjen rajoitusten alaiseksi, mutta näiden tulee olla laissa säädetyt ja sellaisia, jotka ovat välttämättömiä esimerkiksi terveydenhoidon taikka moraalien suojelemiseksi.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 13 artiklassa turvataan jokaisen lapsen sananvapaus. Artiklan mukaan lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa. Lapsen sananvapauden käytölle voidaan asettaa rajoituksia, mutta vain sellaisia, jotka ovat välttämättömiä muun muassa väestön terveyden tai moraalien suojelemiseksi. Yleissopimuksen 17 artiklassa sopimusvaltiot ovat sitoutuneet rohkaisemaan asianmukaisten ohjeiden kehittämistä lasten suojelemiseksi heidän hyvinvoinnilleen vahingolliselta tiedolta ja aineistolta muistaen yleissopimuksen 13 artiklan määräykset sananvapaudesta ja 18 artiklan määräykset lasten laillisten huoltajien vastuusta. Yleissopimuksen 18 artiklan 1 kappaleen mukaan lasten vanhemmilla ja tapauksesta riippuen heidän laillisilla huoltajilla ja hooloojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä.

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Valtion elokuvatarkastamon muuttamisella Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi luodaan edellytykset viranomaistoiminnalle uuteen lainsäädäntöön liittyen. Viestintäviraston lastensuojelua koskevien tehtävien siirtämisellä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseen selkeytettäisiin viranomaisten keskinäistä koordinoitavuutta lasten turvallisen mediaympäristön kehittämisessä.

Aikuisviihdekuvaohjelmamateriaalia koskevan valvonnan perimmäisenä tarkoituksena on vähentää rikosoikeudellisesti kriminalisoidun kuvaohjelmamateriaalin liikuminen markkinoilla. Valvonnan siirtämisellä voitaisiin tehostaa poliisin rikostutkintaa erityisesti sellaisessa rikollisessa toiminnassa, jossa kriminalisoitu kuvaohjelmamateriaalitarjonta on vain yksi osa toimintaa. Tehtävien siirto poliisihallintoon toteutettaisiin kustannusneutraalisti siten, että kyseistä tehtävää hoitava henkilö siirtyisi Valtion elokuvatarkastamosta poliisihallinnon palvelukseen.

Valtion elokuvatarkastamolle kuuluva viranomaistehtävä siirrettäisiin ehdotuksen mukaisesti viranomaisen hyväksymille kuvaohjelmaluokittelijoille, jotka toimisivat pääosin yksityisten yritysten palveluksessa. Viranomaisella olisi edelleen palveluksessaan luokittelijoita, mutta ehdotuksen oletuksena on, että osa luokitteluista toteutettaisiin yksityisin voimin. Kuvaohjelmien tarkastamista ja luokitteluista voidaan pitää perustuslain 124 §:n tarkoittamana julkisen vallan käyttönä, koska luokittelulla vaikutetaan suoraan perustuslain 12 §:n turvaaman sananvapauden toteutumiseen. Luokittelutehtävä ei ole kuitenkaan merkittävää julkisen vallan käyttöä, koska luokittelussa vain ohjeistetaan kuvaohjelmien tarjoamista ja tämä tehtävä on tarkoituksenmukaisinta siirtää muiden kuin viranomaisten tehtäväksi. Viranomaiselle voi valittaa kaikista luokitteluista, viranomainen voi muuttaa minkä tahansa luokittelun ja kuvaohjelmaluokittelijan toimi on riippuvainen viranomaisen luvasta. Luokittelutehtävän siirrossa on kysymys tehtävän tarkoituksenmukaisemmasta organisointitavasta ja tarkoituksenmukaisuus turvaa parhaiten kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen kuvaohjelmien sääntelyssä.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu opetusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa jäseninä ovat olleet opetusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, oikeusministeriön ja Valtion elokuvatarkastamon edustajat. Työn valmistelua on tukenut asiantuntijaryhmä, jossa on ollut mukana asiantuntijoita opetusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Viestintävirastosta, Kuluttajavirastosta, Valtion elokuvatarkastamosta, Lapsiasiavaltuutetun toimistosta, Pelastakaa Lapset ry:stä, Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, Yleisradio Oy:stä, MTV Mediasta, Nelonen Mediasta, Viestinnän Keskusliitosta, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry:stä, Suomen Elokuvateatteriliitto SEOL ry:stä, Suomen elokuvatoimistojen liitto SEL ry:stä, Suomen Filmikamari ry:stä, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto ry:stä, Suomen peliohjelmisto- ja multimediyhdistys FIGMA ry:stä, sekä Helsingin, Jyväskylän ja Tampereen yliopistoista. Asiantuntijaryhmän työhön on osallistunut myös harrastajaelokuvakulttuurin edustaja. Työryhmä on kuullut Opetushallituksen ja Poliisihallituksen edustajia sekä pyytänyt kirjallisesti näkemyksiä uudistuksen rahoitusmalleista Suomen aikuisviihdeyritykset ry:ltä.

Valmistelun aikana työryhmä kokosi kaksi pienryhmää, jotka valmistelivat ehdotuksensa teemoista: 1) Kuvaohjelmien luokittelujärjestelmä ja ikärajat ja 2) Mahdollisuudet estää haitallisen kuvaohjelmamateriaalin saatavilla olo alaikäisille verkkoympäristössä. Näiden työryhmien muistiot ovat tämän julkaisun liitteenä (Liite 1 ja Liite 2)

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä

1 §. Lain tarkoitus. Lain tarkoituksena on säätää perustuslain 12 §:n 1 momentin kvalifioitussa lakivarauksessa tarkoitetuista välttämättömistä sananvapauden rajoituksista lasten suojelemiseksi kuvaohjelmien yhteydessä. Lailla rajoitetaan kuvaohjelmilla tapahtuvaa ilmaisua, kuvaohjelmien levittämistä ja kuvaohjelmien vastaanottamista. Lain tulkinnassa näitä rajoituksia on tulkittava sananvapausmyönteisesti ja kaikkien rajoitusten tulee olla välttämättömiä lasten suojelemisen kannalta.

Ehdotettu laki sisältää säännöksiä kuvaohjelman tarjoajalle asetettavista velvollisuuksista ja lasten suojelemiseksi välttämättömien ikärajojen asettamisesta ja merkitsemisestä kuvaohjelmiin. Lisäksi laissa säädetään kuvaohjelmaluokittelijoiden ammattiryhmän kelpoisuusvaatimuksesta, ammatin luvanvaraisuudesta ja kyseisen luvan ehdoista. Ehdotuksessa on myös rangaistussäännökset ehdotetun lain velvollisuuksien laiminlyönnistä. Ehdotettu laki sääntelisi vain kuvaohjelmia ja niitä vain lapsen kehitykselle haitallisen sisällön perusteella. Normaali joukkoviestintä jäisi oman lainsäädäntönsä varaan ja sähköisen viestinnän luvanvaraisuus säilyisi ennallaan.

2 §. Lain soveltamisala. Lakia sovellettaisiin ehdotetun pykälän 1 momentin mukaisesti kuvaohjelmien tarjoamiseen Suomessa. Tarjoaminen kattaa kaikki kuvaohjelmien yleisön saataville saattamisen muodot kuten niiden esittämisen läsnä olevalle yleisölle, lähettämisen televisiossa ja välittämisen tietoverkoissa myös tilauspohjaisesti. Tarjoamista on myös tallennettujen kuvaohjelmien myyminen ja vuokraaminen.

Televisiotoiminnassa ja tilausohjelmopalveluissa tapahtuvan kuvaohjelmien yleisölle tarjoamisen osalta ehdotetaan pykälän 2 momentin ensimmäisessä kohdassa, että lain soveltaminen määräytyisi televisio- ja radio-toiminnasta annetun lain säännösten mukai-

sesti. Mainitun lain 3—6 §:ssä ovat toimijoiden sijoittautumista koskevat yksityiskohtaiset säännökset. Televisioyrietykset ja tilausohjelmopalvelujen tarjoajat kuuluisivat näiden säännösten mukaisesti lain soveltamisalaan, jos ne ovat sijoittautuneet Suomeen ja tarjottavia ohjelmaa koskevat päätökset tehdään Suomessa.

Kuvaohjelmien kaiken muun yleisölle tarjoamisen osalta ehdotetaan 2 momentin toisessa kohdassa, että lakia sovellettaisiin, mikäli päätös kuvaohjelman tarjoamisesta tehdään Suomessa. Tätä kriteeriä sovellettaisiin kuvaohjelmien esitystoimintaan muun muassa elokuvateattereissa ja tallenteiden levittämiseen myymällä ja vuokraamalla.

Ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluisivat näin kaikki Suomessa toimivat televisioyrietykset, tilausohjelmopalvelujen tarjoajat, elokuvateatterit ja tallennelevittäjät, joiden tarjoamat kuvaohjelmat ovat Suomessa olevan yleisön saatavilla.

Sellaiset kuvaohjelmat, joiden alkuperäinen tarjoaja ei ole Suomeen sijoittautunut televisioyrietytys ja joiden lähettämisestä ei tehdä päätöstä Suomessa ja jotka vain välitetään tai edelleen lähetetään Suomessa, olisivat pykälän 3 momentin mukaan vain rajoitetusti tämän lain soveltamisalan piirissä. Näin välitettyjen kuvaohjelmien osalta voidaan edellyttää vain, että Suomessa tarjottavissa ohjelmatiedoissa on riittävästi tietoa ohjelmien sisällöstä ja mahdollisesta haitallisuudesta lapsille.

Euroopan talousalueelta alkunsa saavien televisiolähetysten osalta tämä noudattaa sitä televisiotoimintaa koskevassa Euroopan unionin sääntelyssä vahvistettua periaatetta, että mikäli ohjelmistot ovat yhteisten vaatimusten ja alkuperämaan säännösten mukaisia, niiden leviäminen on sallittava muissa unionin jäsenvaltioissa. Tämä koskee televisiotoiminnan ja tilausohjelmopalvelujen kohdalla myös niitä vaatimuksia, jotka koskevat lasten suojelemista ohjelmien mahdollisista haitallisista sisällöistä.

Lain velvoitteet eivät koskisi sellaisia toimijoita, jotka toimittavat pelkästään teknisiä palveluja kuvaohjelmien tarjoajille, jotka te-

kevät tarjottavia sisältöjä koskevat päätökset. Tämä vastaa sitä periaatetta, joka tietoverkoissa tapahtuvan tarjoamisen ja siinä käytettyjen tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelujen ja tallennuspalvelujen osalta on vahvistettu tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetussa laissa (458/2002).

3 §. Määritelmät. Pykälässä määriteltäisiin lain soveltamisen kannalta keskeiset käsitteet. Käsitteiden määrittelyllä rajattaisiin samalla soveltamisalan ulkopuolella sellainen kuvaohjelmien tarjoaminen, joka tapahtuu yksityisesti tai johon ei liity lasten suojelemisen kannalta sellaisia ongelmia, että sääntelyn kustannuksiin nähden lain soveltamisesta olisi merkittävää hyötyä.

Pykälän *1 kohdan* ”yleisöllä” tarkoitetaan vapaasti valikoituvaa ihmisjoukkoa, jolle kuvaohjelma tarjotaan. Vapaasti valikoituvana ihmisjoukkoa on pidettävä silloin kun kuka tahansa voisi saada tarjottavana olevan kuvaohjelman käyttöönsä tai katsottavakseen joko maksua vastaan tai maksutta.

Ehdotetun pykälän *2 kohdassa* tarkoitetaan ”lapsella” alle kahdeksantoistavuotiaasta. Lapsen käsite on oikeustieteessä varsin vaikiintunut, mutta joissakin yhteyksissä alaikäisistä 16—18-vuotias on määritelty nuoreksi. Selvyiden vuoksi ehdotetussa laissa lapsena pidetään alle 18-vuotiaasta, jonka suojeleminen haitallisilta sisällöiltä on lain keskeinen tavoite.

Ehdotetun pykälän *3 kohdassa* ”kuvaohjelmalla” tarkoitetaan liikkuvina kuvina esitettäväksi tarkoitettua sisältöä, joka voidaan toistaa teknisin keinoin. Määritelmällä pyritään välineneutraaliuteen ja huomiomaan teknologian nopeat muutokset. Määritelmän ulkopuolelle rajautuvat esimerkiksi elektroniset kirjat, vaikka niissä olisikin kuvia. Voimassa oleva kuvaohjelmalaki määrittelee kuvaohjelman tallenteeksi. Laissa ei enää eroteltaisi erilaisia kuvaohjelmatyyppejä, kuten pelejä, jotka voimassa olevassa laissa määritellään vuorovaikutteisiksi kuvaohjelmiksi.

Ehdotetun pykälän *4 kohdassa* ”kuvaohjelman tarjoamisella” tarkoitetaan kaikkia niitä tapoja, joilla kuvaohjelma saatetaan vapaasti valikoituvan ihmisjoukon saataville. Kyseessä voi olla esimerkiksi kuvaohjelman esittäminen, myynti, vuokraaminen sekä lä-

hettäminen yleisölle ja muu vastaava toiminta.

Ehdotetun pykälän *5 kohdassa* ”kuvaohjelman tarjoajalla” tarkoitetaan sitä viimekätistä toimijaa, joka saattaa kuvaohjelman yleisön saataville. Esimerkiksi tallenteiden tarjoamisen yhteydessä lain tarkoittama tarjoaja voi olla tallenteen myyjä tai sen vuokralle tarjoaja. Kuvaohjelmien julkisen esittämisen osalta tarjoaja on esimerkiksi elokuvateatterin omistaja, tilausohjelmajpalvelujen kohdalla tilausohjelmajpalvelun ylläpitäjä ja yleisölle lähettämisen tapauksessa televisioyhtiö. Nämä henkilöt tai yritykset päättävät siitä, että tietty kuvaohjelma tarjotaan yleisölle.

Ehdotetun pykälän *6 kohdassa* ”viranomaisella” tarkoitetaan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskusta, josta säädetään tästä annetussa laissa.

4 §. Kuvaohjelman luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuus. Ehdotetun lain mukaan Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat tulee luokitella ja merkitä. Velvollisuus olisi viimekätessä sillä, joka saattaa kuvaohjelman yleisön saataville. Käytännössä luokittelun ja merkitsemisen voisi tehdä myös muu taho kuin kuvaohjelman viimekätinen tarjoaja. Tämä voisi joillakin kuvaohjelma-aloilla olla myös tarkoituksenmukaista tehokkaan jake-lujärjestelmän kannalta.

Ehdotetussa pykälässä velvollisuuden ulkopuolelle rajattaisiin sellainen kuvaohjelmien tarjoaminen, joka ei ole ammattimaista tai tapahdu ansaitsemistarkoituksessa ja sellaiset kuvaohjelmat, joita ei ole tehty ammattimaisesti eikä ansaitsemistarkoituksessa. Ammatimaisuudella tarkoitetaan kuvaohjelmien valmistamista tai tarjoamista elinkeinona. Ansaitsemistarkoituksella tarkoitetaan voiton tavoittelemista pyytämällä maksua kuvaohjelmien tarjoamisesta joko tekijöiltä tai ostajilta, laajamittaista mainostamista kuvaohjelmien tarjoamisen yhteydessä tai muita ansaitsemistapoja, joiden avulla ansaitaan selvästi enemmän kuin mitä palvelun ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset edellyttävät huomioiden tarjoajan ajan ja vaivan kohtuullinen korvaaminen.

Kysymys on lähinnä tietoverkoissa tarjottavista kuvaohjelmista, jotka ovat pääasiassa harrastelijoiden, opiskelijoiden ja yksityis-

henkilöiden tekemiä. Tällaisilta toimijoilta olisi käytännössä kohtuutonta edellyttää luokittelu- ja merkitsemisjärjestelmän käyttämistä. Näiden kuvaohjelmien tarjoajien yleisömäärät ovat myös pääsääntöisesti vähäisiä. Tämä tulkinta on linjassa myös AV-direktiivin täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 87/2009 vp) kanssa. Sen mukaan yksityisten henkilöiden videot eivät ole televisio- ja radiotoiminnasta annetussa laissa tarkoitettuja tilausohjelmopalveluja, jos niitä tarjotaan harrastusluonteisesti esimerkiksi tietojen vaihtamiseksi tietystä asiasta kiinnostuneiden välillä.

Velvollisuuden ulkopuolella olevat kuvaohjelmien tarjoajat voisivat halutessaan kuitenkin luokitella tarjoamansa kuvaohjelmat. On myös huomioitava, että rikoslain 17 luvun 17, 18, 18 a §:ssä kriminalisoidaan väkivaltakuvausten, sukupuolisiveellisyttä loukkaavan ja törkeän sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tai kuvaohjelman tarjoaminen.

Kuvaohjelma voitaisiin vapauttaa luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta jäljempänä ehdotettujen 8 tai 9 §:n perusteella. Säännös ei koskisi myöskään sananvapauden käytöstä joukkoviestinnässä (460/2003) annetussa laissa tarkoitettujen verkkojulkaisujen yhteydessä olevia kuvaohjelmia. Nämä kuvaohjelmat ovat verkkojulkaisun päätoimittajan journalistisen vastuun piirissä sananvapauslain tarkoittamalla tavalla.

Säännöstä tulee lukea yhdessä 23 §:n maksusäännösten kanssa. Lain tarkoituksena on, että koulutusta ja muuta yleishyödyllistä tarkoitusta palvelevat kuvaohjelmat vapautetaan luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta, jos näissä kuvaohjelmissa ei ole 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla lasten kehitykselle haitallista sisältöä. Jos on syytä olettaa, että kuvaohjelmissa on 10 §:ssä tarkoitettua sisältöä, voi yleishyödyllinen kuvaohjelman tarjoaja antaa kuvaohjelman viranomaisen luokiteltavaksi ja saada vapautuksen luokittelumaksusta 23 §:ssä esitetyin perustein.

5 §. Kuvaohjelman tarjoajan huolellisuusvelvoite. Ehdotettu säännös asettaisi kaikille kuvaohjelman tarjoajille huolellisuusvelvoitteen, jonka rikkomisesta viranomaisen voisi 26 §:n perusteella antaa huomautuksen ja tarvittaessa määrätä uhkasakon. Ehdotetulla

säännöksellä on tarkoitus osaltaan saattaa voimaan AV-direktiivin 3 h ja 22 artikla.

Kuvaohjelman tarjoajan tulee jäljempänä ehdotetun 14 §:n nojalla merkitä selvästi havaittavat ikäraja- ja sisältösymbolimerkinneet luokiteltuun kuvaohjelmaan tai sen yhteyteen. Ehdotetun pykälän *1 kohdassa* asetetaan kuvaohjelmien tarjoajille lisäksi yleinen huolellisuusvelvoite asianmukaisten esteiden ja varoitusten käyttämisestä kuvaohjelmien tarjoamisen yhteydessä. Huolellisuusvelvoite koskee ensisijaisesti kuvaohjelman viimekätistä yleisölle tarjoajaa eli pääsääntöisesti tallennemyyjää, elokuvateatteria, tilausohjelmopalvelun ylläpitäjää ja vastaavaa tahoa, joka toimii tarjoamisketjun viimeisenä ennen kuluttajaa.

Huolellisuusvelvoitteen mukaisena esteenä pidetään esimerkiksi tallenteen ostajan tai elokuvateatterin asiakkaan henkilöllisyyden tarkistamista. Tarkoituksena on säilyttää nykyisen kuvaohjelman mukainen periaate, jonka mukaan asettua ikärajaa kaksi vuotta nuoremmat voisivat katsoa elokuvaa yhdessä huoltajan tai muun aikuisen kanssa.

Tilausohjelmopalvelun tarjoajan huolellisuusvelvoite voisi koskea sellaisen teknisen palvelun ylläpitämistä tilausohjelmopalvelun yhteydessä, jonka avulla käyttäjä voi estää käsiksi pääsyn tiettyyn osaan palvelun sisällöstä. Tällaisessa tapauksessa kyse olisi tilausohjelmopalvelun tarjoajan ylläpitämästä niin kutsutusta lapsilukkopalvelusta. Käytännössä esimerkiksi lapsen huoltaja voisi tällaisella palvelulla estää lapsensa pääsyn katselemaan kuvaohjelmia, joille on asetettu ikäraja 16.

Tilausohjelmopalvelun tarjoajan huolellisuusvelvoitteen piiriin voisi vaihtoehtoisesti kuulua tiedottaminen sellaisista ohjelmista, joiden avulla vanhemmat voivat kontrolloida lasten internetin käyttöä. Tällaisilla ohjelmilla tarkoitetaan erilaisia lapsilukkopalveluita ja vastaavia keinoja, jotka asennetaan esimerkiksi käyttäjän tietokoneelle tai mobiililaitteeseen. Tällaisista ohjelmista tiedottamisena voidaan pitää esimerkiksi linkin asettamista lapsilukkopalvelua tarjoavalle sivustolle.

Kilpailun vapauden ja sananvapauden kannalta ei ole syytä määritellä yhtä tiettyä palvelua tai ohjelmaa käytettäväksi vaan suosi-

tusten antaminen sanotunkaltaisista palveluista ja ohjelmista jätetään viranomaisen vastuulle. Huolellisuusvelvoite voisi koskea myös käyttäjän iän tunnistamista sellaisten kuvaohjelmien kohdalla, joihin ei sovelleta 6 §:ssä ehdotettua tarjoamisrajoitusta, mikäli tämä olisi teknisesti mahdollista eikä aiheuttaisi kohtuutonta vaivaa.

Televisiotoiminnan kohdalla huolellisuusvelvoite tarkoittaisi tiedottamista tarjottaville kuvaohjelmille asetetuista ikärajoista ja ohjelmien sisällöistä kuvaohjelmien markkinoinnissa, lähetystiedoissa ja muussa kuluttajille suunnatussa informaatiossa. Nykyisen televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n 2 momentin mukaan lasten kehitykselle haitallisesta ohjelmasta on ilmoitettava ennen ohjelman lähettämistä. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos lähetyksessä on koko ohjelman lähetysajan näkyvissä tunnus, josta ilmenee ohjelman haitallisuus lasten kehitykselle. Ehdotuksen tarkoituksena on edelleen noudattaa tätä periaatetta.

Ehdotettu huolellisuusvelvoite koskisi sellaista kuvaohjelman tarjoajaa, jolla on 4 §:n perusteella luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuus. Huolellisuusvelvoite koskisi siis tilanteita, joissa tarjotaan tämän lain mukaisesti luokiteltuja ja merkittyjä kuvaohjelmia muille kuin kahdeksantoista vuotta täyttäneille. Huolellisuusvelvoite ei koskisi sellaisten kuvaohjelmien tarjoamistilanteita, jolloin tarjotaan 8 §:ssä tarkoitettuja sisällön perusteella luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta vapautettuja kuvaohjelmia.

Ehdotetun pykälän 2 kohdassa säädettäisiin televisiotoiminnan harjoittajalle velvollisuus huolehtia siitä, että kuvaohjelmia ei tarjota sellaiseen aikaan, jolloin lapset tavallisesti katsovat televisiota. Valtakunnalliset televisiotoiminnan harjoittajat ovat vuodesta 1999 lähtien osana alan itsesääntelyä kirjallisella sopimuksella sitoutuneet lähettämään lapsen kehitykselle haitalliset ohjelmat tiettyjen niin sanottujen vedenjakaja-aikojen jälkeen. Lasten huoltajilla on myös vastuu siitä mihin aikaan lapset katselevat televisiota ja mitä lapset tallentavat televisiosta. Nykyisen sopimuksen mukaan alle 11-vuotiailta kiellettyjä ohjelmia ei lähetetä arkisin ennen kello 17, alle 13-vuotiailta kiellettyjä ohjelmia arkisin ennen kello 19, alle 15-vuotiailta kiellettyjä

ohjelmia ennen kello 21 eikä alle 18-vuotiailta kiellettyjä ohjelmia ennen kello 23. Ikäraajat ovat vastanneet nykyisiä kuvaohjelmalain mukaisia ikärajoja.

Tarkoituksena on, että jatkossakin televisiolähetysten vedenjakaja-ajoista sovittaisiin ja televisio-ohjelmien ikäraajat olisivat yhdenmukaiset muiden kuvaohjelmien ikärajojen kanssa. Mediakasvatus- ja kuvaohjelma-keskus olisi viranomaistahona mukana edistämässä televisiotoiminnan harjoittajien tekemän sopimuksen syntymistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että asianmukaisten esteiden ja varoitusten käyttämistä koskeva velvoite koskisi televisio-ohjelmia, joiden vastaanottamiseen tarvitaan suojauksen purkulaite.

6 §. Kuvaohjelman tarjoamisrajoitukset. Ehdotetun lain mukaan kuvaohjelman tarjoajan on huolehdittava siitä, että kuvaohjelmaa, jolle on asetettu 18 vuoden ikäraja, ei tarjota alle kahdeksantoistavuotiaille. Tällainen tarjoaminen olisi kriminalisoitu tämän lain 28 §:ssä ja rikoslain 17 luvun 18 b §:ssä.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan tarjoamisrajoitus ei koskisi televisiossa lähetettäviä ohjelmia. Toisenlainen tulkinta johtaisi käytännössä siihen, että osa ohjelmista kiellettäisiin televisiossa lähetettävänä. Tämä ei ole välttämätön sananvapauden rajoitus lasten suojelemiseksi ja olisi vastoin sananvapauden rajoitussäännöksiä.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa niin sanottu tilausohjelmalvelun tarjoaja velvoitetaan huolehtimaan riittävästä keinoista tarkistaa palvelun käyttäjän ikä silloin, kun tarjotaan ohjelmaa, jolla on ikäraja 18. Koska verkkoympäristössä käytettäviä tunnistamiskeinoja kehitellään koko ajan, ei ole perusteltua laissa erikseen säätää jonkin tietyn tekniikan käytöstä käyttäjän iän tunnistamisessa. Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) tuli voimaan syyskuun alussa 2009. Tarvetta helpokäyttöiselle ja edulliselle iän tunnistamismenetelmälle on edelleen. Nykytilanteessa käytetään pankkien (TUPAS) tai Västörekiesterikeskuksen tunnistamisjärjestelmiä. Liikenne- ja viestintäministeriön asettamassa sähköisen tunnistamisen kehittämissuunnitelmassa pohditaan parhaillaan niin kutsuttua ja vahvan ja heikon tunnistamisen välimuoto-

ja. Tavoitteena on, että sähköisen tunnistamisen markkinat alkaisivat toimia. Toistaiseksi elektroninen kaupankäynti Suomessa hoidetaan pankkien tunnistamisjärjestelmien avulla ja ulkomailla luottokorteilla sekä maksujärjestelmillä (kuten Paypal).

Näyttää siltä, että lähivuosina ei olisi saatavilla sellaisia tunnistamiskeinoja, jotka olisivat kaikkien maksutta käytettävissä. Näin ei ole sananvapauden näkökulmasta perusteltua edellyttää kuin ikärajan 18 kohdalla vahvaa tunnistamista. Nykyisin käytössä olevat tunnistamisjärjestelmät ovat joko maksullisia, edellyttävät asiakassuhdetta tai rajaavat käyttäjien piiristä pois alle 18-vuotiaat tai ulkomailla olevat suomalaiset. Liian vaikeasti käytettävät tunnistusjärjestelmät johtavat tilanteeseen, jossa Suomessa ei kyseisiä kuvaohjelmia tarjota ja näin Suomessa asuvat käyttäjät hakevat kuvaohjelmia sellaisilta toimijoilta, jotka eivät ole tämän lain soveltamisalan piirissä ja jopa laittomasta verkkojakelusta. Sananvapauden ja suomalaisten kuvaohjelmamarkkinoiden kannalta tällainen tilanne ei ole toivottava.

Ehdotettu säännös tarkoittaa käytännössä sitä, että ikärajan 18 kohdalla kuvaohjelmien tarjoajien tulee toteuttaa iän tunnistaminen vahvan sähköisen tunnistamisen tai muun sellaisen luotettavan tunnistusmenetelmän avulla, joka on palveluntarjoajille teknisesti parhaiten mahdollista. Alempien kuin ikärajan 18 kohdalla vahvaa sähköistä tai muuta luotettavaa iän tunnistamista ei edellytetä laissa, mutta se olisi suositeltavaa. Jos tulevaisuudessa kehitetään helppokäyttöinen järjestelmä iän tunnistamiseen, tavoitteena on, että tarjoajat ottavat sen käyttöön myös alempien ikärajojen kohdalla. Ehdotuksella on tarkoitus varmistaa lasten suojeleminen AV-direktiivissä edellytetyn mukaisesti. Viranomaisen tehtäväksi annetaan tunnistamispalvelujen ja muiden lasten suojelemista sekä kasvatusta tukevien ratkaisujen seuranta, tiedottaminen Suomessa ja suositusten antaminen tällaisten palvelujen käytöstä.

Työryhmä keskusteli 6 §:ssä tarkoitettua tarjoamisrajoituksen asettamisesta myös ikärajalta 16. Osa työryhmän asiantuntijoista kannatti tällaisen ehdotuksen tekemistä. Nykytilanteessa Valtion elokuvatarkastamossa ennakkotarkastettujen kuvaohjelmien (eloku-

vat, tallenteet ja eräät televisiossa lähetetyt tilausohjelmopalveluina tai tallenteina levitettävät ohjelmat sekä tietyt video- ja tietokonepelit) kaikki ikärajat ovat velvoittavia. Ehdotettu tarjoamisrajoitus vain ikärajalta 18 lieventäisi nykytilannetta kriminalisoidun tarjoamisen osalta. Ikäraja 18 liittyy tyypillisesti pornografiaa ja ikäraja 16 väkivaltaa sisältäviin kuvaohjelmiin. Tarjoamisrajoituksen asettaminen myös ikärajalta 16 tarkoittaisi, että tilausohjelmopalvelun tarjoajalla olisi velvoite käyttäjän iän tunnistamiseen myös sellaisten kuvaohjelmien kohdalla, joille on asetettu ikäraja 16.

Työryhmä päätyi ehdottamaan, että tarjoamisrajoitus koskisi vain sellaisia kuvaohjelmia, joille on asetettu ikäraja 18. Markkinoilla on tälläkin hetkellä kuvaohjelmia, joiden ikärajat eivät ole velvoittavia, kuten eräät televisiossa lähetetyt tilausohjelmopalveluina tai tallenteina levitettävät ohjelmat sekä PEGI-järjestelmässä luokitellut pelit. Internetin kuvaohjelmaympäristössä on ja tulee jatkossakin olemaan tarjolla erittäin suuri määrä ohjelmia, joissa ei ole iän tunnistamista ja joihin suomalaisella lainsäädännöllä ei voida edes puuttua.

Vaikka muut ikärajat kuin 18 eivät jatkossa olisi velvoittavia, 5 §:ssä ehdotettu huolellisuusvelvoite koskisi myös sellaisia kuvaohjelmia, joille on asetettu 7, 12, tai 16 vuoden ikäraja.

7 §. Ulkomaisen televisiolähetysten edelleenlähettäminen. Ehdotetulla säännöksellä säädettäisiin 2 §:n perusteella rajoitetusti lain soveltamisalaan kuuluvalle ulkomaisen televisiolähetysten edelleenlähettäjälle velvollisuus ohjelmatiedoissa tiedottaa ohjelmien sisällöstä, ohjelmien luokittelemattomuudesta ja ohjelmien mahdollisesta haitallisuudesta lapsen kehitykselle, ellei tämä ole teknisesti mahdotonta tai aiheuta kohtuutonta vaivaa.

8 §. Luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta sisällön perusteella vapautettu kuvaohjelma. Pykälässä säädettäisiin kuvaohjelmista, jotka laissa vapautettaisiin sisältönsä vuoksi luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta. Tällaisia kuvaohjelmia ei myöskään ilmoitettaisi ehdotuksen 15 §:ssä tarkoitettuun kuvaohjelmaluetteloon. Kuvaohjelmien tarjonta on nykyään erittäin laajaa. Esimerkiksi yksi televisiokanava voi lähettää päivit-

täin useita kymmeniä uutis- ja ajankohtaisohjelmia, keskustelu- ja kulttuuriohjelmia sekä ruoanlaittoa, sisustusta ja terveyttä käsitteleviä ohjelmia, jotka eivät pääosin sisällä lapsen kehitykselle haitallista aineistoa. Tällaisten kuvaohjelmien luokittelu ja kuvaohjelmaluetteloon ilmoittaminen vaatisi niin kuvaohjelmien tarjoajilta kuin tarjontaa valvovalta viranomaiselta paljon resursseja, mutta sillä ei edistettäisi lasten suojelemista.

Ehdotettavan lain tarkoitus eli lasten suojeleminen kuvaohjelmien haitallisilta vaikutuksilta ei edellytä, että kuvaohjelmasisältöjä, jotka yleensä eivät ole lapsen kehitykselle haitallisia, luokiteltaisiin tai ilmoitettaisiin kuvaohjelmaluetteloon. Nykyisessä kuvaohjelmalaissa on 4 §:n mukaisesti sisältönsä perusteella tarkastuksesta vapautetut kuvaohjelmat määritelty suppeasti, siten, että ohjelman on oltava valmistettu yksinomaan laissa mainittua tarkoitusta varten, jotta se voidaan vapauttaa ennakkotarkastusvelvollisuudesta. Käytännössä viranomaisen on joutunut jokaisen ohjelman kohdalla erikseen arvioimaan, onko ohjelma tehty laissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka valmistustarkoituksella ei lasten suojelemisen kannalta ole merkitystä. Lasten suojelemisen kannalta merkitystä on vain sillä, sisältääkö ohjelma lapsille haitallista aineistoa vai ei. Esityksessä luovutettiin kuvaohjelman valmistustarkoituksesta perusteena kuvaohjelman vapauttamiselle luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta.

Kuvaohjelmien, jotka lähetetään suorina lähetyksinä luokittelu ennakkoon on mahdollonta ja siksi ne vapautettaisiin momentin 1 kohdan mukaan luokittelusta. Tällaisten kuvaohjelmien tarjoamisessa olisi kuitenkin suositeltavaa noudattaa sitä, mitä muuten säädettäisiin kuvaohjelmien tarjoamisesta ja televisiolähetyksen sijoittelusta ehdotuksen 5 §:n huolellisuusvelvoitteen ja 6 §:n tarjoamisrajoitusten mukaisesti. Esimerkiksi jos kuvaohjelmaa lähetetään suorana ravintolasta, jossa esitetään pornografisia esityksiä, olisi toivottavaa, että kuvaohjelman lähetyksijankohta televisiossa olisi sellainen, etteivät lapset tavallisesti katso televisiota. Myös kuvaohjelmaa verkossa tarjottaessa olisi syytä varmistaa, etteivät lapset saa ohjelmaa esteittä nähtäväkseen. Television niin

sanotut chat-ohjelmat suorina lähetyksinä olisivat luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta vapautettuja. Tällaistenkin ohjelmien kohdalla vedenjakaja-ajat olisi toivottavaa huomioida, jos on tiedossa, että chat-lähetykset voi sisältää lapsen kehitykselle haitallista aineistoa.

Momentin 2 kohdan mukaan luokittelusta vapautettaisiin kuvaohjelmat, jotka sisältävät pääosin opetuksellista, sivistyksellistä tai valistuksellista aineistoa, esimerkiksi matkailua, ympäristöä ja kulttuuria koskevia aiheita. Tällaisia aiheita sisältävät kuvaohjelmat eivät yleensä sisällä ehdotetun lain 10 §:n luokitteluperusteissa tarkoitettua lapsen kehitykselle haitallista aineistoa. Ehdotus vastaa asiallisesti nykyistä sääntelyä. Nykyisessä kuvaohjelmalaissa on 4 §:n 1 kohdan mukaisesti vapautettu yksinomaan koulutusta tai muuta sivistyksellistä tarkoitusta, tieteellistä tutkimusta tai harrastustoimintaa varten valmistetut kuvaohjelmat. Kuvaohjelmat, joissa käsitellään matkailua, ympäristöä tai niihin verrattavia aiheita on puolestaan vapautettu tarkastuksesta kuvaohjelmalaissa 4 §:n 6 kohdan mukaisesti. Ehdotuksessa tällaisten ohjelmien katsottaisiin kuuluvan opetuksellista, sivistyksellistä tai valistuksellista aineistoa sisältäviin kuvaohjelmiin. Harrastusluontoinen kuvaohjelmien tarjoaminen jäisi luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuuden ulkopuolelle ehdotuksen 4 §:n 1 momentissa. Ehdotettavasta vapautuksesta huolimatta kuvaohjelman tarjoaja voisi halutessaan luokitella opetuksellista, sivistyksellistä tai valistuksellista aineistoa sisältävän kuvaohjelman sellaisissa poikkeustapauksissa, joissa ohjelma sisältää lapsen kehitykselle haitallista aineistoa. Tällainen tapaus voisi esimerkiksi olla luonto-ohjelma, jossa esitetään raakaa ja veristä eläinten välistä väkivaltaa.

Momentin 3 kohdan mukaan luokitteluvelvollisuudesta vapautettaisiin kuvaohjelmat, jotka sisältävät tavaroiden tai palvelujen markkinointiaineistoa. Myös esimerkiksi kuvaohjelmat, jotka ovat yritysesityksiä, kuuluisivat vapautuksen piiriin. Vapautus ei kuitenkaan koskisi luokiteltavien tai luokiteltujen kuvaohjelmien markkinointiaineistoa, kuten elokuvateatterissa esitettäviä mainosfilmejä (trailerit) tai televisio-ohjelmien mainoksia, jotka koostuvat esimerkiksi otteista

kyseisestä ohjelmasta tai ohjelmasarjasta. Kuvaohjelmien mainoksia tarjottaessa olisi myös otettava huomioon mainoksen ikäraja siten, että mainosta ei esitetä vedenjakajan vastaisesti tai sellaisen kuvaohjelman yhteydessä elokuvateatterissa, tallenteessa tai tilausohjelmalvelussa, jonka ikäraja on alempi kuin mainoksen. Ehdotus vastaa asiallisesti nykyistä sääntelyä.

Momentin 4 kohdan mukaan luokittelusta vapautettaisiin kuvaohjelmat, jotka sisältävät pääosin musiikkia, urheilua tai toisinnoksia liikunta- kulttuuri- ja hartaustilaisuuksista tai muista vastaavista tilaisuuksista tai tapahtumista. Tällaiset kuvaohjelmat eivät yleensä sisällä ehdotetun lain 10 §:n luokitteluperusteissa tarkoitettua lapsen kehitykselle haitallista aineistoa. Ehdotus vastaa asiallisesti nykyistä sääntelyä. Ehdotuksessa tarkoitettuja kuvaohjelmia olisivat musiikkiesityksiä sisältävät ohjelmat. Tällaisia ohjelmia olisivat esimerkiksi musiikkivideot samoin kuin niitä vastaavat pääosin musiikkiesityksiä sisältävät elokuvat. Käytännössä vapautettaisiin ohjelmat, jotka sisältävät pääosin tallennuksia todellisuudessa järjestetyistä kulttuuritilaisuuksista, kuten konserteista, näytännöistä ja muista vastaavista esityksistä. Säännöksessä tarkoitettuja urheilutapahtumia olisivat samoin vain todellisuudessa järjestetyt urheilukilpailut ja muut vastaavat liikuntatapahtumat. Vapautettuja olisivat myös koosteet tällaisista tapahtumista. Niin ikään säännös koskisi hartaustilaisuuksista tallennettuja ohjelmia.

Momentin 5 kohdan mukaan luokittelusta vapautettaisiin ajankohtaista uutisaineistoa sisältävät kuvaohjelmat. Tällaisten kuvaohjelmien luokittelua ei voida pitää ehdotetun lain pääasiallisten tavoitteiden, eli sananvapauden rajoittamisen välttämättömistä syistä lasten suojelemiseksi kannalta tarpeellisena. Ehdotus vastaa asiallisesti nykyistä sääntelyä.

Momentin 6 kohdan mukaan luokitteluvollisuus ei koskisi kuvaohjelmia, jotka sisältävät pääosin leikkiä, askartelua, tietokilpailuja, visailuja, keskustelua tai muita vastaavia aiheita. Tällaiset kuvaohjelmat eivät yleensä sisällä ehdotetun lain 10 §:n luokitteluperusteissa tarkoitettua lapsen kehitykselle haitallista aineistoa. Nykyisessä kuvaohjel-

malaisissa on tarkastuksesta vapautettu 4 §:n 5 kohdan mukaisesti ohjelmat, jotka sisältävät kaikenikäisille sopivia animaatio-, leikki-, askartelu- tai muita vastaavia esityksiä. Ilmaisuihin "kaikenikäisille sopivia" poistettaisiin vapautusperusteista, sillä se tarkoittaisi, että kuvaohjelma on jo jollakin muulla kuin laissa säädetyllä perusteella arvioitu kaikenikäisille sopivaksi ja olisi näin ristiriidassa ehdotetun luokitteluvollisuuden kanssa. Lisäksi animaatiot poistettaisiin vapautettavien sisältöjen joukosta, sillä on animaatioita, jotka voivat olla lapsen kehitykselle haitallisia ja niiden luokittelu on siten tarpeen. Tietokilpailuilla, visailuilla ja keskusteluilla tai muilla vastaavilla aiheilla tarkoitettaisiin esimerkiksi lukuisia näitä aiheita sisältäviä televisio-ohjelmia, jotka eivät yleensä sisällä lapsen kehitykselle haitallista aineistoa. Vapautus koskisi esimerkiksi televisio-ohjelmien niin kutsuttuja "life style" -ohjelmia.

9 §. *Luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta luvan perusteella vapautettu kuvaohjelma.* Pykälässä säädettäisiin viranomaisen toimivallasta antaa lupa eräiden kuvaohjelmien tarjoamiseen luokittelematta ja merkitsemättä ohjelmien esittämistä varten järjestettävässä erityisessä tilaisuudessa. Pykälässä säädettäisiin myös lupaehdoista ja luvan peruuttamisen edellytyksistä. Laissa tarkoitettuja tilaisuuksia ovat lähinnä elokuvakulttuuriin liittyvät tapahtumat, esimerkiksi elokuvafestivaalit tai laajempiin kulttuuritapahtumiin liittyvät näytännöt, joissa esitetään määrätyn ohjaajan tuotantoa tai luodaan katsaus jonkin maan tai aikakauden elokuvateoksiin. Lupaa ei kuitenkaan tulisi myöntää säännönmukaista kulttuuritoimintaa, esimerkiksi elokuvateatterien tai elokuvakerhojen esityksiä varten. Tämän korostamiseksi voimassa olevassa laissa käytetään ilmaisua "erityinen tilaisuus". Tilaisuudessa esitettäväksi tarkoitettuja kuvaohjelmia ei lupaharkinnan yhteydessä luokitella. Sen sijaan viranomaisen tulisi arvioida, ovatko tilaisuudessa esitettäviksi aiottu kuvaohjelmat omiaan vaikuttamaan haitallisesti lapsen kehitykseen. Esimerkiksi väkivalta-, seksi- tai kauhua herättävien ohjelmien esittämistä varten järjestetyille erityiselle tilaisuudelle voitaisiin myöntää vain sellainen lupa, jossa tilaisuuteen pääsy on kielletty alle 18-vuotiailta.

Pykälän 2 *momentin* mukaan lupa voitaisiin myöntää määräajaksi useampaakin tilaisuutta varten, kuten nykyisin. Lupaan voitaisiin liittää kuvaohjelmien esityspaikkaa ja -aikaa sekä katsojien ikää koskevia tarpeellisia ehtoja. Lupaehtojen tarpeellisuutta olisi arvioitava pelkästään ehdotetun lain pääasiallisten tavoitteiden kannalta. Lupaan voitaisiin liittää ehtoja esimerkiksi joidenkin tilaisuudessa esitettäväksi tarkoitettujen kuvaohjelmien esittämispaikesta ja -ajasta, jos ehtoja olisi pidettävä lasten suojelemisen vuoksi välttämättöminä. Vastaavasti luvan ehdoilla voitaisiin rajoittaa joidenkin tilaisuudessa esitettävien kuvaohjelmien esittämistä 18 vuotta nuoremmille lapsille. Ikärajoja asetettaessa olisi sovellettava lain 10 §:ssä säädettyjä ehdotettuja perusteita.

Pykälän 3 *momentin* mukaan lupa voitaisiin peruuttaa, jos luvan saaja rikkoo ehdotettua lakia tai luvan ehtoja tai jos tilaisuudessa esitettyjen kuvaohjelmien sisältö antaa siihen aihetta. Lupa voitaisiin peruuttaa myös silloin, kun viranomaiselle on lupaa haettaessa annettu virheellisiä tietoja esimerkiksi tilaisuuden tai siinä esitettävän ohjelmiston pääasiallisesta luonteesta.

Pykälän 4 *momentin* mukaan viranomainen voisi ottaa pykälässä tarkoitettun kuvaohjelman luokiteltavaksi, jolloin kuvaohjelma olisi toimitettava viranomaiselle.

10 §. Lapsen kehitykselle haitallinen kuvaohjelma. Pykälässä säädettyihin kuvaohjelman luokittelussa noudatettavasta tulkintaperiaatteesta. Pykälän 1 *momentin* mukaan lapsen kehitykselle haitallisena pidetään kuvaohjelmaa, joka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältonsä vuoksi tai ahdistusta aiheuttamalla taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla on omiaan vaikuttamaan haitallisesti lapsen kehitykseen. Ehdotus vastaa asiallisesti nykyistä sääntelyä. Lapsen ikä- ja kehitysvaiheen vaikutukset kuvaohjelman haitallisuuteen huomioitaisiin 11 §:ssä, jossa säädettyihin luokittelussa käytettävistä ikärajoista.

Ehdotetut luokittelukriteerit perustuvat tieteellisten tutkimusten johtopäätöksiä tehtyihin arvioihin, joiden mukaan väkivaltaisten, seksuaalisten ja ahdistusta aiheuttavien sekä näihin rinnastettavien sisältöjen katselu voi vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä. Tieteel-

lisen tutkimuksen perusteella haitalliset vaikutukset voidaan jakaa tunnevaikutuksiin ja mallivaikutuksiin. Psykyä liian kuormittavat tunteet voivat aiheuttaa lapselle pitkäaikaisia stressireaktioita. Mallivaikutukset syntyvät hyväksyvien ajattelumallien välityksellä. Median vaikutustutkimusta käsitellään esimerkiksi julkaisussa Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin (Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007).

Kuvaohjelman *väkivaltainen sisältö* voidaan määritellä sisällöksi, jossa tuotetaan vahinkoa tahallisesti itselle, muille tai ympäristön kohteille. Voimakkaan väkivallan piirteitä kuvaohjelmassa ovat esimerkiksi henkeä uhkaavan teon esittäminen, väkivallan realistinen, uskottava tai katsojalle psykologisesti läheinen kuvaaminen sekä dramatisoiden esitetty väkivalta. Ihannoivaa väkivaltaa ovat esimerkiksi väkivallan kaunisteltu, seuraukset sivuuttava esittäminen sekä kuvaukset, jossa väkivaltainen toiminta palkitaan. Väkivallan ilmenemismuotoja ovat myös henkinen väkivalta, itsemurha, rasismi ja syrjintä. Väkivaltaa sisältävä kuvaohjelma voi kuormittaa lapsen psyykeä aiheuttamalla ahdistusta, uniongelmiä ja pitkäaikaisia stressireaktioita. Kuvaohjelmassa esitettävä väkivalta voi myös vaarantaa kehitystä lisäämällä väkivaltaa hyväksyviä asenteita, fantasioita ja toimintamalleja.

Kuvaohjelman *seksuaalinen sisältö* voidaan määritellä sukupuoliseen kanssakäymiseen liittyväksi viitteelliseksi tai suoraksi kuvaukseksi, jonka lieviä muotoja ovat seksistä puhuminen, suuteleminen, syleily, seksuaaliset viittaukset ja symbolit. Vahvempia muotoja ovat esileikin ja yhdynnän kuvaus. Pornografisessa kuvauksessa seksuaalinen sisältö on hallitsevaa, ja siinä sukupuoliyhteys esitetään esimerkiksi yksityiskohtaisesti, pitkittetyksi ja läheltä kuvattuna. Seksuaalinen sisältö kuvaohjelmassa voi jäädä lapselta ymmärtämättä tai hämmentää ja siten kuormittaa lapsen psyykeä ja aiheuttaa pitkäaikaisia stressireaktioita. Suomalaisessa kulttuurissa alastomuuden kuvauksen ei katsota olevan seksikuvausta. Alastomien hahmojen näyttäminen ei vaaranna lapsen kehitystä, ellei hahmoin tai tilanteisiin liity pornografi-

sia tai muita, hämmennystä tai ahdistusta lisääviä piirteitä.

Nykyisessä kuvaohjelmalaissa kolmas tulkintaperiaate ilmaistaan muodossa "kauhua herättämällä". Tämä muuttuisi ehdotuksen mukaan ilmaisuksi "*ahdistusta aiheuttamalla*". Nykyinen termi kauhu liittyy vahvasti yhteen kuvaohjelmien lajityyppiin, kauhuelokuviin. Termi ahdistus kuvaa täsmällisemmin kuvaohjelman haitallista vaikutusta, eli lapsen psyykeä kuormittavaa stressaavaa tunnetilaa. Ahdistus viittaa vakavaan ja pitkäkestoiseen tunteeseen, josta voi olla kehityksellistä haittaa. Ahdistusta voivat aiheuttaa esimerkiksi uhkaavia tai käsittämättömiä asioita tai hahmoja esittävät kuvaukset tai tilanteet, joissa on onnettomuuden, väkivallan tai tuhon uhkaa, jännitys- ja kauhuellementtejä, väkivaltaa ja sen seurauksia tai yliluonnollisia asioita. Ahdistusta voivat aiheuttaa myös lapsen universaaleja pelkoja käsittelevät kuvaukset tai tilanteet, kuten pimeä, ekshymien, yksin jääminen ja läheisen menettäminen. Pienille lapsille myös seksikuvaukset voivat olla ahdistavia, sillä he saattavat ymmärtää seksin kielteiseksi, jopa väkivaltaiseksi toiminnaksi.

Ehdotuksen mukaan väkivaltaisiin, seksuaalisiin ja ahdistusta aiheuttaviin kuvauksiin olisi rinnastettava muut vaikutuksiltaan näitä vastaavat ohjelmasisällöt. Kuvaohjelma- luokittelijalle on nykyistä sääntelyä vastaavasti syytä jättää tietty tapauskohtainen harkintavalta, koska laissa ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi kaikkia lapsen kehitykselle haitallisiksi arvioitavia sisältöjä. Esimerkiksi kuvaohjelmaa, jossa katsojaa kannustetaan itsetuhoisuuteen esittämällä se hyväksyttäväksi lapsen ongelmien ratkaisuvaihtoehdoksi, taikka kuvaohjelmaa, jossa katsojaa rohkaistaan päihteiden käyttöön esittämällä sitä ihannoivasti lapsen arkeen kuuluvaksi, voitaisiin pitää lapsen kehitykseen haitallisesti vaikuttavana, vaikka ohjelmalla ei väkivaltaisen, seksuaalisen tai ahdistusta aiheuttavan sisältönsä vuoksi sellaisia vaikutuksia olisikaan.

Muita tieteellisessä tutkimuksessa käsiteltyjä lapsen kehitykselle haitallisia sisältöjä ovat uhkapelit ja alemmuuden tuntoa luovat mallit. Uhkapelaamiseen rohkaiseva sisältö kuvaohjelmissa voi olla lapsen kehitykselle

haitallista, mutta sen esiintyminen kuvaohjelmissa on harvinaista video- ja tietokonepelejä lukuun ottamatta. Anorektiset tai alemmuudentuntoa luovat mallit, kuten seksismi ja etniset stereotyyptit, voivat vaikuttaa lapsen etniseen, uskonnolliseen tai sukupuoli-identiteettiin tai itsearvostukseen ja kehonkuvaan, mutta näiden erittelemiseksi ei ole olemassa yksiselitteistä, tulkitsijasta riippumatonta luokitusjärjestelmää. Rärkeimmät alemmuuden tuntoa luovat mallit tulevat luokitetuksi väkivallan tai ahdistavan kuvauksen kategorioihin. Lisäksi on keskusteltu rumasta kielenkäytöstä (kiroilu) kuvaohjelmissa. Ruma kielenkäyttö ei ole lapsen psykologista kehitystä vakavasti vaarantavaa sisältöä, vaan liittyy enemmänkin tapakulttuuriin ja käyttäytymisnormeihin. Rärkeimmissä ruman kielenkäytön tapauksissa kysymyksessä voi olla verbaalinen väkivalta, ja tällaiset sisällöt tulevat luokitelluksi väkivallan kategoriaan.

Momentissa avoimeksi jäävää rinnastussäännöstä olisi kuitenkin tulkittava supistavasti. Rinnastussäännöstä sovellettaessa olisi otettava huomioon ehdotetun lain pääasiallinen tarkoitus sekä luokitteluperusteiden luonne perustuslain 12 §:ssä turvatun sananvapauden rajoituksina.

Esimerkiksi väkivaltaista ohjelmaa ei siten sellaisenaan olisi pidettävä luokittelun perusteena, vaan sen lisäksi ohjelman olisi objektiivisin perustein katsottava olevan omiaan vaikuttamaan haitallisesti lapsen kehitykseen. Sanonnalla "on omiaan" säännöksessä viitataan ohjelman katselemiseen liittyvään abstraktiin vaaraan samassa merkityksessä kuin abstraktia vaarantamista edellyttävissä rikoslain rangaistussäännöksissä. Ehdotetussa säännöksessä ei siten edellytetä varmuutta siitä, että ohjelman katseleminen tulisi konkreettisesti aiheuttamaan kehityshaittoja lapselle. Riittävää olisi, että ohjelman katselemisen voitaisiin arvioida selvästi lisäävän lapsen kehitykselle haitallisten vaikutusten riskiä.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momenttia sovellettaessa olisi otettava huomioon, millaisessa yhteydessä ja miten tapahtumat ohjelmassa kuvataan. Ehdotus vastaa nykyisen kuvaohjelmalain tulkintaperiaatetta, jonka mukaan tarkastusviranomaisen on otettava huomioon, miten ohjelman tapahtumat on

kuvattu tai millaisessa yhteydessä ne on esitetty. Luokitteluperusteita sovellettaessa on kiinnitettävä huomio ohjelman lapselle haitallisiin vaikutuksiin.

Kuvaohjelmien mallivaikutukset perustuvat usein siihen tapaan, miten asiat on ohjelmassa kuvattu. Esimerkiksi väkivallan tai päihteiden käytön ihannoiva kuvaaminen on vaikuttavuudeltaan lapselle haitallisempaa kuin sellainen kuvaaminen, jossa väkivaltaa tai päihteiden käyttöä esitetään kriittisesti. Mitä pienempi lapsi on, sitä vähemmän hänellä on edellytyksiä ymmärtää kriittistä viestiä. Ihannoivaan kuvaamiseen liittyy asian esittäminen esimerkiksi oikeutettuna, kaunisteltuna ja palkittuna. Yksittäisten kohtausten ja jaksosten vaikuttavuus perustuu usein siihen yhteyteen, jonka ohjelma kokonaisuutena muodostaa. Esimerkiksi ahdistusta aiheuttava tai väkivaltaa sisältävä ohjelman jakso saattaa jossakin yhteydessä esitettynä olla vaikuttavuudeltaan lapselle haitallinen, mutta jonkin toisen kokonaisuuden osana saman jakson vaikuttavuus saattaa vähentyä tai menettää vaikuttavuutensa kokonaan. Toisaalta esimerkiksi pitkä, yksityiskohtainen tai itsetarkoituksellinen väkivallan kuvaus saattaa asia- ja esittämissyhteydestään riippumatta olla omiaan vaikuttamaan haitallisesti lapsen kehitykseen. Jos esitys esimerkiksi loppuu jännittävään, avoimeen loppuratkaisuun, se voi todennäköisemmin lisätä ahdistusta ja painajaisunia kuin tarina, joka päättyy onnelliseen, kathartiseen loppuun. Näihin seikoihin olisi siten kiinnitettävä ohjelmasisältöjen vaikuttavuuden arvioinnissa huomiota.

Luokitteluperusteita sovellettaessa on lisäksi otettava huomioon, että sananvapaus on perustuslain 12 §:ssä turvattu jokaiselle kuuluvaksi oikeudeksi. Sananvapaus on siten myös lapsen perusoikeus, johon perustuslain nimenomaisen säännöksen mukaisesti sisältyy oikeus myös vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä. Näin olen sananvapauslainsäädännössä edellyttänyt, ettei lapsen oikeutta kuvaohjelmien katselemiseen perusteettomasti rajoiteta.

11 §. Kuvaohjelman luokittelu. Ehdotetun lain lähtökohtana on, että kaikki kuvaohjelmat luokitellaan. Tällä on tarkoituksena välttää nykyisen kuvaohjelmalain epäkohta, jonka vuoksi on taloudellisesti kannattavampaa

joissakin tapauksissa ilmoittaa ohjelma K18-merkinnällä varustetuksi kuin tarkastuttaa ohjelma. Ehdotettu säännös toisi ikärajarajankin kaikkiin merkitsemistilanteisiin ja näin laajentaisi erityisesti lasten sananvapautta verrattuna nykytilaan. Ikäraja-arvion taustalla oleva harkinta tehdään 10 §:ssä säädettyjen kriteerien perusteella.

Sananvapauden turvaamiseksi ehdotetaan, että kuvaohjelmille asetetaan luokittelussa ikäraja vain silloin, kun kuvaohjelma on ehdotetun lain 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla lapsen kehitykselle haitallinen. Haitallisuudesta viranomaisen antaa tarkempia ohjeita kuuluaan lasten kehityksen asiantuntijoita.

Ehdotetun pykälän *1 momentissa* säädettäisiin käytettävistä ikärajoista ja sisältösymboleista Kuvaohjelma tulisi luokitella tarjottavaksi kaikenikäisille, jollei kuvaohjelmaa ole 10 §:n tarkoitetulla tavalla pidettävä lapsen kehitykselle haitallisena. Muissa tapauksissa kuvaohjelmalle tulisi 10 §:ssä säädetyin perustein ohjelman sisällön mukaan asettaa 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja tai se tulisi luokitella kaikenikäisille tarjottavaksi. Lisäksi tässä yhteydessä kuvaohjelmalle luokitellaan ohjelman sisältöä kuvaava symboli.

Ehdotetut ikärajat huomioivat lapsen ikä- ja kehitysvaiheet. Lapsen mediatulkintojen kehittymisen kannalta tärkeät kognitiiviset ja tunne-elämän kehittymisetaudit tapahtuvat noin 6–8 vuoden (tunteiden etäännyttäminen, konkreettinen ajattelu), 11–13 vuoden (käsitteellinen ajattelu) ja 15–16 vuoden (kriittiset tulkintataidot) vaiheilla. Ehdotetut ikärajat ovat jo nykyisin pelien luokittelussa käytössä olevan PEGI-järjestelmän mukaisia.

Sisältösymbolien tarkoituksena on tarjota kuluttajille ja erityisesti lasten vanhemmille informaatiota kuvaohjelman sisällöstä. Sisältösymboleilla ei perustella kuvaohjelman ikärajaa, vaan niiden tarkoituksena on toimia lisäinformaationa kuvaohjelmien sisällöstä ja kertoa tarkemmin, millä perusteella kuvaohjelma on arvioitu tietyn ikäistä nuoremman lapsen kehitykselle haitalliseksi. Käyttöön otettavia sisältösymboleita voisivat olla esimerkiksi seksi, väkivalta, kauhu ja päihteet. Järjestelmän selkeyden vuoksi symbolien kokonaisuus ei olisi syytä kasvattaa kovin suureksi ja yhteen kuvaohjelmaan voisi olla tarpeen merkitä enintään kaksi haitalli-

suuden kannalta keskeisintä sisältösymbolia. Sisältösymbolit olisivat yhdenmukaiset kaikissa kuvaohjelmissa. Sisältösymboleista sovitaisiin toimialojen kanssa Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen johdolla.

Ehdotetun pykälän 2 *momentin* mukaan viranomaisella voi hyväksyä päätöksellään yksittäisen kuvaohjelman Euroopan unionin alueella saaman luokituksen. Säännöksellä ei ole tarkoitus, että muualla Euroopan unionin alueella luokitellut kuvaohjelmat saisivat automaattisesti saman luokituksen myös Suomessa. Alkuvaiheessa säännöksellä tarkoitetaan yksinomaan pelien saamaa PEGI-merkintää. Tällöin pelin tarjoajan palveluksessa oleva ilmoittaa pelin viranomaiselle, joka hyväksymällä kuvaohjelman 15 §:ssä tarkoitettuun kuvaohjelmaluetteloon hyväksyy kuvaohjelman luokitelluksi ehdotetussa laissa tarkoitetulla tavalla. Viranomaisen kieltäytyessä antamasta hyväksyntää tulee kuvaohjelma luokitella tässä laissa tarkoitetulla tavalla.

Poikkeuksen rajaaminen vain PEGI-järjestelmään ei ole välineutraalisuuden periaatteen vuoksi perusteltavaa ja laissa halutaan mahdollistaa myös mahdolliset muut ylikansalliset luokittelujärjestelmät esimerkiksi satelliittilähetysten osalta. Edellyttämällä viranomaisen hyväksyntää yksittäisen kuvaohjelman osalta viranomaisella voi varmistaa, että luokittelu on tehty tämän lain periaatteita noudattaen ja Suomessa ei näin ollen tarjottaisi eri perusteilla luokiteltuja kuvaohjelmia.

Pykälän 3 *momentin* mukaan luokiteltu kuvaohjelma ja sen ikäraja ja sisältösymboli tulisi ilmoittaa 15 §:ssä tarkoitettuun kuvaohjelmaluetteloon.

12 §. Viranomaisen hyväksymä kuvaohjelmaluokittelija ja luokittelulupa. Kuvaohjelman voisivat ehdotetun lain perusteella luokitella ainoastaan viranomaisen hyväksymät kuvaohjelmaluokittelijat. Säännöksellä perustettaisiin uusi ammattiryhmä kuvaohjelmaluokittelijat ja ammatti säädettäisiin luvanvaraiseksi. Viranomaisen palveluksessa oleva kuvaohjelmaluokittelija voisi myös luokitella kuvaohjelman. Ehdotetulla säännöksellä Valtion elokuvatarkastamolle nykyisin kuuluva toimivalta tarkastaa ja merkitä kuvaohjelmat siirrettäisiin tämän lain mu-

kaisesti hyväksytyille kuvaohjelmaluokittelijoille. Kuvaohjelmaluokittelija voisi toimia itsenäisesti tai yksityisen palveluksessa, joten kysymys on perustuslain 124 §:n tarkoittamasta julkisen tehtävän siirtämisestä pois viranomaiselta lailla säätämällä. Kysymys on samalla myös uuden luvanvaraisen ammattiryhmän luomisesta.

Ehdotetun pykälän 2 *momentin* kuvaohjelmaluokittelijaksi voidaan hyväksyä vain sellainen täysi-ikäinen henkilö, joka on hyväksytysti suorittanut viranomaisen järjestämän kuvaohjelmaluokittelijakoulutuksen ja joka on muutoin sopiva luokittelijaksi. Luokittelijaa sopivuutta voitaisiin arvioida esimerkiksi silloin, jos henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 17, 18, 18 a tai 18 b §:ssä säädettyistä rikoksista.

Koulutuksessa annettaisiin tarvittavat tiedot tämän lain säännöksistä, viranomaisen antamista ohjeista, lasten kehityksestä, mediakasvatuksen ja sananvapauden vaatimuksista sekä ohjeistetaan käytännön luokittelu-toiminnan suorittamiseen. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta annetun lain 2 §:n 8 kohdan perusteella viranomaisella olisi velvollinen järjestämään koulutusta. Vähimmäissisällön ylittävästä koulutuksesta viranomaisella voisi päättää harkintansa mukaan. Viranomaisella voisi päättää koulutukseen otettavien määräästä, mutta määrän tulisi olla perusteltu eikä hyväksytyjen kuvaohjelmaluokittelijoiden kokonaismäärää olisi syytä rajoittaa viranomaisen toimenpitein. Lähtökohtaisesti jokainen koulutuksessa hyväksyty ja koulutuksesta 23 §:n perusteella maksava on oikeutettu toimimaan kuvaohjelmaluokittelijana.

Ehdotetun pykälän 3 *momentin* mukaan hyväksyty kuvaohjelmaluokittelija saa hyväksynnästä luokitteluluvan, joka on voimassa viisi vuotta hyväksymispäivämäärästä. Lain tarkoituksena on suojella lapsia haitallisilta mediasisällöiltä ja teknologian kehittymisen vuoksi ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että oikeus luokitella kuvaohjelmia olisi voimassa määräämättömän ajan. Viiden vuoden aikajännettä voidaan pitää riittävän pitkänä, että luokittelija voi olla varma hyväksynnästäan toimiessaan lain edellyttämällä tavalla, mutta samalla viranomaisella automaattisesti viiden vuoden jälkeen poistaa hy-

väksynnän ellei luokittelija ole hakenut uutta viiden vuoden määräaikaista lupaa. Lupaa uusiessa luokittelijan ei ole tarpeen käydä uudestaan luokittelijakoulutuksessa, mutta viranomaisella voi antaa ehtoja täydentävän koulutuksen suorittamisesta 13 §:ssä tarkoitettua luvan perumisen uhalla.

Ehdotetun pykälän 4 momentissa asetetaan viranomaiselle luokittelijoiden valvontavollisuus, josta säädetään tarkemmin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta annetun lain 2 §:n 8 kohdassa. Lisäksi viranomaisen olisi ylläpidettävä luokittelijoista julkista rekisteriä. Julkisen rekisterin tarkoituksena on mahdollistaa kaikille sen selvittäminen, ketkä ovat sellaisia viranomaisen hyväksymiä luokittelijoita, joilla on voimassaoleva luokittelulupa. Luokittelijarekisteri on henkilötietolaissa (523/1999) tarkoitettu henkilörekisteri, josta säädettäisiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta annetun lain 5 §:ssä. Henkilötietojen käsittelyssä noudatettaisiin henkilötietolakia ja viranomaisten tietojen julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

13 §. Kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymisen peruuttaminen. Ehdotetussa laissa viranomaisella on kuvaohjelmaluokittelijoiden valvontavollisuus. Kuvaohjelmaluokittelijoilla on velvollisuus hankkia viranomaisen määräämää koulutusta ja noudattaa viranomaisen antamia ohjeita. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa kuvaohjelmaluokittelijoiden tehokas valvonta säätämällä viranomaiselle mahdollisuus perua luokittelulupa. Ennen luokitteluluvan perumista viranomaisen olisi kuultava kyseistä kuvaohjelmaluokittelijaa.

Ehdotetussa säännöksessä luokittelulupa voidaan peruuttaa, jos kuvaohjelmaluokittelija toistuvasti rikkoo ehdotetun lain määräyksiä, viranomaisen ohjeita tai ilman perusteltua syytä ei ota osaa sellaiseen koulutukseen, jota viranomaisella pitää välttämättömänä luokittelun asianmukaisen toteuttamisen kannalta. Perusteltua ei ole myöskään, että lasten suojelemiseksi kuvaohjelmia luokitteleva henkilö saisi jatkaa kuvaohjelmaluokittelijana jos hänet on tuomittu kuvaohjelmiin liittyvistä rikoksista.

14 §. Kuvaohjelman merkitseminen. Ehdotetussa laissa säädettäisiin velvollisuudesta

laittaa kuvaohjelmiin selkeästi näkyville kuvaohjelmaluokittelussa asetettu ikäraja ja sisältösymboli. Kuvaohjelman tarjoamistapa vaikuttaa siihen, miten merkinnät tulisi tehdä ja olla yleisön nähtävillä. Merkintöjen sijoittamisesta kuvaohjelmiin tai niiden yhteyteen sovittaisiin toimialojen kanssa Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen johdolla.

15 §. Kuvaohjelmaluettelo. Ehdotetun lain mukaan kuvaohjelmaluokittelija luokittelun yhteydessä ilmoittaisi viranomaisen ylläpitämään kuvaohjelmaluetteloon ehdotetun lain valvonnan ja luetteloinnin kulttuuristen tarkoitusten vuoksi tarpeellisia tietoja kuvaohjelmasta. Ehdotetun lain toteutumisen ja kulttuuristen tarkoitusten vuoksi luettelon tulisi olla kaikkien maksutta käytettävissä.

16 §. Kuvaohjelman luokittelua koskeva oikaisu. Ehdotetun lain tarkoituksena on siirtää kuvaohjelmien luokittelu- ja merkitsemistehdä viranomaiselta yksityisille kuvaohjelmaluokittelijoille. Tehtävän valvonnan ja kansalaisten näkemysten kuuntelemiseksi ehdotuksessa annettaisiin 1 momentin mukaisesti kaikille mahdollisuus tehdä oikaisupyynnötkä kaikista kuvaohjelmista. Oikaisupyynnön tarkoituksena on varmistaa kuvaohjelmien luokittelussa yhdenmukainen linja ja luokittelun toteuttamisen yleinen hyväksyntä.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin tutkittavaksi ottamisen esteeksi selkeästi perusteeton pyyntö. Ehdotetun lain tarkoituksen kannalta ei ole perusteltua, että laajaksi tarkoitettua oikaisupyynnötoikeutta käytettäisiin selvästi vahinkoa tavoitteleviin tarkoituksiin, samasta kuvaohjelmista tehtäisiin samoin perustein useita pyyntöjä tai pyynnöt perustuisivat muihin kuin selvästi lastensuojellullisiin ja tämän lain tarkoituksen kannalta perusteltuihin seikkoihin. Viranomaisen olisi annettava kielteisestä päätöksestä kirjallinen ilmoitus, jossa päätös on perusteltava asianmukaisella tavalla. Päätöksen estämättä oikaisupyynnön tekijä voisi tehdä uuden pyynnön.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa kuvaohjelman tarjoajalle säädetään velvollisuus toimittaa kuvaohjelma, jonka luokittelusta oikaisupyynnö on tehty, maksuttomasti viranomaisen käyttöön. Viranomaisen on valvontamenettelyn suorittamisen jälkeen kohtuullisessa ajassa palautettava kuvaohjelma kuva-

ohjelman tarjoajalle, jos kuvaohjelman tarjoaja edellyttää kuvaohjelman palauttamista.

17 §. Kuvaohjelman ottaminen luokiteltavaksi. Voidakseen suorittaa ehdotetussa laissa määrättyä valvontatehtäväänsä viranomaisella olisi ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan oikeus ottaa mikä tahansa kuvaohjelma luokiteltavaksi, jos on esimerkiksi syytä epäillä, että kuvaohjelma on luokiteltu ehdotetun lain vastaisesti tai luokittelusta vapautetussa ohjelmassa on lapsen kehitykselle 10 §:n perusteella haitallista aineistoa.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa annetaan viranomaiselle oikeus luokitella luokittelemansa kuvaohjelma uudelleen, vaikka asiassa olisi annettu lainvoimainen päätös. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa ajan kuluminen tai yhteiskunnallisten arvostusten muutos on johtanut siihen, että ohjelman alkuperäinen luokittelu ei ole enää tarkoituksenmukainen.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa kuvaohjelman tarjoajalle säädetään velvollisuus toimittaa kuvaohjelma, jonka viranomaisluokitelee uudelleen, maksuttomasti viranomaisen käyttöön. Viranomaisen on valvontamenettelyn suorittamisen jälkeen kohtuullisessa ajassa palautettava kuvaohjelma kuvaohjelman tarjoajalle, jos kuvaohjelman tarjoaja edellyttää kuvaohjelman palauttamista.

18 §. Virka-apu. Ehdotetussa laissa virkaavulla tarkoitetaan viranomaisen apua esimerkiksi poliisille selvittäessä tämän lain ja rikoslain vastaisten kuvaohjelmien tarjoamista. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi tullin tai poliisin haltuunsa saamien luokittelemattomien ja merkitsemättömien kuvaohjelmien sisällön selvittäminen ja muu yhteistyö viranomaisten kanssa.

19 §. Lausunnot. Ehdotetun pykälän mukaan viranomaisella on antaa asiantuntijalausuntoja toimialaansa kuuluvissa asioissa.

20 §. Valvontamaksun maksuvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin valvontamaksun maksuvelvollisuudesta. Kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksun olisi velvollinen suorittamaan sellainen kuvaohjelman tarjoaja, jolla on 4 §:ssä tarkoitettu kuvaohjelman luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuus. Kuvaohjelman tarjoajalla olisi velvollisuus maksaa vuosittainen maksu maksukaudesta, joka on kalenterivuosi. Velvollisuus maksun maksa-

miseen alkaisi sen kalenterivuoden aikana, jolloin valvontamaksuvelvollisuuteen johtavaa toimintaa ryhdytään harjoittamaan. Kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksua ei palautettaisi, vaikka toiminnan harjoittaja lopettaisi toimintansa kesken kalenterivuotta.

Valvontamaksun maksuvelvollisuus laajenisi nykytilanteesta koskemaan pääosin kaikkia kuvaohjelmien tarjoajia. Kuvaohjelmien tarkastamisesta perityt maksut poistuisivat. Voimassa olevan kuvaohjelmalain 21 a §:n mukainen valvontamaksun maksuvelvollisuus koskee sellaista tilausohjelmalvelun tai kuvaohjelmatalteen levittäjää, joka tarjoaa yleisölle levittämistävän perusteella tarkastuksesta vapautettuja kuvaohjelmia, eli televisiossa ennen klo 21 lähetettyjä ohjelmia tilausohjelmalveluina tai tallenteina, tai joka ilmoittaa kuvaohjelman suoraan K18-ikärajaan.

21 §. Valvontamaksu ja sen suuruus. Luovuttaessa kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta siirtyisi viranomaisen tehtävien painopiste nykyistä enemmän markkinoiden seuraamiseen ja jälkivalvontatehtäviin. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus ylläpitäisi ehdotettavan lain 15 §:n mukaisesti kuvaohjelmaluetteloita, ottaisi vastaan kuvaohjelman luokittelua koskevia oikaisupyyntöjä ja luokittelisi uudelleen kuvaohjelmia. Lisäksi keskus ylläpitäisi ja kehittäisi kuvaohjelmien luokittelujärjestelmää. Näiden toimien kustannuksia ehdotetaan perittäväksi kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksulla. Maksulla katettaisiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle laissa säädettyjen tehtävien hoitamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Valvontamaksun suuruus määräytyisi erilaisten maksukategorioiden perusteella. Maksukategoriat perustuisivat arvioon erilaisten kuvaohjelmien tarjoajien toiminnan volyyminä, eli tarjolla olevista kuvaohjelmista ja tarjoajan liikevaihdosta. Valvontamaksu säädettäisiin kategoriakohtaisesti kiinteänä vuosimaksuna.

Maksukategoriat olisivat seuraavat: 1) Yleisradio ja muut valtakunnalliset televisio-toiminnan harjoittajat 2) alueelliset televisio-toiminnan harjoittajat, 3) elokuvateatterielokuvien tuottajat ja maahantuojat, 4) pelitalteiden levittäjät (PEGI-järjestelmässä luokitellut), 5) muut kuvaohjelmien tallennele-

vittäjät ja 6) tilausohjelmanpalveluiden tarjoajat.

PEGI-järjestelmässä luokiteltujen pelitalenteiden levittäjillä valvontamaksu olisi muita tallennelevittäjiä pienempi, koska näiden osalta viranomaiselle syntyvät kustannukset koskisivat ainoastaan jälkivalvontaa, eivät kuvaohjelmien luokittelujärjestelmän ylläpitämistä ja kehittämistä. Työryhmä ei tehnyt ehdotusta valvontamaksujen jakautumisesta eri toimialoille ja asia jätettiin jatkovalmisteluun.

22 §. Valvontamaksun määrääminen ja periminen. Ehdotettu pykälä sisältää säännöksen siitä, että valvontamaksu peritään vuosittain kahdessa erässä. Tämä on kohtuullista maksuvelvollisten kannalta. Maksun määräisi maksettavaksi Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus.

Lisäksi säännös sisältäisi viittauksen verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettuun lakiin (706/2007). Kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksua perittäisiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen palveluista, jotka ovat julkisoikeudellisia suoritteita. Siksi maksu voitaisiin myös periä kyseisen lain mukaisessa järjestyksessä ilman tuomiota tai päätöstä. Myös valtion maksuperustelain 11 § sisältää vastaavan viittauksen, joka koskee laissa tarkoitettuja julkisoikeudellisia suoritteita. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi myös viivästyskorosta ja viivästysmaksusta. Sääntely on valtion maksuperusteasetuksen (211/1992) 3 §:n mukainen.

23 §. Viranomaisen palveluista perittävät maksut. Ehdotetun lain vastikkeellisiin suorituksiin sovellettaisiin sitä, mitä säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992). Laissa tarkoitettu viranomaisen päätös olisi esimerkiksi 9 §:ssä tarkoitettu esityslupamaksu kuvaohjelman tarjoamiseen erityisessä tilaisuudessa ja 11 §:ssä tarkoitettu viranomaisen päätös hyväksyä yksittäiselle kuvaohjelmalle Euroopan unionin alueella annettu ikäraja. Viranomaisen perisi maksun myös 12 §:ssä tarkoitettusta kuvaohjelmaluokittelijan koulutuksesta ja kuvaohjelman luokittelusta. Näistä maksuista säädettäisiin valtion maksuperustelain mukaisesti opetusministeriön asetuksella.

Ehdotetussa laissa esitetty luokitteluvollisuus koskisi myös esimerkiksi oppilaitoksia

ja julkisia kirjastoja soveltuvin osin. Lain kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että tällaisissa yhteyksissä julkaistua lapsen kehitykselle haitallista materiaalia ei luokiteltaisi. Sananvapauden, taiteen vapauden ja opetuksen vapauden näkökulmasta ei ole syytä rajoittaa tällaisten yhteiseen hyvään pyrkivien tahojen toimintaa kohtuuttomilla kustannusvaikutuksilla.

Laissa ehdotetaan, että tällainen yleishyödyllinen toiminta, jossa ei selkeästi tavoitella taloudellista hyötyä ja voittoa vapautettaisiin luokittelumaksuista. Vapautus perustuisi viranomaiseen harkintaan ja harkinnassa tulisi huomioida maksusta vapautettavan kuvaohjelman vaikutus kuvaohjelmamarkkinoihin. Ehdotetun lain tavoitteiden kannalta ei ole perusteltua, että ammattimainen, mutta ilmainen kuvaohjelmalevitys saisi maksuvapautuksen ja näin vaikuttaisi kaupallisiin kuvaohjelmamarkkinoihin merkittävästi.

24 §. Muutoksenhaku viranomaisen uudelleenluokittelupäätökseen. Viranomaisen luokitella kuvaohjelman uudelleen ehdotetussa laissa tarkoitettulla tavalla voisi päätöksestä valittaa 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi.

Ehdotetun lain mukaisen toisena valitusasteena toimii viranomaislaissa tarkoitettu kuvaohjelmalautakunta, jonka olisi käsiteltävä valitus ilman aiheetonta viivästystä. Ensiltöjen ja muiden kiireellisten kuvaohjelmien tarjoamistilanteiden yhteydessä tulisi kuvaohjelmalautakunnan kokoontua niin pian kuin mahdollista. Kuvaohjelmalautakunta käsittelee valituksen, katsoo kuvaohjelman ja päättää onko kuvaohjelmalle asetettu ikäraja säännösten mukainen. Kuvaohjelmalautakunnan päätöksestä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kuvaohjelman tarjoaja voi tarjota kuvaohjelmaa valitusprosessin aikana kuvaohjelmalle sillä hetkellä voimassaolevalla ikärajalla, jos viranomaisen ei kiellä kuvaohjelman tarjoamista tai aseta kuvaohjelmalle väliaikaista ikärajaa. Tällainen menettely on poikkeuksellista ja soveltuu tilanteisiin, joissa viranomaisen näkemyksen mukaan lapsen kehitykselle haitallista kuvaohjelmaa tarjotaan selkeästi alemman ikärajan perusteella kuin mitä ehdotettavan lain perusteella pitäisi.

25 §. Muutoksenhaku viranomaisen myöntämää lupaa koskevaan päätökseen. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta muissa kuin viranomaisen uudelleenluokittelua koskevissa asioissa. Tällaisia päätöksiä ovat 9 §:n luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta vapauttamislupa, 11 §:n yksittäisen luokittelun hyväksymistä koskeva päätös, 12§:n kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymistä koskeva päätös ja 13 §:n luokitteluluvan peruuttamista koskeva päätös.

Näistä päätöksistä ensisijaisesti haettaisiin oikaisua päätöksen tehneeltä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselta. Oikaisuvaatimuksesta annetusta päätöksestä saisi valittaa hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti.

26 §. Viranomaiselle toimitetun kuvaohjelman julkisuus. Pykälän mukaan ehdotetun lain nojalla viranomaisen hallussa olevaan kuvaohjelmaan ei sovellettaisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännöksiä. Ehdotus vastaa nykyistä kuvaohjelmalain 22 §:n säännöstä. Perusteltua on, ettei viranomaisen olisi vastaisuudessaakaan velvollinen pitämään hallussaan ehdotetun lain nojalla olevia kuvaohjelmia jokaisen katseltavana. Säännös olisi yleinen poikkeus siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

27 §. Huomautus ja uhkasakko. Ehdotetun lain tehostamiseksi ja tehokkaiden lasten suojelemisen keinojen käyttämiseksi ehdotetaan, että laissa viranomaiselle annetaan mahdollisuus käyttää huomautusta ja sen tehosteena uhkasakkoa. Huomautus olisi ensisijainen keino puuttua ehdotetun lain 5 §:ssä tarkoitettua huolellisuusvelvoitteen vastaisiin menettelyihin. Jos huomautus ei johda toimenpiteisiin ja rikkomus selkeästi on vastoin ehdotetun lain lasten suojelemiseen liittyviä tavoitteita, voi viranomaisen tehostaa huomautusta uhkasakolla, joka lankeaa maksattavaksi, jollei viranomaisen edellyttämiin toimenpiteisiin ryhdytä.

Huomautuksen ja erityisesti uhkasakon määräämisen edellytykseksi ehdotetaan, että ehdotetun lain vastainen teko olisi tehty tahallisesti tai huolimattomuutta. Tahallisuuden määrittelyssä noudatetaan normaaleja rikosoikeuden yleisiä oppeja. Huolimattomuutena voidaan pitää sitä, että tekijä ei ole otta-

nut selvää ehdotetun lain säännöksistä ja muutenkin osoittaa piittaamattomuutta ehdotetun lain säännöksistä, mutta tekoa ei voida pitää tahallisenä. Huomautus ja uhkasakko ovat lievempiä keinoja kuin rikoslain 17 luvun 18 b:ssä säädetty vankeusrangaistuksen mahdollisuus. Tämän vuoksi teon määrittelyssä rangaistavuus ulotetaan tahallisuuden lisäksi myös huolimattomuuteen. Tarkoitukseksi ei ole laajentaa rangaistavuuden alaa vaan tehostaa viranomaisen keinoja puuttua ehdotetun lain vastaiseen toimintaan. Rangaistusluonteisia maksuja, kuten uhkasakkoa, tulee käyttää vasta viimeisenä toimenpiteenä.

Ehdotetun pykälän 1 kohdassa huomautuksen ja uhkasakon voi määrätä, jos kuvaohjelman tarjoaja toimii vastoin 5 §:ssä tarkoitettua huolellisuusvelvoitetta. Tällaisena pidetään sellaista kuvaohjelman tarjoamista, jossa esimerkiksi tallenteen ostajan henkilöllisyyttä ei tarkasteta, kuvaohjelma esitetään televisiossa sellaiseen aikaan, kun kuvaohjelman luokittelussa saaman ikärajan ikäiset lapset katsovat tavallisesti televisiota, elokuvateatterin lapsiasiakkaan henkilöllisyyttä ei tarkasteta tai tilausohjelmajärjestelmän yhteydessä ei ole estopalvelua tai tiedotusta estopalvelusta.

Huolellisuusvelvoitteen piiriin kuuluvat seikat ovat sellaisia, jotka ovat välttämättömiä ehdotetun lain tavoitteiden kannalta, mutta niitä ei tule tulkita laajentavasti. Lähökohtana on, että huomautus ja uhkasakko voitaisiin määrätä teoista, jotka aiheuttavat lapsen kehitykselle haitallisten kuvaohjelmien päätyksen lapsille ilman asianmukaisia esteitä tai varoituksia.

Ehdotetun pykälän 2 kohdassa viranomaisen voi antaa huomautuksen 7 §:ssä tarkoitetuille kuvaohjelman tarjoajille tiedotusvelvollisuuden laiminlyönnistä.

28 §. Rangaistussäännös. Ehdotetun lain lasten suojelemisen kannalta välttämättömien säännösten noudattamisen tehostamiseksi ehdotetaan viranomaiselle mahdollisuutta määrätä sakkoa kuvaohjelmarikkomuksesta. Kuvaohjelmarikkomukseen voi syyllistyä rikosoikeuden yleisten oppien mukaisesti tahallisesti tai törkeää huolimattomuuttaan. Näin ollen kuvaohjelmarikkomuksen kynnys on asetettu korkeammalle kuin huomautuk-

sen ja uhkasakon tavallisen huolimattomuuden kohdalla.

Ehdotetun pykälän *kohdan 1* perusteella kuvaohjelmarikkomuksesta tuomitaan, jos tarjoaa alle kahdeksantoistavuotiailta kielletyn kuvaohjelman lapselle 6 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti. Tämä teko on kriminalisoitu myös rikoslain 17:18 b §:ssä. Ehdotuksen tarkoituksena ei ole kaksoisrangaistavuus, vaan etenkin törkeän huolimattomuuden tapauksissa mahdollistaa lievempi puuttuminen asiaan. Tahallisissa teoissa tulee ensisijaisesti toimia rikoslain edellyttämällä tavalla ja tehdä asiasta rikosilmoitus.

Ehdotetun pykälän *kohdan 2* perusteella kuvaohjelmarikkomuksesta tuomitaan, jos kuvaohjelmassa ei ole ehdotetun lain 4 §:ssä tarkoitettua kiellon vastaisesti 14 §:ssä tarkoitettuja selkeästi havaittavia merkintöjä. Ehdotetun lain kannalta merkinnät ovat ensisijainen keino suojella lapsia haitallisilta mediasisällöiltä ja näin ollen merkintöjen puuttuminen vaarantaa ehdotetun lain tarkoituksen.

Ehdotetun pykälän *kohdan 3* perusteella kuvaohjelmarikkomuksesta tuomitaan sellainen kuvaohjelman tarjoaja, joka käyttää 12 §:n vastaisesti muuta kuin hyväksyttyä kuvaohjelmaluokittelijaa, jolla on voimassaoleva luokittelulupa. Kuvaohjelmaluokittelu ja velvollisuus luokitteluun on ehdotetun lain keskeisin keino suojella lapsia haitallisilta mediasisällöiltä ja tämän vuoksi kuvaohjelmaluokittelijoiden tulee olla tehtävänsä koulutettuja ja viranomaisen hyväksymiä. Viranomainen pitää kuvaohjelmaluokittelijoista maksutonta ja julkista rekisteriä, joten voimassaolevien luokittelulupien ja hyväksytyjen kuvaohjelmaluokittelijoiden tarkistaminen on erittäin helppoa. Tämän perusteella kuvaohjelman tarjoajalla on selonottovelvollisuus käyttämästään luokittelupalvelusta.

Ehdotetun pykälän *kohdan 4* perusteella kuvaohjelmarikkomuksesta tuomitaan se, joka toimii 12 §:n vastaisesti kuvaohjelmaluokittelijana ilman viranomaisen hyväksyntää tai voimassaolevaa luokittelulupaa. Kuvaohjelmaluokittelijat ovat luvanvarainen ammattiryhmä, jonka jäsenille koulutuksessa kerrotaan lupaan liittyvät ehdot. Ehdotettu säännös voi väistyä, jos kuvaohjelmaluokitte-

lijana esiintyvä tuomitaan muista rikoksista, kuten petoksesta.

Ehdotetun pykälän *kohdan 5* perusteella kuvaohjelmarikkomuksesta tuomitaan kuvaohjelman tarjoaja, joka ei toimita ehdotetun lain 9, 16 tai 17 §:n mukaisesti viranomaiselle kuvaohjelmaa. Viranomaisen mahdollisuus arvioida kaikkia markkinoilla olevia kuvaohjelmia on ehdotetun lain jälkivalvonnan kannalta keskeisin toimenpide. Jälkivalvonnan tarkoituksena on turvata sananvapaus, lasten suojelemisen tavoitteet ja yhdenmukaistaa ehdotetun lain soveltamiskäytäntöä.

Kuvaohjelman luovuttaminen on teko, jonka noudattamista tulee voida tehostaa rangaistuksen uhalla. Hyväksyttävänä syynä olla luovuttamatta kuvaohjelmaa viranomaiselle voidaan pitää kuvaohjelman harvinaista tallennemuotoa, jolloin luovuttaminen vaarantaisi kuvaohjelman, kuvaohjelman tarjoajasta johtumattomat syyt tai muut tekijät. Näissä tilanteissa tulee kuvaohjelman tarjoajan ja viranomaisen sopia muunlaisista menettelyistä. Syytä ei voida pitää hyväksyttävänä missään olosuhteissa, jos samaan aikaan kuvaohjelmaa tarjotaan yleisölle.

29 §. Tarkemmat säännökset. Tarvittaessa asetuksenantovaltuus.

30 §. Voimaantulo. Ehdotetulla lailla kumottaisiin kuvaohjelmalaki muutoksineen.

31 §. Siirtymäsäännökset

1.2 Laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta

1 §. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tarkoitus. Säännöksen mukaan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tarkoitus olisi toimia ehdotuksen mukaisesti säädettävää kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annettua lakia valvovana ja mediakasvatusta koordinoivana viranomaisena. Keskus olisi opetusministeriön alainen.

2 §. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtävät. Pykälässä säädettäisiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtävistä. Ehdotettavan *kohdan 1* mukaisesti keskus hoitaisi viranomaistehtävät, joita ehdotuksen mukaisesti säädettävä kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annettu laki edellyttäisi. Keskus esimerkiksi valvoisi ku-

vaohjelmien tarjoamista, käsittelee esityslu-
pia, hyväksyisi kuvaohjelmaluokittelijoita,
ylläpitäisi kuvaohjelmaluokittelua, käsittelee
kuvaohjelman luokittelua koskevia oi-
kaispyyntöjä, ottaisi kuvaohjelmia luokitel-
tavaksi ja määräisi maksettavaksi kuvaoh-
jelman valvontamaksun.

Ehdotettavan *kohdan 2* mukaisesti keskuksella olisi mediakasvatuksen koordinaatiotehtävä, eli keskus edistäisi mediakasvatusta ja lasten mediataitojen kehittymistä yhteistyössä muiden sektorilla toimivien viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa. Mediataidoilla tarkoitetaan kykyä hankkia tietoa medialla ja mediasta, arvioida ja analysoida erilaisia mediasisältöjä, hallita medialaitteita, viestiä ja ilmaista itseään eri mediavälinein, valita itselleen sopivia sisältöjä, olla vuorovaikutuksessa ja toimia aktiivisesti omassa yhteisössä median avulla. Yhteistyötahoja olisivat esimerkiksi opetusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Opetushallitus, erilaiset järjestöt ja audiovisuaalisen alan toimijat. Tämä tehtävä täyttäisi nykytilanteen tarpeen mediakasvatuksen valtakunnalliseen koordinointiin.

Ehdotettavan *kohdan 3* mukaisesti keskus toimisi toimialan yhteisöjen ja viranomaisen yhteistyöelimenä lasten turvallisen mediaympäristön edistämiseksi. Keskuksen tehtävänä olisi esimerkiksi edistää kuvaohjelma-alan itsesääntelytoimia lasten suojelemiseksi. Tätä edistäisi keskuksessa 3 §:n nojalla toimiva neuvottelukunta, jossa olisi kuvaohjelma-alan, kuvaohjelma-alan tutkimuksen, mediakasvatuksen sekä lastensuojelujärjestöjen ja lasten kehityksen asiantuntijoita. Lasten suojelemiseksi muuttuvassa mediaympäristössä tarvitaan jatkuvaa viranomaisten ja alan toimijoiden yhteistyötä. Esimerkiksi Euroopan komission ja neuvoston mediakasvatusta koskevissa päätelmissä ja suosituksissa korostetaan mediateollisuuden toimia mediakasvatuksen kehittämisessä sekä itse- ja yhteissääntelykeinoja lasten turvallisen mediaympäristön kehittämiseksi.

Ehdotettavan *kohdan 4* mukaisesti keskus edistäisi kuvaohjelma- ja mediakasvatustutkimusta, toimisi asiantuntijana mediaympäristön kehityksessä ja sen seurauksissa lapsille sekä seuraisi alan kansainvälistä kehitystä. Keskus esimerkiksi teettäisi selvityksiä

ja tutkimuksia kuvaohjelmatarjonnan ja lasten median käytön tottumusten muutoksista ja näiden pohjalta kokoaisi ja välittäisi tietoa lasten mediaympäristön muutoksista. Kansainvälisen kehityksen osalta keskus seuraisi esimerkiksi Euroopan unionissa tapahtuvaa kehitystä lasten turvallisen mediaympäristön edistämiseksi.

Ehdotettavan *kohdan 5* mukaisesti keskus tiedottaisi yleisölle, kuten lasten huoltajille ja kasvattajille, lapsia ja mediaa koskevista asioista, esimerkiksi kuvaohjelmien ikärajoista ja lasten mediaympäristön muutoksista. Lasten huoltajat ja kasvattajat eivät tunne riittävästi nykyistäkään kuvaohjelmien luokittelujärjestelmää. Tiedotus olisi keskeinen keskuksen ennaltaehkäisevään toimintaan liittyvä tehtävä.

Ehdotettavan *kohdan 6* mukaisesti keskus ottaisi yleisöltä vastaan ilmoituksia mahdollisesti lasten kehitykselle haitallisista kuvaohjelmista. Viestintäviraston televisiotoimintaa koskevan lastensuojeluvalvontatehtävän päättyessä ehdotuksen mukaisesti Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseen keskittyisi kaikki kuvaohjelmia koskevien valitusten vastaanottaminen. Tämä selkeyttäisi epäselvää nykytilannetta, jossa esimerkiksi lasten huoltajat ovat saattaneet valittaa televisio-ohjelmien sisällöistä Valtion elokuvatarkastamoon. Lasten huoltajat ovat myös kaivanneet lisätietoa siitä, mihin kuvaohjelmien sisällöstä voi valittaa.

Ehdotettavan *kohdan 7* mukaisesti keskuksen tehtävänä olisi antaa ohjeita kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain soveltamisesta. Keskus antaisi tarkempia ohjeita esimerkiksi luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta vapautetuista kuvaohjelmista ja kuvaohjelmien luokittelemisesta. Säädöksellä korostettaisiin sitä, että viranomaisen ja kuvaohjelma-alan toimijat voivat yhdessä sopia myös muista kuin lakiin kirja-
tuista toimista lasten suojelemiseksi.

Ehdotettavan *kohdan 8* mukaisesti keskuksella olisi velvollisuus järjestää kuvaohjelma-
luokittelijoiden koulutusta kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain mukaisesti. Lisäksi keskuksen tehtävänä olisi valvoa kuvaohjelmaluokittelijoiden toimintaa.

Ehdotettavalla *kohdalla 9* jätettäisiin mahdollisuus säätää keskukselle myös muita tehtäviä laissa tai valtioneuvoston asetuksessa.

3 §. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen henkilöstö. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen johtajasta ja muusta henkilökunnasta. Keskuksen johtajan nimittäisi opetusministeriö. Pykälässä säädettäisiin keskuksen työjärjestyksestä ja asioiden ratkaisemisesta. Keskuksen viroista ja niiden kelpoisuusvaatimuksista, virkamiesten tehtävistä ja muusta hallinnosta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella ja keskuksen työjärjestyksellä.

4 §. Kuvaohjelmalautakunta. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kuvaohjelmalautakunnasta, jonka toiminta vastaisi pitkälti nykyistä Valtion elokuvalautakuntaa. Lautakunta toimisi kuvaohjelmien luokittelusta ja merkittämisestä ehdotettavan lain 24 §:n mukaisena muutoksenhakuelimenä. Koska kuvaohjelmalautakunta olisi muutoksenhakuelin, sen asettaisi valtioneuvosto.

5 §. Kuvaohjelmaluokittelijarekisteri. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen ylläpitämistä kuvaohjelmaluokittelijarekisteristä, josta on ehdotettu säädettäväksi kuvaohjelmien luokittelusta ja merkittämisestä ehdotettavan lain 12 §:n 4 momentissa. Rekisteriin sisältyvien henkilötietojen käsittelyssä noudatettaisiin henkilötietolaki ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

Rekisterin julkisuus on tärkeää kuvaohjelmaluokittelijoiden työn läpinäkyvyyden vuoksi. Jos Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus pitäisi nimiluetteloa kuvaohjelmaluokittelijoista esimerkiksi internetissä, kuka tahansa voisi tarkistaa sieltä kulloinkin voimassa olevat kuvaohjelmaluokitteluluvat.

6 §. Neuvottelukunta. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen yhteydessä toimivasta neuvottelukunnasta ehdotetaan säädettäväksi tässä pykälässä. Säännöksen mukaan neuvottelukunnassa olisi enintään x jäsentä ja heillä kaikilla henkilökohtaiset varajäsenet. Neuvottelukunnan jäsenet asettaisi opetusministeriö kuultuaan kuvaohjelma-alan, kuvaohjelma-alan tutkimuksen, mediakasvatuksen sekä lastensuojelujärjestöjen ja lasten kehityksen asiantuntijoiden edustajia. Opetus-

ministeriö nimittäisi varsinaisten jäsenten keskuudesta neuvottelukunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Neuvottelukunnan jäsenistä x määrä edustaisi opetusministeriötä ja x määrä kuvaohjelma-alaa, kuvaohjelma-alan tutkimusta, mediakasvatusta sekä lastensuojelujärjestöjä ja lasten kehityksen asiantuntijoita. Neuvottelukunnan toimikausi olisi kolme vuotta.

Yhteissääntelytyyppisessä järjestelmässä neuvottelukunnan asema korostuu, vaikkei neuvottelukunnalle asetettaisikaan varsinaista päätöksentekovaltaa. Neuvottelukunta voisi lausua esimerkiksi sovittavista kuvasymboleista ja olla myötävaikuttamassa esimerkiksi neuvoteltaessa television vedenjakaja-ajoista. Neuvottelukunnan tehtävistä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

7 §. Voimaantulo. Ehdotetulla lailla kumotaisiin Valtion elokuvatarkastamosta annettu laki muutoksineen.

1.3 Laki televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan televisio- ja radio-laista annetun lain 19 §:n muuttamista siten, että säännöksessä viitattaisiin ehdotettuun kuvaohjelmien luokittelusta ja merkittämisestä annettuun lakiin. Säännös koskee lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien lähettämistä televisiotoiminnassa. Ehdotuksen mukaisesti näiden ohjelmien lähettämisen sääntely siirtyisi esitettyyn kuvaohjelmien luokittelusta ja merkittämisestä annettuun lakiin ja valvonta siirtyisi Viestintävirastolta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtäväksi.

Televisiotoiminnan harjoittajan on nykyisen 19 §:n 1 momentin mukaan huolehdittava siitä, että televisio-ohjelmat, jotka väkivaltaisuuksensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla ovat omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen, lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso ohjelmia. Tätä säännöstä vastaisi ehdotetun lain 5 §:n 2 kohta, jossa säädetään televisiotoiminnan harjoittajalle velvollisuus huolehtia siitä, että kuvaohjelmia ei tarjota sellaiseen aikaan, jolloin lapset tavallisesti katsovat televisiota.

Televisiotoiminnan harjoittajan on nykyisen 19 §:n 2 momentin mukaan ilmoitettava lapsen kehitykselle haitallisen ohjelman lähettämisestä ennen sen lähettämistä. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos läheyksessä on koko ohjelman lähetyksajan näkyvissä tunnus, josta ilmenee ohjelman haitallisuus lapsen kehitykselle. Tätä säännöstä vastaisi ehdotetun lain 5 §:n 1 kohta, jonka mukaan televisiotoiminnan harjoittajia koskeva velvollisuus tiedottaa tarjottaville kuvaohjelmille asetetuista ikärajoista ja ohjelmien sisällöistä kuvaohjelmien markkinoinnissa, lähetystiedoissa ja muussa kuluttajille suunnatussa informaatiossa.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain nykyisen 19 §:n 3 momentin mukaan mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske televisio-ohjelmia, joiden vastaanottamiseen tarvitaan suojaus purkulaite. Säännöksen sisällöltä säilyisi 1 momentin lähetysaikoja koskevan viittauksen osalta nykyisellään ja siitä säädettäisiin ehdotetun lain 5 §:n 2 momentissa. Siten säilyisi nykyisellään periaate siitä, että vedenjakajakellonajat eivät koske maksukortin takana olevia ohjelmistoja. Tällaisissa tapauksissa katsotaan lasten suojelemisen olevan vanhempien vastuulla. Sen sijaan 2 momentissa tarkoitettu velvoite ilmoituksista ohjelmien yhteydessä tulisi koskemaan myös suojaus purkulaitetta edellyttäviä televisio-ohjelmia.

1.4 Laki rikoslain 17 luvun muuttamisesta

17 §. Väkivaltakuvaus tarjoaminen. Pykälästä poistettaisiin säännös, jonka mukaan väkivaltakuvausta koskevaa kriminalisointisäännöstä ei sovellettaisi, jos elokuvan tai tallenteen sisältämä esitys on tarkastettu ja hyväksytty esitettäväksi tai levitettäväksi kuvaohjelmalain mukaisesti, taikka jos valmistajalla tai maahantuojalla on ollut tarkoitus toimittaa tallenne tarkastettavaksi. Koska vastuu luokittelusta olisi jatkossa toimialalla itsellään, ei erillistä viranomaisen hyväksymismenettelyä enää olisi. Lakiin on tarkoituksenmukaista lisätä mahdollisuus puuttua luokittelun epäasianmukaiseen toimintaan rikoslain säännöksillä. Näin ollen tämän pykälän vastaisen kuvaohjelman tar-

joamisen kriminalisointi ei olisi yhteydessä siihen, onko kuvaohjelma luokiteltu vai ei. Lisäksi pykälän ilmaisut muutettaisiin vastaamaan ehdotettavan lain käsitteistöä.

18 §. Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan tarjoaminen. Pykälän ilmaisut muutettaisiin vastaamaan ehdotettavan lain käsitteistöä.

18 a §. Törkeä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoaminen. Pykälän ilmaisut muutettaisiin vastaamaan ehdotettavan lain käsitteistöä.

18 b §. Kuvaohjelman laitton tarjoaminen alaikäiselle. Säännös uudistettaisiin vastaamaan ehdotettavaa uutta lainsäädäntöä. Esityksessä rikoslain kriminalisoituna pidettäisiin edelleen kuvaohjelman tarjoaminen alle 18-vuotiaalle. Rikoslain mukaan rangaistavaa olisi ensinnäkin sellaisen kuvaohjelman, jolle on asetettu 18 vuoden ikäraja, tarjoaminen lapselle. Kyseessä olisi ehdotettavan lain 6 §:ssä säädetyn kiellon vastainen toiminta.

Säännös ei koskisi tämän kohdan osalta televisiotoimintaa, jossa ei ole sananvapauden tavoitteiden vuoksi tarpeen kieltää esittämistä K18-materiaalia. Televisiotoiminnassa tulisi kuitenkin tältä osin noudattaa 5 §:ssä tarkoitettua velvoitetta, jonka mukaan kuvaohjelmaa ei tarjota sellaiseen aikaan, jolloin lapset tavallisesti katsovat televisiota. Velvoitteen noudattamista valvoo viranomainen, joka voi 27 §:n perusteella antaa huomautuksen ja määrätä uhkasakkoa, jos televisiossa esitetään K18-ohjelmia sellaiseen aikaan, jolloin lapset tavallisesti katsovat televisiota.

Toiseksi rangaistavaa olisi tarjota alle 18-vuotiaalle kuvaohjelma, joka kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain 4 §:n nojalla olisi pitänyt luokitella. Lisäksi pykälän ilmaisut muutettaisiin vastaamaan ehdotettavan lain käsitteistöä.

Ehdotuksessa kumottaisiin 18 b §:n nykyinen säännös, joka kriminalisoi kuvaohjelman tarjoamisen vastoin sille kuvaohjelmallaista asetettua ikärajaa. Valtion elokuvatarkastamon tiedossa ei ole, että kumottavan kohdan perusteella olisi käynnistetty rikosprosesseja. Ehdotettavassa laissa viranomainen saisi uuden keinon huomautuksella ja uhkasakolla puuttua ongelmiin tällaisissa tarjoamistilanteissa. Ehdotettavan lain 27 §:ssä säädettäisiin viranomaiselle mahdollisuus antaa lain 5

§:ssä ehdotetun huolellisuusvelvoitteen vastaisesta menettelystä kuvaohjelman tarjoajalle huomautus ja jollei huomautus tehoa, mahdollisuus määrätä uhkasakkoa. Käytännössä nämä toimenpiteet yksinkertaistavat sääntelyä, koska rikoslain vastaiseen toimintaan puuttuminen on edellyttänyt rikosprosessin käynnistämistä. Ehdotuksen mukaan viranomaisena saisi mahdollisuuden puuttua itse ehdotettavan lain vastaiseen toimintaan.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

----

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan päivänä kuuta .

Uudistukseen liittyen lakien voimaantullessa kumottaisiin kuvaohjelmanlaki ja Valtion elokuvatarkastamosta annettu laki muutokseen.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotettu laki toteuttaa perustuslain 12 §:ssä säädetyn kvalifioitun lakivarauksen, joka mahdollistaa sananvapauden välttämättömät rajoitukset kuvaohjelmien osalta lasten

suojelemiseksi. Tämän vuoksi laki voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Ehdotetussa laissa siirretään nykyisin Valtion elokuvatarkastamolle kuuluvia tehtäviä luvanvaraisille kuvaohjelmaluokittelijoille, joita valvoo viranomaisena. Nämä tehtävät ovat perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkisen vallan käyttöä ja tehtävien siirron tulee perustua lakiin. Kyse ei kuitenkaan näissä tehtävissä ole perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Näin ollen nämä tehtävät voidaan siirtää viranomaiselta yksityisille, kunhan valvonta on järjestetty ja vaikutukset yksityisten sananvapauden pidetään oikeasuhteisina suhteessa lasten suojelemiseen.

Perustuslain 12 §:n turvaaman sananvapauden, 18 §:n turvaaman elinkeinonvapauden ja perustuslain 124 §:n kannalta ehdotettu laki voidaan säätää tavanomaisessa lainsäätämisyksityksessä. Lakiin sisältyvien sananvapauden rajoitusten välttämättömyyden ja perustuslain 124 §:n julkisen vallan käytön siirtoon liittyvien säännösten osalta on tarpeen pyytää lausuntoa perustuslakivaliokunnalta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tässä laissa säädetään kuvaohjelmien tarjoamista koskevista rajoituksista lasten suojelemiseksi.

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan Suomessa tarjottavien kuvaohjelmien luokitteluun ja merkitsemiseen sekä kuvaohjelmien tarjoamiseen ja tarjoamisen valvontaan

Tätä lakia sovelletaan

1) kuvaohjelman tarjoamiseen sellaisessa televisiotoiminnassa ja tilausohjelmalvelussa, johon sovelletaan televisio- ja radio-toiminnasta annettua lakia (744/1998),

2) muuhun kuvaohjelman tarjoamiseen, jos päätös kuvaohjelman tarjoamisesta on tehty Suomessa.

Sellaiseen kuvaohjelmaan, joka sisältyy Suomen ulkopuolelta alkunsa saavaan ohjelmistoon, jota tarjotaan yleisölle Suomessa samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa sovelletaan ainoastaan, mitä 7 §:ssä ja 27 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *yleisöllä* vapaasti valikoituvaa henkilöiden joukkoa;

2) *lapsella* alle kahdeksantoistavuotiasta henkilöä;

3) *kuvaohjelmalla* elokuvaa, televisio-ohjelmaa, peliä tai muuta liikkuvina kuvina teknisin keinoin katseltavaksi tarkoitettua sisältöä;

4) *kuvaohjelman tarjoamisella* kuvaohjelman saattamista yleisön saataville;

5) *kuvaohjelman tarjoajalla* sitä, joka saattaa kuvaohjelman yleisön saataville;

6) *viranomaisella* Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskusta, josta säädetään Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta annetussa laissa (/).

4 §

Kuvaohjelman luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuus

Suomessa yleisölle ammattimaisesti tai ansiotarkoituksessa tarjottava ja tehty kuvaohjelma on luokiteltava ja merkittävä kuten tämän lain 11 ja 14 §:ssä säädetään, jollei kuvaohjelmaa ole vapautettu luokittelemisesta ja merkitsemisestä 8 § tai 9 §:n perusteella.

Kuvaohjelman luokittelusta ja merkitsemisestä vastaa kuvaohjelman tarjoaja.

5 §

Kuvaohjelman tarjoajan huolellisuusvelvoite

Kuvaohjelman tarjoajan on huolehdittava, että

1) kuvaohjelmaa ei tarjota merkittävä ikäraja nuoremmalle ilman asianmukaisia esteitä ja varoituksia siitä, että ohjelmalle on asetettu ikäraja ja

2) televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain (744/1998) 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua televisiotoiminnassa lapsen kehitykselle haitalliset kuvaohjelmat lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso kuvaohjelmia.

Mitä 1 momentin 2 kohdassa säädetään ei sovelleta televisio-ohjelmiin, joiden vastaanottamiseen tarvitaan suojauksen purkulaite.

6 §

Kuvaohjelman tarjoamisrajoitukset

Kuvaohjelman tarjoaminen alle 18-vuotiaalle on kielletty, jos ohjelmalle on asetettu 18 vuoden ikäraja.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua televisiotoiminnassa voidaan 1 momentista poiketen tarjota kuvaohjelmaa, jolle on asetettu 18-vuoden ikäraja sellaiseen aikaan, jolloin 18 vuotta nuoremmat eivät tavallisesti katso kuvaohjelmia.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 2 §:n x* kohdassa tarkoitettua tilausohjelmapalvelun tarjoajan on varmistettava, että alle 18-vuotiaat eivät saa esteittä nähtäväksi sellaisia kuvaohjelmia, joille on asetettu 18 vuoden ikäraja.

(* huom. lainkohta, johon viitataan, on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä (HE 87/2009 vp). Viittaus koskee ko. hallituksen esityksen 4 kohtaa)

7 §

Ulkomaisen televisiolähetyksen edelleenlähettäminen

Suomen ulkopuolelta alkunsa saavassa ohjelmistossa ja sitä koskevissa tiedotteissa on ilmoitettava, että ohjelmisto voi sisältää lapsen kehitykselle haitallisia kuvaohjelmia ja että ohjelmistoon sisältyviä kuvaohjelmia ei ole luokiteltu ja merkitty tämän lain mukaisesti, jollei tämä ole teknisesti mahdotonta tai aiheuta kohtuutonta vaivaa.

8 §

Luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta sisällön perusteella vapautettu kuvaohjelma

Luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuus ei koske kuvaohjelmaa, joka

- 1) lähetetään suorana lähetyksenä;
- 2) sisältää pääosin opetuksellista, sivistyksellistä tai valistuksellista aineistoa, esimerkiksi matkailua, ympäristöä ja kulttuuria koskevia aiheita;
- 3) sisältää tavaroiden tai palvelujen markkinointiaineistoa, ei kuitenkaan luokiteltujen tai luokiteltavien kuvaohjelmien markkinointiaineistoa;
- 4) sisältää pääosin musiikkia, urheilua tai toisinnoksia liikunta- kulttuuri- ja hartaustilaisuuksista tai muista vastaavista tilaisuuksista tai tapahtumista;
- 5) sisältää ajankohtaista uutisaineistoa;
- 6) sisältää pääosin leikkiä, askartelua, tietokilpailuja, visailuja, keskustelua tai muita vastaavia aiheita.

9 §

Luokittelu- ja merkitsemisvelvollisuudesta luvan perusteella vapautettu kuvaohjelma

Viranomainen voi antaa hakemuksesta luvan tarjota yleisölle kuvaohjelmia niitä tämän lain mukaisesti luokittelematta ja merkitsemättä kuvaohjelmien tarjoamista varten järjestettävässä erityisessä tilaisuudessa. Tilaisuuden tulee olla ajallisesti rajattu.

Lupa voidaan antaa määrääjäksi useampaakin tilaisuutta varten. Lupa voidaan liittää kuvaohjelmien esityspaikkaa ja -aikaa sekä katsojien ikää koskevia ehtoja.

Lupa voidaan peruuttaa, jos luvan saaja rikkoo tätä lakia tai luvan ehtoja tai jos esitettyjen kuvaohjelmien sisältö antaa siihen muuten aiheutta. Lupa voidaan peruuttaa myös silloin, kun viranomaiselle on lupaa haettaessa annettu virheellisiä tietoja.

Viranomainen voi ottaa tilaisuudessa esitetävän kuvaohjelman luokiteltavaksi. Tilaisuuden järjestäjän on toimitettava tämä kuvaohjelma viranomaiselle.

10 §

Lapsen kehitykselle haitallinen kuvaohjelma

Lapsen kehitykselle haitallisena pidetään kuvaohjelmaa, joka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai ahdistusta aiheuttamalla taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla on omiaan vaikuttamaan haitallisesti lapsen kehitykseen.

Kuvaohjelmaa 1 momentin mukaan arvioitaessa on otettava huomioon, millaisessa yhteydessä ja miten tapahtumat ohjelmassa kuvataan.

11 §

Kuvaohjelman luokittelu

Kuvaohjelmalle tulee 10 §:ssä säädetyin perustein ohjelman sisällön mukaan asettaa 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja ja ohjelman sisältöä kuvaava sisältösymboli. Jos ohjelmaa ei ole 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla pidettävä lapsen kehitykselle haitallisena, se on luokiteltava tarjottavaksi kaikenikäisille.

Viranomaisella voi hyväksyä yksittäiselle kuvaohjelmalle Euroopan unionin alueella annetun ikärajan Suomessa käytettäväksi tässä laissa tarkoitetulla tavalla ilman, että kuvaohjelmaa on tarpeen luokitella Suomessa.

Luokiteltu kuvaohjelma ja sen ikäraja ja sisältösymboli tulee ilmoittaa 15 §:ssä tarkoitettuun kuvaohjelmaluetteloon.

12 §

Viranomaisen hyväksymä kuvaohjelmaluokittelija ja luokittelulupa

Kuvaohjelman saa luokitella ainoastaan tässä pykälässä tarkoitettu kuvaohjelmaluokittelija tai viranomaisen palveluksessa oleva henkilö, joka on määrätty vastamaan kuvaohjelman luokittelemisesta.

Kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksytään sellainen täysi-ikäinen henkilö, joka on suorittanut viranomaisen järjestämän kuvaohjelmaluokittelijakoulutuksen ja joka on muutoin sopiva luokittelijaksi. Viranomaisen päättää koulutuksen sisällöstä.

Kuvaohjelmaluokittelija saa suoritettua koulutuksesta luokitteluluvan, joka on voimassa viisi vuotta.

Viranomaisella valvoo kuvaohjelmaluokittelijoiden toimintaa ja ylläpitää julkista luetteloa hyväksytyistä kuvaohjelmaluokittelijoista. Luetteloon sisältyvien henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan henkilötietolakia (523/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

13 §

Kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymisen peruuttaminen

Viranomaisella voi peruuttaa kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymisen, jos luokittelija toistuvasti toimii vastoin tämän lain säännöksiä, syyllistyy rikoslain (39/1889) 17 luvun 17, 18, 18a tai 18 b §:n mukaisiin rikoksiin, laiminlyö osallistumisen luokittelijoiden täydentävään koulutukseen tai muulla tavoin olennaisesti toimii vastoin sitä mitä kuvaohjelmaluokittelijalta edellytetään.

14 §

Kuvaohjelman merkitseminen

Luokiteltuun kuvaohjelmaan tai sen yhteyteen on merkittävä selvästi havaittavat ikäraja ja sisältösymboli.

15 §

Kuvaohjelmaluettelo

Viranomaisella ylläpitää kuvaohjelmaluetteloa luokitelluista kuvaohjelmista. Kuvaohjelmaluettelo on julkinen.

Kuvaohjelmaluetteloon merkitään:

- 1) kuvaohjelman alkuperäinen ja Suomessa käytettävä nimi sekä valmistusvuosi;
- 2) kuvaohjelman valmistaja ja tarjoaja;
- 3) kuvaohjelman luokittelupäivä Suomessa;
- 4) kuvaohjelmaluokittelija;
- 5) kuvaohjelman ikäraja ja sisältösymbolit;
- 6) tieto 16—17 §:n mukaisista toimenpiteistä.

16 §

Kuvaohjelman luokittelua koskeva oikaisu

Jokainen voi tehdä viranomaiselle pyynnön kuvaohjelman luokittelun muuttamisesta.

Viranomainen tutkii pyynnön ja jos pyyntö ei ole ilmeisen perusteeton viranomainen ottaa kuvaohjelman uudelleenluokiteltavaksi.

Kuvaohjelman tarjoajalla on velvollisuus toimittaa tässä pykälässä tarkoitettu kuvaohjelma viranomaiselle.

17 §

Kuvaohjelman ottaminen luokiteltavaksi

Viranomainen voi omasta aloitteestaan ottaa kuvaohjelman luokiteltavaksi, jos on syytä epäillä, ettei sitä ole luokiteltu ja merkitty tämän lain mukaisesti tai kuvaohjelman on syytä epäillä olevan lapsen kehitykselle haitallinen 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Viranomainen voi lainvoimaisen päätöksen estämättä ottaa luokittelemansa kuvaohjelman uudelleenluokiteltavaksi.

Kuvaohjelman tarjoajalla on velvollisuus toimittaa tässä pykälässä tarkoitettu kuvaohjelma viranomaiselle.

18 §

Virka-apu

Viranomainen antaa poliisille, tullille ja muille viranomaisille virka-apua kuvaohjelmiin liittyvien rikosten tutkinnassa.

19 §

Lausunnot

Viranomainen antaa pyynnöstä lausuntoja viranomaisille näiden käsitellessä kuvaohjelmia koskevia toimivaltaansa kuuluvia asioita.

20 §

Valvontamaksun maksuvelvollisuus

Kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksun on velvollinen suorittamaan kuvaohjelman tarjoaja, jolla on tämän lain 4 §:n mukainen kuvaohjelman luokittelu- ja merkittämisvelvollisuus.

Maksuvelvollisuus alkaa sinä kalenterivuonna, jonka aikana kuvaohjelmien tarjoaminen yleisölle aloitetaan. Valvontamaksua ei palauteta, vaikka toiminnan harjoittaja lopettaa toimintansa kesken kalenterivuoden.

21 §

Valvontamaksu ja sen suuruus

Kuvaohjelmien tarjoamisen valvonnasta ja luokittelujärjestelmän ylläpitämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi peritään Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksu.

Kuvaohjelman tarjoamisen vuosittaiset valvontamaksut ovat seuraavat:

1) (Yleisradio ja muut valtakunnalliset televisio toiminnan harjoittajat)	euroa,
2) (alueelliset televisio toiminnan harjoittajat)	euroa,
3) (elokuvateatterielokuvien tuottajat ja maahantuojat)	euroa,
4) (pelitallenteiden levittäjät)	euroa,
5) (kuvaohjelmien tallennelevittäjät)	euroa,
6) (kuvaohjelmien tilausohjelmapalvelujen tarjoajat)	euroa.

22 §

Valvontamaksun määrääminen ja periminen

Kuvaohjelman tarjoamisen valvontamaksu peritään vuosittain kahdessa erässä. Maksun määrää maksettavaksi viranomainen.

Maksu saadaan periä ilman tuomiota tai päätöstä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään. Jollei maksua suoriteta viimeistään eräpäivänä, maksamattomalle määrälle peritään vuotuista viivästyskorkoa

korkolain (633/1982) 4 §:ssä säädetyn korkokannan mukaan. Viivästyskoron sijasta viranomaisen voi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jäisi tätä pienemmäksi.

23 §

Viranomaisen palveluista perittävät maksut

Tämän lain mukaisista viranomaisen päätöksistä perittävistä maksuista säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992).

Viranomaisen voi vapauttaa 12 §:ssä tarkoitetusta viranomaisen suorittamaan luokitteluun liittyvästä maksusta sellaiset kuvaohjelmat, joita ei tarjota selkeästi kaupallisessa tarkoituksessa ja joiden tarjoaminen edistää audiovisuaalisen kulttuurin, mediakasvatuksen, yhteiskunnallisen keskustelun, audiovisuaalisen koulutuksen tai vähemmistöjen itseilmaisun tarpeita. Kirjastot ja muut yleishyödylliset toimijat ovat vapautettuja luokittelumaksusta siltä osin kuin ne tarjoavat kuvaohjelmia muussa kuin ilmiselvästi kaupallisessa tarkoituksessa.

Viranomaisen voi perua luokitteluun liittyvästä maksusta vapautuksen, jos kuvaohjelmaa tarjotaan selkeästi kaupallisessa tarkoituksessa tai luokittelumaksusta vapautus aiheuttaa merkittäviä kilpailuseurauksia kuvaohjelmamarkkinoilla.

24 §

Muutoksenhaku viranomaisen uudelleenluokittelupäätökseen

Tämän lain 15 ja 16 §:ssä tarkoitettuun viranomaisen tekemään kuvaohjelman uudelleenluokittelupäätökseen voi hakea muutosta valittamalla 14 vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksi antamisesta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettulta kuvaohjelmalautakunnalta. Lautakunnan on käsiteltävä valitus ilman aiheetonta viivästystä.

Kuvaohjelmalautakunnan ratkaisuun tyytymätön voi hakea päätökseen muutosta valittamalla korkeimmalle hallinto-oikeudella 14 päivän kuluessa lautakunnan päätöksen

tiedoksisaamisesta. Korkeimman hallinto-oikeuden on käsiteltävä valitus kiireellisenä.

Huolimatta meneillä olevista valituksista voi kuvaohjelman tarjoaja valitusten käsitte-lyaikana tarjota kuvaohjelmaa ellei viranomaisen kiellä kuvaohjelman tarjoamista tai aseta kuvaohjelman tarjoamiselle erityisiä edellytyksiä.

25 §

Muutoksenhaku viranomaisen myöntämää lupaa koskevaan päätökseen

Tämän lain mukaiseen muuhun kuin 24 §:ssä tarkoitettuun viranomaisen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätökseen saa siihen tyytymätön asianosainen hakea oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus tehdään päätöksen tehneelle viranomaiselle.

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa valittamalla hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

26 §

Viranomaiselle toimitetun kuvaohjelman julkisuus

Viranomaiselle toimitettu kuvaohjelma on pidettävä salassa, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen siitä ei loukkaa kuvaohjelmaan liittyviä tekijänoikeuksia tai aiheuta tarjoajalle tai muulle asiaan osalliselle taloudellista vahinkoa tai vaaranna luokittelun tarkoituksen toteutumista. Viranomaisen asiakirjoihin sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

27 §

Huomautus ja uhkasakko

Sellaiselle kuvaohjelman tarjoajalle, joka tahallaan tai huolimattomuuttaan

1) tarjoaa kuvaohjelmaa 5 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tai

2) laiminlyö 7 §:ssä säädettyä tiedotusvelvollisuutta

viranomainen voi antaa huomautuksen ja kehotuksen muuttaa toimintaansa viranomaisen määräämässä määräajassa.

Ellei kuvaohjelman tarjoaja noudata annetussa määräajassa viranomaisen huomautusta voi viranomainen tehostaa sitä uhkasakolla, joka määräytyy siten kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

28 §

Rangaistussäännös

Joka tahallaan tai törkeää huolimattomuuttaan

1) tarjoaa 6 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti alle 18-vuotiaalle kuvaohjelman, jolle on asetettu 18 vuoden ikäraja

2) tarjoaa 4 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti kuvaohjelmaa, jossa ei ole 14 §:ssä säädettyjä selvästi havaittavia merkintöjä,

3) käyttää kuvaohjelmaluokittelijana 12 §:n vastaisesti muuta kuin viranomaisen hyväksymää luokittelijaa tai luokittelijaa, jonka hyväksyntä ei ole voimassa,

4) toimii ilman 12 §:ssä tarkoitettua hyväksyntää ja luokittelulupaa kuvaohjelmaluokittelijana tai

5) ei ilman hyväksyttävää syytä anna viranomaiselle 9, 16 tai 17 §:n mukaisesti kuvaohjelmaa luokiteltavaksi,

on tuomittava, ellei teko ole rangaistava rikoslain 17 luvun 17, 18, 18 a, tai 18 b §:n mukaan tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *kuvaohjelmarikkomuksesta* sakkoon.

29 §

Tarkemmat säännökset

Tarvittaessa asetuksenantovaltuudet.

30 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan kuvaohjelmien tarkastamisesta annettu laki (775/2000) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

31 §

Siirtymäsäännökset

xxxxx

2.

Laki

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tarkoitus

Kuvaohjelmien luokittelun ja merkitsemisen valvontaa ja mediakasvatuksen koordinoimista varten on Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus, joka on opetusministeriön alainen.

2 §

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtävät

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tehtävänä on

1) toimia kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetussa laissa (/) tarkoitettuna viranomaisena,

2) edistää mediakasvatusta ja lasten media-taitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa,

3) toimia toimialan yhteisöjen ja viranomaisten yhteistyöelimenä lasten turvallisen mediaympäristön edistämiseksi,

4) edistää tutkimusta ja toimia asiantuntijana mediaympäristön kehityksessä ja sen seuruksissa lapsille sekä seurata alan kansainvälistä kehitystä,

5) tiedottaa lapsia ja mediaa koskevista asioista,

6) ottaa vastaan lapsen kehitykselle haitallisia kuvaohjelmia koskevia ilmoituksia,

7) antaa ohjeita kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain soveltamisesta,

8) vastata kuvaohjelmaluokittelijoiden koulutuksesta ja valvoa luokittelijoiden toimintaa,

9) hoitaa ne muut tehtävät, jotka sille laissa tai valtioneuvoston asetuksessa erikseen säädetään.

3 §

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen henkilöstö

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskusta johtaa johtaja. Johtajan nimittää opetusministeriö.

Keskuksella on työjärjestys, jonka johtaja vahvistaa.

Johtaja ratkaisee myös muut keskuksessa ratkaistavat asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä keskuksen muun virkamiehen ratkaistaviksi. Valtioneuvoston asetuksella säädetään asioista, joita ei voida työjärjestyksessä määrätä muun virkamiehen ratkaistaviksi.

Keskuksen viroista ja niiden kelpoisuusvaatimuksista, virkamiesten tehtävistä ja muusta hallinnosta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella ja määrätään sen nojalla työjärjestyksellä.

4 §

Kuvaohjelmalautakunta

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksessa toimii kuvaohjelmalautakunta, jonka nimeää valtioneuvosto. Lautakunnassa on x määrä jäseniä, joilla kaikilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Lautakunnan tehtävänä on toimia kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain 24 §:ssä tarkoitettuna muutoksenhakuelimenä.

Lautakunnan tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Kuvaohjelmaluokittelijarekisteri

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus ylläpitää rekisteriä hyväksytyistä kuvaohjelmaluokittelijoista.

6 §

Neuvottelukunta

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksessa on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on tukea ja kehittää keskuksen toimintaa sekä tehdä aloitteita ja edistää yhteistyötä toimialalla.

Neuvottelukunnassa on enintään x jäsentä, joille kaikille nimetään henkilökohtaiset varajäsenet. Neuvottelukunnan jäsenet asettaa opetusministeriö kuultuaan kuvaohjelma-alan, kuvaohjelma-alan tutkimuksen, mediakasvatuksen sekä lastensuojelujärjestöjen

ja lasten kehityksen asiantuntijoiden edustajia. Opetusministeriö nimittää varsinaisten jäsenten keskuudesta neuvottelukunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Neuvottelukunnan jäsenistä x määrä edustaa opetusministeriötä ja x määrä kuvaohjelma-alaa, kuvaohjelma-alan tutkimusta, mediakasvatusta sekä lastensuojelujärjestöjä ja lasten kehityksen asiantuntijoita. Neuvottelukunnan toimikausi on kolme vuotta.

Neuvottelukunnan tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan Valtion elokuvatastamosta annettu laki (776/2000) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan televisio- ja radiotoiminnasta 9 päivänä lokakuuta 1998 annetun lain (744/1998) 19 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna laissa 778/2000, seuraavasti:

19 §	Lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien lähettämisestä televisiotoiminnassa säädetään kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetussa laissa (/).
<i>Lapsen kehitykselle haitalliset ohjelmat</i>	

4.

Laki

rikoslain 17 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain 17 luvun 17, 18, 18 a ja 18 b §, sellaisena kuin ne ovat, 17 § laissa 563/1998 ja 18, 18 a ja 18 b § laissa 650/2004, seuraavasti:

17 luku	muun kuvaohjelman tiedonvälitystä palvelevan luonteen taikka ilmeisen taiteellisen arvon vuoksi pidettävä perusteltuna.
Rikoksista yleistä järjestystä vastaan	Raakaa väkivaltaa sisältävä kuvaohjelma voidaan tuomita menetetyksi riippumatta siitä, onko kuvaohjelma luokiteltu ja merkitty.
17 §	18 §
<i>Väkivaltakuvauksen tarjoaminen</i>	<i>Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan tarjoaminen</i>

Joka pitää kaupan tai vuokrattavana taikka muuten tarjoaa taikka siinä tarkoituksessa valmistaa tai tuo maahan elokuvia tai muita kuvaohjelmia taikka sellaisia sisältöjä, joissa esitetään raakaa väkivaltaa, on tuomittava *väkivaltakuvauksen tarjoamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos väkivallan esittämistä on elokuvan tai

Joka valmistaa, pitää kaupan tai vuokrattavana, vie maasta, tuo maahan tai Suomen kautta muuhun maahan taikka muuten tarjoaa kuvia tai kuvaohjelmia, joissa sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti esitetään

1) lasta,
2) väkivaltaa tai
3) eläimeen sekaantumista,
on tuomittava *sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan tarjoamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Mitä 17 §:n 2 momentissa säädetään, koskee myös tässä pykälässä tarkoitettua kuvaa tai kuvaohjelmaa.

Lapsena pidetään kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä sekä henkilöä, jonka ikää ei voida selvittää mutta jonka on perusteltua syytä olettaa olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi.

18 a §

Törkeä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoaminen

Jos sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoamisessa

1) lapsi on erityisen nuori,
2) kuvassa esitetään myös vakavaa väkivaltaa tai lapsen kohtelua erityisen nöyryyttävästi,
3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai

4) rikos on tehty osana 1 a §:n 4 momentissa tarkoitettun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoamisesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

18 b §

Kuvaohjelman laitton tarjoaminen alaikäiselle

Joka tarjoaa

1) muussa kuin radio- ja televisiotoiminnasta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettussa televisiotoiminnassa kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain 6 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti alle 18-vuotiaalle kuvaohjelman, jolle on asetettu 18 vuoden ikäraja tai

2) alle 18-vuotiaalle kuvaohjelman, joka kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain 4 §:n nojalla olisi pitänyt luokitella.

on tuomittava *kuvaohjelman laittomasta tarjoamisesta alaikäiselle* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Helsingissä päivänä kuuta 20

Tasavallan Presidentti

Ministeri

3.

Laki

televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan televisio- ja radiotoiminnasta 9 päivänä lokakuuta 1998 annetun lain (744/1998) 19 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna laissa 778/2000, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

19 §

Lasten kehitykselle haitalliset ohjelmat

Lapsen kehitykselle haitalliset ohjelmat

Televisiotoiminnan harjoittajan on huolehdittava siitä, että televisio-ohjelmat, jotka väkivaltaisuuksensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla ovat omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen, lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia.

Jos televisiotoiminnan harjoittaja lähettää 1 momentissa tarkoitetun ohjelman, sen haitallisuudesta lasten kehitykselle on ilmoitettava ennen ohjelman lähettämistä. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos lähetyksessä on koko ohjelman lähetysajan näkyvissä tunnus, josta ilmenee ohjelman haitallisuus lasten kehitykselle.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske televisio-ohjelmia, joiden vastaanottamiseen tarvitaan suojauksen purkulaite.

Lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien lähettämisestä televisiotoiminnassa säädetään kuvaohjelmien luokittelusta ja merkittämisestä annetussa laissa (/).

_____

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .

_____

4.

Laki

rikoslain 17 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain 17 luvun 17, 18, 18 a ja 18 b §, sellaisena kuin ne ovat, 17 § laissa 563/1998 ja 18, 18 a ja 18 b § laissa 650/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 luku

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

17 §

17 §

Väkivaltakuvauksen levittäminen

Väkivaltakuvauksen tarjoaminen

Joka pitää kaupan tai vuokrattavana tai levittää taikka siinä tarkoituksessa valmistaa tai tuo maahan elokuvia tai muita liikkuvia kuvia taikka sellaisia sisältäviä tallenteita, joissa esitetään raakaa väkivaltaa, on tuomittava *väkivaltakuvauksen levittämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos väkivallan esittämistä on elokuvan tai tallenteen tiedonvälitystä palvelevan luonteen taikka ilmeisen taiteellisen arvon vuoksi pidettävä perusteltuna. *Jos elokuvan tai tallenteen sisältämä esitys on tarkastettu ja hyväksytty esitettäväksi elokuvien tarkastuksesta annetun lain (299/1965) taikka levitettäväksi video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain (697/1987) mukaisesti, ei 1 momentin säännöksiä myöskään sovelleta. Jos tallenteen valmistajalla tai maahantuojalla on ilmeisesti ollut aikomus toimittaa tallenteen sisältämä esitys edellä tarkoitettuun tarkastukseen ennen tallenteen kaupaksi tai vuokralle tarjoamista tai luovuttamista, ei valmistamisesta tai maahantuonnista ole tuomittava rangaistusta 1 momentin mukaan.*

Joka pitää kaupan tai vuokrattavana *taikka muuten tarjoaa* taikka siinä tarkoituksessa valmistaa tai tuo maahan elokuvia tai muita *kuvaohjelmia* taikka sellaisia *sisältöjä*, joissa esitetään raakaa väkivaltaa, on tuomittava *väkivaltakuvauksen tarjoamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos väkivallan esittämistä on elokuvan tai *muun kuvaohjelman* tiedonvälitystä palvelevan luonteen taikka ilmeisen taiteellisen arvon vuoksi pidettävä perusteltuna.

Raakaa väkivaltaa sisältävä kuvaohjelma voidaan tuomita menetetyksi riippumatta siitä, onko kuvaohjelma luokiteltu ja merkitty.

18 §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen

Joka valmistaa, pitää kaupan tai vuokrattavana, vie maasta, tuo maahan tai Suomen kautta muuhun maahan taikka muuten levittää kuvia tai kuvatallenteita, joissa sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti esitetään

- 1) lasta,
- 2) väkivaltaa tai
- 3) eläimeen sekaantumista,

on tuomittava *sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Mitä 17 §:n 2 momentissa säädetään, koskee myös tässä pykälässä tarkoitettua kuvaa tai kuvatallennetta.

Lapsena pidetään kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä sekä henkilöä, jonka ikää ei voida selvittää mutta jonka on perusteltua syytä olettaa olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi.

18 §

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan tarjoaminen

Joka valmistaa, pitää kaupan tai vuokrattavana, vie maasta, tuo maahan tai Suomen kautta muuhun maahan taikka muuten *tarjoaa* kuvia tai *kuvaohjelmia*, joissa sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti esitetään

- 1) lasta,
- 2) väkivaltaa tai
- 3) eläimeen sekaantumista,

on tuomittava *sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan tarjoamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Mitä 17 §:n 2 momentissa säädetään, koskee myös tässä pykälässä tarkoitettua kuvaa tai *kuvaohjelmaa*.

Lapsena pidetään kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä sekä henkilöä, jonka ikää ei voida selvittää mutta jonka on perusteltua syytä olettaa olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi.

18 a §

Törkeä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen

Jos sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisessä

- 1) lapsi on erityisen nuori,
- 2) kuvassa esitetään myös vakavaa väkivaltaa tai lapsen kohtelua erityisen nöyryyttävästi,
- 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai
- 4) rikos on tehty osana 1 a §:n 4 momentissa tarkoitettun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

18 a §

Törkeä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoaminen

Jos sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoamisessa

- 1) lapsi on erityisen nuori,
- 2) kuvassa esitetään myös vakavaa väkivaltaa tai lapsen kohtelua erityisen nöyryyttävästi,
- 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai
- 4) rikos on tehty osana 1 a §:n 4 momentissa tarkoitettun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan tarjoamisesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

18 b §

Kuvaohjelman laitton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle

Joka julkisesti esittää tai levittää

1) kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle kuvaohjelmaa, joka kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 8 §:n nojalla ei ole hyväksytty esitettäväksi tai levitettäväksi,

2) kuvaohjelmaa sille mainitun lain 8 §:n nojalla määrätyn ikärajaluokituksen vastaisesti, tai

3) kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle tarkastamatonta kuvaohjelmaa, joka mainitun lain 8 §:n nojalla olisi pitänyt kieltää tai jonka esittämiselle tai levittämiselle olisi pitänyt asettaa kyseisen henkilön ikää korkeampi ikäraja, jos kuvaohjelma olisi ollut tarkastettava,

on tuomittava kuvaohjelman laittomasta esittämisestä tai levittämisestä alaikäiselle sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

18 b §

Kuvaohjelman laitton tarjoaminen alaikäiselle

Joka tarjoaa

1) muussa kuin radio- ja televisiotoiminnasta annetun lain 2 §:ssä tarkoitetussa televisiotoiminnassa kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain 6 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti alle 18-vuotiaalle kuvaohjelman, jolle on asetettu 18 vuoden ikäraja tai

2) alle 18-vuotiaalle kuvaohjelman, joka kuvaohjelmien luokittelusta ja merkitsemisestä annetun lain 4 §:n nojalla olisi pitänyt luokitella.

on tuomittava kuvaohjelman laittomasta tarjoamisesta alaikäiselle sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .
_____

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
Neuvotteleva virkamies
Jussi Mäkinen

4.3.2010

**LAUSUMA KUVAOHJELMALAIN KOKONAISUUDISTUSTA VALMISTELEVAN
TYÖRYHMÄN EHDOTUKSEEN**

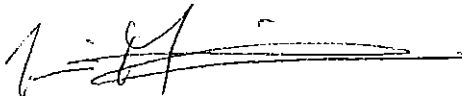
Työryhmän tehtävänä on ollut valmistella ehdotus kuvaohjelman lain kokonaisuudistukseksi.

Työryhmä on ehdottanut siirryttävän ennakkotarkastuksesta alan ja viranomaisen yhteissääntelyyn. Kuvaohjelmien ikärajojen luokittelutehtävä siirrettäisiin pääosin audiovisuaalisen alan toimijoille. Samalla viranomaisen toiminnan painopiste siirtyisi kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvontaan.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää ehdotuksen tavoitteita kannatettavina. Ministeriö pitää tärkeänä työryhmän ehdottamaa sääntelyä lastensuojelun turvaamiseksi kattavasti internetin tilausohjelmapalveluissa. Alan toimijoiden kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat lain käytännön toimivuus sekä avoimeksi jääneet kustannusvaikutukset. Työryhmän säädösehdotuksien muotoilu ja rakennetta on hallituksen esitystä valmisteltaessa vielä tavanomaisella tavalla arvioitava uudelleen.

Avoimeksi jääneiden kustannusvaikutusten vuoksi liikenne- ja viestintäministeriö ei voi tässä vaiheessa muodostaa lopullista kantaa työryhmän ehdotukseen.

Helsingissä,

Jussi Mäkinen

Neuvotteleva virkamies

Pienryhmä 1 Kuvaohjelmien luokittelujärjestelmä ja ikäraajat**Pienryhmän kokoonpano:**

Hartikainen Jani, MTV3 (varalla Wikström Petra, MTV Media)
Kiesiläinen Ismo, harrastajaelokuvakulttuurin edustaja
Kivikallio Tarmo, YLE
Koistinen Tero, Filmikamari
Mustonen Anu, Jyväskylän yliopisto
Olkkonen Riku, FIGMA
Pentinsaari Elina, Nelonen
Pietinen Maarit, Valtion elokuvatarkastamo (puheenjohtaja)
Rantala Leena, opetusministeriö (sihteeri)

Ehdotus luokittelusta ja rekisteröinnistä vapautetuista kuvaohjelmista, ikärajoista ja luokittelujärjestelmästä**Sisältää ehdotukset:**

1. Luokittelusta ja rekisteröinnistä vapautetut kuvaohjelmat
2. Ikäraajat ja sisältösymbolit
3. Kuvaohjelmien luokittelu

Ehdotuksen taustaksi

Työryhmä esittää, että kaikki kuvaohjelmat luokitellaan, ellei niitä vapauteta sisältönsä perusteella luokittelusta ja rekisteröinnistä myöhemmin esitettävillä perusteilla. Tämä tarkoittaa sitä, että myös aikuisille tarjottavat ohjelmat luokitellaan sen varmistamiseksi, että kunkin ohjelman ikäraja on luokittelukriteereiden mukainen.

On välttämätöntä, että lapsille vahingollinen aineisto luokitellaan ja merkitään asianmukaisesti K18-ikärajalla. Luokittelulla varmistetaan myös, että lasten sananvapautta rajoitetaan vain perustellusta syystä. K18-ohjelmien luokittelu ja rekisteröinti on välttämätöntä myös, jos toimielimelle säädetään edelleen velvollisuus valvoa kuvaohjelmatarjontaa rikoslain vastaisen aineiston tarjonnan estämiseksi.

Työryhmän ehdotus luokittelusta ja rekisteröinnistä vapautetuista kuvaohjelmista edellyttää, että ei-ammattimainen kuvaohjelmien tarjoaminen suljetaan lainsäädännön ulkopuolelle lain määritelmässä. Täten työryhmä esittää, että yksityishenkilöiden tekemiin ja tarjoamiin kuvaohjelmiin, mukaan lukien julkisen valvonnan alaisessa opetus- tai harrastustoiminnassa tarjottaviin kuvaohjelmiin, joita ei tarjota merkittäväälle osalle suuresta yleisöstä ja joiden tarjoaminen on pääosin ei-kaupallista toimintaa, ei sovelleta tulevaa lakia (vrt. av-mediapalveludirektiivi).

Vaikka ei-ammattimainen kuvaohjelmien tarjoaminen suljetaan lainsäädännön ulkopuolelle, tarpeen on säilyttää mahdollisuus puuttua tällaiseenkin tarjoamiseen siinä tapauksessa, että nämä kuvaohjelmat vakavasti haittaavat alaikäisten kehitystä.

1. Luokittelusta ja rekisteröinnistä vapautetut kuvaohjelmat

Työryhmä esittää, että luokittelusta ja rekisteröinnistä on vapautettu kuvaohjelmat, jotka

- 1) lähetetään suorana lähetyksenä;
- 2) sisältävät pääosin opetuksellista, sivistyksellistä tai valistuksellista aineistoa, esimerkiksi matkailua, ympäristöä ja kulttuuria koskevia aiheita;
- 3) sisältävät tavaroiden tai palvelujen markkinointiaineistoa, ei kuitenkaan luokiteltujen tai luokiteltavien kuvaohjelmien markkinointiaineistoa;
- 4) sisältävät pääosin musiikkia, urheilua tai toisinnoksia liikunta- kulttuuri- ja hartaustilaisuuksista tai muista vastaavista tilaisuuksista tai tapahtumista;
- 5) sisältävät ajankohtaista uutisaineistoa;
- 6) sisältävät pääosin leikkiä, askartelua, tietokilpailuja, visailuja, keskustelua tai muita vastaavia aiheita.

Jos edellä mainittu ohjelma kuitenkin sisältää aineistoa, joka tässä laissa tarkoitettulla tavalla on omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen, on kuvaohjelma tämän lain mukaisesti luokiteltava ja rekisteröitävä ennen sen tarjoamista yleisölle.

Suorana lähetettävien kuvaohjelmien vapauttaminen luokittelusta ja rekisteröinnistä

Suorat kuvaohjelmälähetykset on vapautettava luokittelusta, koska niiden luokittelu ennakkoon on mahdotonta.

Suorien kuvaohjelmälähetysten tarjoamisessa on kuitenkin noudatettava sitä, mitä muuten on säädetty lapsille haitallisten kuvaohjelmien luokittelusta ja rekisteröinnistä ja televisiolähetysten sijoittelusta (ns. vedenjakaja-ajat) eli ne saa saattaa tarjolle ainoastaan tavalla, jolla varmistetaan, etteivät alaikäiset normaalisti kuule tai näe näitä kuvaohjelmia.

Esimerkiksi jos kuvaohjelmaa lähetetään suorana ravintolasta, jossa esitetään pornografisia esityksiä, on kuvaohjelman tarjoamisajankohdan televisiossa oltava sellainen, etteivät lapset tavallisesti katso televisiota ja kuvaohjelmaa verkossa tarjottaessa on varmistettava, ettei kuvaohjelma ole alaikäisten saatavilla.

Kohdissa 2-6 mainittujen kuvaohjelmien vapauttaminen luokittelusta ja rekisteröinnistä

Kuvaohjelmien televisio- verkko- ym. jakelu on nykyään erittäin laajaa. Pelkästään yksi televisiokanava lähettää päivittäin useita kymmeniä uutis- ja ajankohtaisohjelmia, keskustelu- ja kulttuuriohjelmia, ruoanlaitto-, sisustus- ja terveys- ym. ohjelmia, jotka eivät sisällä lapsille haitallista aineistoa. Tällaisten kuvaohjelmien rekisteröinti ja luokittelu vaatii niin kuvaohjelmien tarjoajilta kuin tarjontaa valvovalta toimielimeltä paljon resursseja, mutta sillä ei edistetä lainkaan lasten hyvinvointia.

Lain tarkoitus eli lasten suojeleminen kuvaohjelmien haitallisilta vaikutuksilta ei edellytä, että lapsille yleensä sopivia kuvaohjelmasisältöjä luokitellaan ja rekisteröidään. Rajallisten resurssien

optimaalisen käytön kannalta on tarpeen, että aiemmin laissa kuvaohjelmien tarkastamisesta tarkastusvelvollisuudesta vapautetut, mutta ilmoitusvelvollisuuden alaiset sisällöt vapautetaan uudessa laissa myös ilmoitusvelvollisuudesta (=rekisteröintivelvollisuudesta).

Lastensuojelu niissä harvoissa (poikkeus)tapauksissa, joissa yleensä lapsille sopivissa sisällöissä on lapsille haitallista aineistoa (jos esimerkiksi luonto-ohjelmassa, esitetään raakaa ja veristä eläinten välistä väkivaltaa), turvataan riittävästi siten, että kuvaohjelman tarjoajalle säädetään velvollisuus luokitella ja rekisteröidä tällainen kuvaohjelma. Näin myös siirretään vastuuta, uuden lainsäädännön hengen mukaisesti, kuvaohjelmien tarjoajille. Toistuva ja tuottamuksellinen tällaisten lapsille haitallisten kuvaohjelmien tarjoaminen ilman luokittelua on laissa säädettävä rangaistavaksi.

Laissa kuvaohjelmien tarkastamisessa (L 775/2000) on sisältönsä perusteella tarkastuksesta vapautetut kuvaohjelmat (4 §) määritelty suppeasti, siten, että kuvaohjelman on oltava valmistettu *yksinomaan* laissa mainittua tarkoitusta varten, jotta se voidaan vapauttaa ennakkotarkastusvelvollisuudesta. Viranomaisen on joutunut jokaisen ohjelman kohdalla erikseen arvioimaan, onko ohjelma tehty laissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka valmistustarkoituksella ei lasten suojelun kannalta ole merkitystä. Lastensuojelun kannalta merkitystä on vain sillä, sisältääkö ohjelma lapsille haitallista aineistoa vai ei.

Tämän vuoksi työryhmä esittää, että uudessa laissa luovutaan määrittelemästä kuvaohjelman valmistustarkoitusta perusteeksi kuvaohjelmaa luokittelu- ja rekisteröintivelvollisuudesta vapautettaessa. Merkitystä tulee olla vain kuvaohjelman sisällöllä, ei sillä, kuka ohjelman on tehnyt ja missä tarkoituksessa se on tehty.

2. Ikärajat ja sisältösymbolit

2.1 Ikärajat

Työryhmä esittää seuraavaa:

- kaikkien kuvaohjelmien luokittelussa otetaan käyttöön uudet ikärajat: S, 7, 12, 16, K18
- televisiolähetysten vedenjakaja-ajat ikärajoilla ovat: klo 17/ 12, klo 21/ 16, klo 23/K18
- vuorovaikutteisten kuvaohjelmien, kuten tietokone- ja konsolipelien, luokittelussa säilytetään nykyinen yleiseurooppalainen luokittelujärjestelmä (PEGI).

Työryhmä esittää, että kuvaohjelmien ikärajoista vain korkein, 18, on juridisesti sitova. Muut ikärajat ovat suosituksia, samaan tapaan kuin vuorovaikutteisten kuvaohjelmien kohdalla nykyisin. Tämä täyttää myös audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin minimisäännöksen, jonka mukaan lapsia on suojeltava heidän kehitystään *vakavasti* vaarantavalta aineistolta.

Perustelut:

Lapsen kehityksen ja kuvaohjelman mahdollisten haitallisten vaikutusten näkökulmasta ei ole yksiselitteisiä perusteita asettaa ikärajoja nykyisen ikärajojärjestelmän ikävuosiin 7, 11, 13, 15 ja 18. Mediatulkintojen kehittymisen kannalta tärkeät kognitiivisen ja tunne-elämän kehittymisetapit tapahtuvat noin 6-8 vuoden (tunteiden etäännyttäminen, konkreettinen ajattelu), 11-13 vuoden (käsitteellinen ajattelu) ja 15-16 vuoden (kriittiset tulkintataidot) vaiheilla (ks. *liiteosa 1*).

Kaikkien kuvaohjelmien ikärajojen yhtenäistämällä on monia etuja. Yhtenäinen järjestelmä selkeyttää ikärajoista tiedottamista. Laajempi tietoisuus tukee nykyistä paremmin vanhempien kasvatustyötä ja edistää lasten suojelemista. Tällä hetkellä erilaisia ikärajoja on liikaa ja järjestelmät ovat vanhemmille epäselviä. Selvitysten mukaan vanhemmat eivät tunne nykyistä ikäraja järjestelmää riittävästi.

Lisäksi nykyistä harvempi ikäraja-asteikko helpottaa kuvaohjelmien luokittelujärjestelmän kehittämistä ja lisää luokittelun selkeyttä ja johdonmukaisuutta järjestelmässä, jossa luokittelusta vastaavat audiovisuaalisen alan toimijat.

Kaikkien kuvaohjelmien (elokuvat, televisio-ohjelmat, pelit) ikärajojen yhtenäistäminen on myös linjassa kuvaohjelmalainsäädännön kokonaisuudistuksen välineutraalisuuspyrkimyksen kanssa.

Klo 17 vedenjakaja-aika ikärajalta 12 perustuu siihen, että vanhempien työssäoloaikana ei tule lähettää alakouluikäisille haitallisia tv-ohjelmia. Klo 21 vedenjakaja-aika on selvitysten perusteella vanhemmille kaikkein tutuin vedenjakaja-aika, ja siksi on perusteltua säilyttää klo 21 vedenjakaja-aika alle 16-vuotiaille lapsille haitallisten ohjelmien kohdalla.

2.2. Sisältösymbolit

Työryhmä esittää, että suomalaisessa luokittelujärjestelmässä otetaan käyttöön seuraavat neljä sisältösymbolia:

- 1) Väki-valta
- 2) Kauhu/Pelko
- 3) Seksi
- 4) Päihteet/Huumeet

Perustelut:

Sisältösymbolit ovat tärkeä vanhempien kasvatustyön tuki ja apuväline järjestelmässä, jossa vanhempien vastuu lasten suojelemisessa korostuu nykytilannetta enemmän ikärajojen suositusluontoisuuden vuoksi. Sisältösymbolien tarkoitus on kertoa vanhemmille tarkemmin, millä perusteella kuvaohjelma on arvioitu tietyn ikäistä nuoremmalle lapselle haitalliseksi.

Opetusministeriön julkaiseman selvityksen mukaan vanhemmat suosivat luokittelujärjestelmää, jossa kuvaohjelmiin merkitään sekä ikärajat että sisältösymbolit. Kansainvälisessä tutkimuksessa korostetaan, että lasten suojelemiseksi kuvaohjelmien haitallisilta vaikutuksilta tarvitaan ikärajojen ohella tarkempaa tietoa mediasisällöistä. Sisältösymboleiden käyttäminen suomalaisessa järjestelmässä on lasten suojelelun näkökulmasta edistysaskel.

Kuvaohjelmien tarjoamisessa on myös otettava huomioon kuluttajansuojalain säännökset, jotka edellyttävät, että alaikäisille suunnatun tai alaikäiset yleisesti tavoittavan markkinoinnin on oltava sellaista, että vanhemmilla on mahdollisuus toimia täysipainoisesti lapsensa kasvattajina. Sisältösymbolien käyttöönotto lisää tietoa kuvaohjelman sisällöstä ja helpottaa siten vanhempien kasvatustehtävää kuvaohjelmien osalta.

Yleiseurooppalaisessa PEGI -järjestelmässä on käytössä mainittujen neljän sisältösymbolin lisäksi symbolit rumalle kielenkäytölle, uhkapelaamiselle ja syrjinnälle. Hollantilaisessa kuvaohjelmien luokittelujärjestelmässä käytetään kaikkia muita paitsi uhkapelaamisen symbolia.

Ruma kielenkäyttö ei ole lapsen kehitystä vaarantavaa sisältöä, vaan liittyy käyttäytymisnormeihin, jotka ovat erilaisia eri kulttuureissa. Uhkapelaamiseen rohkaiseva sisältö kuvaohjelmissa voi olla kehitykselle hyvinkin haitallista, mutta sen esiintyminen kuvaohjelmissa on harvinaista vuorovaikutteisten kuvaohjelmia lukuun ottamatta. Syrjinnälle kuvaohjelmissa ei ole olemassa selkeätä määritelmää. Syrjintäsymbolin käyttökelpoisuutta tulee vielä myös tarkemmin selvittää, sillä työryhmä ei pysty ottamaan kantaa siihen, voidaanko syrjinnän haitallisuutta eri-ikäisille lapsille kuvaohjelmaa luokiteltaessa luotettavasti arvioida. Koska rasismi ja syrjintä ovat väkivallan alalajeja, suositetaan ne yhdistämään väkivalta-teeman alle.

Opetusministeriön teettämän selvityksen mukaan suomalaisvanhemmat pitävät lapsille haitallisimpina sisältöinä (tärkeysjärjestyksessä) väkivaltaa, huumeiden käyttöä, seksiä, pelottavia kohtauksia (kauhua), alkoholin väärinkäyttöä, syrjintää tai rasismia ja vaarallista käytöstä, esim. hengenvaarallisia temppuja. Vähiten tärkeinä mainittiin tupakointi, kiroilu ja alastomuus. Uhkapelaamista ei selvityksessä kysytty.

Ottaen huomioon tutkimustiedon kuvaohjelmien haitallisista vaikutuksista lapsen kehitykseen ja suomalaisen kulttuurin erityispiirteet työryhmä pitää esitettyjä neljää sisältösymbolia riittävinä suomalaisessa luokittelujärjestelmässä. Järjestelmän selkeyden vuoksi symbolien kokonaismäärää ei ole syytä kasvattaa tätä suuremmaksi ja yhteen kuvaohjelmaan on tarpeen merkitä enintään kaksi haitallisuuden kannalta keskeisintä sisältösymbolia.

2.3 Ikäraja- ja sisältösymbolimerkinnät

Työryhmä esittää, että kaikissa kuvaohjelmissa, lukuun ottamatta niitä vuorovaikutteisia kuvaohjelmia, jotka on luokiteltu PEGI -järjestelmässä, käytetään yhtenäisiä ikäraja- ja sisältösymbolimerkintöjä. Yhtenäinen järjestelmä on yleisön kannalta helpompi omaksua ja ymmärtää. Se myös helpottaa toimielimen ja kuvaohjelmien tarjoajien tiedotus- ja valistustehtävän toteuttamista ja koordinoitua. Nykytilanteessa televisiolähetyksissä käytettävät ikärajamerkinnät ja muiden kuvaohjelmien levityksessä käytettävät merkinnät poikkeavat jonkin verran toisistaan.

Työryhmä esittää, että nykyisestä kaikenikäisille sallitun ohjelman ikärajamerkinnästä, 3, luovutaan ja palataan vanhaan S/T-merkintään. Tämä siitä huolimatta, että pelien PEGI-järjestelmässä vastaava ikärajamerkintä on 3.

Ikärajat ja sisältösymbolit tulee merkitä kuvaohjelmien yhteyteen ja niiden tarjoajan tulee käyttää niitä myös omassa markkinoinnissaan mahdollisimman laajasti. Tieto kuvaohjelman ikärajasta ja sisällöstä on oltava lasten vanhempien saatavilla sillä hetkellä, kun kuvaohjelmaa ollaan hankkimassa, katsomassa tai käyttämässä. Tästä syystä ikäraja- ja sisältösymbolimerkintöjen on oltava kuvaohjelman yhteydessä, eikä riitä, että merkinnät ovat nähtävillä vain toimielimen ylläpitämässä ikärajatietokannassa. Myös kuluttajasuojalaki edellyttää, että yleisö saa oleellisen tiedon tuotteen sisällöstä osto- tai hankintapäätöstä tehtäessä.

Työryhmä esittää, että toimintaa valvova toimielin antaa av-alan kanssa neuvoteltuaan yksityiskohtaiset ohjeet tarjoajille siitä, miten ja mihin ikäraja- ja sisältösymbolimerkinnät sijoitetaan. Esimerkiksi televisio-ohjelmien merkinnät voidaan sijoittaa sähköiseen ohjelmaoppaaseen, jos se on teknisesti mahdollista. Ohjelman alussa on edelleen, EU:n av-mediapalveludirektiivin määräysten mukaisesti tiedottaa kuvaohjelman ikäsuosituksesta joko ikärajasyösymbolilla tai suullisesti. Tallenteiden kansissa merkintöjen tulisi mahtua nykyisten määräysten mukaiseen tilaan.

Lisäksi työryhmä esittää, ettei kuvaohjelmien mainoksia eli trailereita ei merkitä ikäraja- ja sisältösymboleilla. Kuvaohjelmien mainoksia tarjottaessa on kuitenkin otettava huomioon mainoksen ikäluokitus siten, että mainosta ei esitetä vedenjakaja-ajan vastaisesti tai sellaisen kuvaohjelman yhteydessä (elokuvateatterissa tai tallenteessa), jonka ikäluokitus on alempi kuin mainoksen.

Uusien yhtenäisten ikäraja- ja sisältösymbolimerkintöjen tulee nykyiseen tapaan olla värillisiä, siten että värit viestivät kuvaohjelman haitallisuusasteesta seuraavasti: K18 = punainen, 16 ja 12 = oranssi tai keltainen ja 7, S = vihreä. PEGI -järjestelmässä on myös vuonna 2009 alettu käyttää värillisiä ikämerkintöjä, joten kaikissa kuvaohjelmissa tullaan käyttämään samaa värisymboliikkaa.

Kuvaohjelman sisältösymbolimerkinnät (väkivaltaa, seksiä, pelkoa herättävä, huumeiden/päihteiden käyttöä ihannoiva, [syrjintää edistävä]), on kehitettävä kansallisesti, sillä Hollannin merkinnät, samoin kuin PEGI-järjestelmässä käytettävät merkinnät, ovat suojattuja tavaramerkkejä, joiden käyttö suomalaisessa järjestelmässä ei ole mahdollista.

Kuvaohjelmien tallennelevityksessä ongelmana on, että tallenteen kannessa saattaa olla eri maiden ikärajamerkintöjä. Jotta suomalaiset ikäraja- ja sisältösymbolimerkinnät erottuvat esimerkiksi muiden Pohjoismaiden merkinnöistä, tulee niissä olla FI-merkintä joko ns. vesileimatekniikalla tai muulla tavoin toteutettuna.

Työryhmä esittää, että kuvaohjelmalakia toimeenpaneva toimielin huolehtii visuaalisesti selkeän suomalaisen ikäraja- ja sisältösymbolijärjestelmän kehittämisestä yhteistyössä audiovisuaalisen alan kanssa. On myös huolehdyttävä siitä, että uudesta järjestelmästä tiedotetaan riittävästi, jotta yleisö oppii tuntemaan uudet yhtenäiset merkinnät ja niiden merkityksen.

Luokittelu- ja merkintäjärjestelmän kustannusten jakamiseksi mahdollisimman laajalle joukolle työryhmä esittää, vaikka asia ei toimeksiantoon kuulunutkaan, seuraavaa. Ikäraja- ja sisältösymbolimerkinnät voisivat olla maksullisia siten, että niitä saisi vapaasti käyttää vain luokittelujärjestelmää käyttävä tai toimielimen luokittelupalveluja ostava toimija. Kun toinen toimija tarjoaa jo luokiteltua kuvaohjelmaa, on sen ostettava toimielimeltä oikeus käyttää ikäraja- ja sisältösymbolimerkintöjä.

3. Kuvaohjelmien luokittelu

Työryhmä esittää, että kuvaohjelmien luokitteluun luodaan kotimainen järjestelmä, joka on mahdollisimman helppokäyttöinen. Luokitteluohjelmiston on syytä olla verkkopohjainen ja sen tulee riittävän luotettavasti selvittää kunkin kuvaohjelman sisältämän väkivallan, seksin ym. haitallisen aineiston laatua ja määrää (luonnos luokittelurungosta *liiteosassa 3*). Luokitteluohjelmisto määrittelee kuvaohjelmalle ikärajan ja sen haitallisesta sisällöstä kertovat sisältösymbolit ohjelmiston esittämiin kysymyksiin annettujen vastausten perusteella.

Luokittelujärjestelmä tulee kehittää toimielimen johdolla, mutta yhteistyössä audiovisuaalisen alan kanssa lakiin kirjattujen luokittelukriteerien perusteella (lapsen kehitykselle haitalliset kuvaohjelmat, vrt. *liiteosa 2*). Luokittelujärjestelmää on testattava riittävästi ennen käyttöönottoa sen luotettavuuden varmistamiseksi. Järjestelmän toimivuutta on jatkuvasti seurattava.

Pelien osalta järjestelmässä tulee säilyttää mahdollisuus PEGI-järjestelmästä poikkeavien suomalaisen kulttuurin erityispiirteiden huomioimiseen luokittelussa. Nykytilanteessa poikkeukset

koskevat rumaa kielenkäyttöä muutamassa jääkiekko- ja musiikkipelissä. Tällaisten erityistapausten luokittelu uudelleen suomalaisten kuvaohjelmien luokittelukriteerien mukaisesti tulee sallia.

Kuvaohjelmia luokittelevien yritysten työntekijöiden on osallistuttava toimielimen järjestämään koulutukseen, jonka suorittuaan työntekijä vasta saa luvan luokitella kuvaohjelmia. Toimielimen tulee järjestää riittävästi koulutusta luokittelijoille. Luokittelijoiden ammattitaitoa on pidettävä yllä ja kehitettävä.

Jotta eri yritysten luokittelijoiden tekemät luokittelut olisivat keskenään mahdollisimman johdonmukaisia (eli kuvaohjelman haitallisen sisällön tulkinta on mahdollisimman samanlaista), tulee yrityksissä toimivat kuvaohjelmien luokittelijat kouluttaa tehtävänsä hyvin. Esimerkiksi NICAM:in selvityksessä on todettu, ettei kukaan, edes lapsen kehityksen ammattilainen, pysty luokittelemaan kuvaohjelmia ilman koulutusta.

Toimielin valvoo eri luokittelijoiden luokittelua ja televisiolähetysten vedenjakaaja-aikojen noudattamista. Valvonta perustuu pääasiassa yleisöltä, lastensuojelujärjestöiltä tai muilta toimijoilta toimielimelle tulevaan palautteeseen. Jos palaute sisältää perustellun valituksen esimerkiksi siitä, että kuvaohjelman ikäraja on liian korkea tai matala tai sen lähetysaika on väärä, pyytää toimielin kuvaohjelman luokittelijalta selvityksen luokittelusta. Saadun selvityksen perusteella toimielin toteaa valituksen aiheettomaksi tai aiheelliseksi. Toimielin voi myös pyytää ohjelman tutkittavaksi, jos epäilee ohjelman olevan luokittelukriteereiden vastaisesti luokiteltu.

Jos luokittelija toistuvasti luokittelee kuvaohjelmia virheellisesti, voi toimielin peruuttaa hänen luokittelulupansa. Toimielin voi tiettyjen laiminlyöntien jälkeen myös evätä yritykseltä luokitteluoikeuden kokonaan määräajaksi, jolloin toimielin luokittelee mainitun yrityksen kuvaohjelmat. Törkeiden, tahallisten ja jatkuvien laiminlyöntien osalta on myös yhtiön jouduttava oikeudelliseen vastuuseen.

Työryhmä pitää tärkeänä, että lainsäädännössä mahdollistetaan myös muiden kuin toimielimen kehittämän luokittelujärjestelmän käyttäminen Suomessa. Jos että tulevaisuudessa onnistutaan kehittämään kuvaohjelmille PEGI -järjestelmän kaltainen yleiseurooppalainen järjestelmä, on sellainen voitava ottaa käyttöön ilman lainsäädännöllisiä muutoksia.

Järjestelmässä yksi kuvaohjelma luokitellaan vain yhden kerran, ja tämän jälkeen sen tiedot ovat kuvaohjelmatietokannassa kaikkien käytettävissä. Kuvaohjelman luokittelu on voimassa ainakin niin kauan, kun luokitteluperusteet pysyvät samana. Uusiin ikärajoihin siirtymisen yhteydessä elokuvatarkastamon vanhat ikärajat muutetaan uusien ikärajojen mukaisiksi siten, että vanha ikäraja muutetaan siksi ikärajaksi, jota lähimpänä se on eli ikäraja K15 muuttuu 16:ksi ja K11 ja K13 muuttuvat 12:ksi jne. Ennen vuotta 2001 tarkastettujen kuvaohjelmien ikärajat (K6, K8, K10, K12, K14, K16) muunnetaan samaan tapaan, lähimmän ikärajan -periaatetta noudattaen. Uuteen järjestelmään siirryttäessä voidaan vanhoja kuvaohjelmia myös luokitella uudelleen uusien kriteerien mukaisesti.

Liiteosa 1

Kehityopsykologisesti tärkeät siirtymät: noin keskimäärin 7, 12 ja (15) -16 vuotta (Anu Mustonen)

3-7 -vuotias

- tulkinta kiinni havainnoissa ja näkyvissä piirteissä, hahmon habitus ratkaisevaa: outo hahmo (noita, mörkö) pelottaa, toiminnan motiivilla ei väliä
- genrellä (satu tai tosi) ei suurta väliä tunnereaktioille
- seksi on käsittämätön asia, sen näkeminen voi johtaa hämmennykseen ja ahdistumiseen
- lapsi voi tulkita seksin kielteiseksi, jopa väkivaltaiseksi asiaksi

7-12 -vuotias

- havainto kiinni konkretiassa, yliluonnolliset asiat pelottavat
- kyky etäännyttää psykologista kokemusta, säädellä tunteita esim. älyllistämällä
- tarinan ominaisuudet (genre, sankarin motiivit, juoni) tärkeitä tulkinnalle
- möröjä pelottavampi on ulkoisesti ”normaali”, mutta ”paha” hahmo, näkymätön uhka
- pitkitetty jännitys (3-tuntinen filmi) ennen loppuratkaisua voi olla liian stressaava
- ymmärrys ihmisen seksuaalisuudesta, sukupuolielimistä ja käsitteistä (yhdyntä, raiskaus, prostituutio, homoseksuaalisuus) vaillinnainen, seksikuvaukset voivat ahdistaa

12–15 (16) –vuotias

- käsitteellinen ja symbolinen ajattelu kehittynyttä, huoli maailman tapahtumista
- janoaa seikkailua ja jännitystä, testaa uskalluksensa rajoja, kestäkyky kasvaa
- pelon ja kauhun tunteita synnyttävät myös abstraktit asiat (esim. ydinsäteily), eläytyminen uhrin tunteisiin suurta
- itsemurha on tässä iässä suurempi mallikäyttäytymisriski kuin pienemmille
- väkivallaton, tasa-arvoisen seksin kuvaus ei vahingoita kehitystä

Huom! Pornon näyttäminen alaikäiselle on rikoslain mukaan lapsen kohdistuva seksuaalirikos.

16–18 -vuotias

- tunteiden hallinta kehittynyttä, hyvät coping-mekanismit
- itsenäinen, kriittinen suhtautuminen median malleihin kasvaa, mutta elämäkokemusta ei ole aina tarpeeksi uusien asioiden suhteuttamiseen minä- ja maailmankuvaan
- ahdistavat uhkakuvat (maailman tila, ympäristö, terrorismi, sodat) voivat ylikorostua
- väkivaltaisen, pakottavan seksin kuvaus saatetaan helposti ymmärtää ”normaaliksi”, hyväksyttäväksi, ellei esityksessä näytetä, että raiskattu kärsii siitä

Liiteosa 2

Kuvaohjelmien mahdolliset vahingolliset vaikutukset lapsiin (Anu Mustonen)

1. Tunnevaikutukset, psyykeä liian kuormittavat tunteet

- pitkäaikaisia stressireaktioita: unihäiriöitä, häiritseviä ajatuksia, painajaisia**
- aiheuttajia: pikkulapsilla voimakkaat ärsykkeet, oudot hahmot, onnettomuus, väkivalta, sota, rikokset isommilla myös vaaran uhka tai ennakointi
- pelottavan esityksen pituus ja useus lisää tunnekuormaa, tosin myös yksittäinen voimakas säikähdys voi tuottaa pitkäaikaisia pelkoja ja pakkoajatuksia
- myös asiat, jotka jäävät ymmärtämättä, hämmentävät ja ahdistavat (seksi)

2. Mallivaikutukset: epäsosiaalinen, itseä, muita vahingoittava käyttäytyminen tai terveyskäyttäytyminen

- syntyvät hyväksyvien ajattelumallien (skeemat, ideat, asenteet) välityksellä
- estot ja pidäkkeet vähenevät, mallikäyttäytyminen lisääntyy
- vahingollisia malleja: aggressio=väkivalta, syrjintä/rasismi, päihteet, huumeet, uhkapelit, alemmuudentuntoa luovat mallit (seksismi, anorektiset mallit, etniset stereotypiat), jotka vaikuttavat identiteettiin: etninen, uskonnollinen tai sukupuoli-identiteetti, itsearvostus, kehonkuva. Erityisesti Suomessa päihdeasenteet ovat iso terveyskäyttäytymisen ongelma.

Median skeemat sisäistäminen, hyväksyminen käyttäytyminen

Lisäksi median sosiaalisia vaikutuksia voivat olla

3. Hyväuskoisuuden hyväksikäyttö

- kaupallisuus, rahan meno (erit. kännykkäostokset)
- vihamieliset tai rikolliset ääri-ideologiat (saatananpalvonta, antisemitismi)

4. Arvoja, normeja tai käytöstapoja koskevat mallivaikutukset:

- ruma kieli, huonot tavat
-

3-4: eivät vaaranna terveyttä tai mielenterveyttä tai näiden tulkinnat ovat yksilö- tai kulttuurisidonnaisia eivät yksinään voi olla ikärajaluokituksen peruste

Liiteosa 3

Luonnos kuvaohjelmien luokittelurungosta (Anu Mustonen)

Määritelmiä kuvaohjelmien koodaamisen pohjaksi

Väkivalta = vahingon tuottamista tahallisesti itselle, muille tai ympäristön kohteille

Voimakas (intense) väkivalta = väkivaltakohtauksessa vähintään kaksi seuraavasta:

- 1) vakavaa (henkeä uhkaava teko)
- 2) realistisesti kuvattu (autenttinen kuvaus tai realistinen fiktio, uskottava, katsojalle psykologisesti läheinen tai tuttu tilanne: aika, kulttuuri, ikä jne.)
- 3) dramatisoiden esitetty (pitkitetty, yksityiskohtainen, paljon tehosteita)

Ihannoiva (attractive) väkivalta = väkivaltakohtauksessa vähintään kaksi seuraavista:

- 1) oikeutettua (reaktiivinen motivaatio, ei rangaista)
- 2) kaunisteltua (positiivisen sankarin tekemää, huomio toiminnassa, ei uhreissa)
- 3) palkitsevaa (tavoite saavutetaan väkivallan avulla, ei ikäviä seurauksia)

Ihannoivan ja voimakkaan (raa'an) väkivallan analysoimiseksi on suomalaisessa laajassa aineistossa laskettu koodaajien väliset reliabiliteetit em. kriteereillä. Reliabiliteetit olivat varsin hyvät: väkivallan voimakkuus .87 ja ihannoiva esittämistapa .81, joten nämä mediaväkivallan ulottuvuudet ovat melko luotettavasti analysoitavissa koulutetuilla koodaajilla henkilöstä riippumatta (Mustonen & Pulkkinen, 1997).

Seksi = sukupuoliseen kanssakäymisen liittyvät viitteelliset tai suorat kuvaukset: lievimpiä muotoja seksistä puhuminen, suuteleminen, syleily, seksuaaliset viittaukset ja symbolit, vahvempia muotoja esileikin ja yhdynnän kuvaus.

[Pornografisessa kuvauksessa seksuaalinen sisältö on hallitsevassa osassa, siinä sukupuoliyhteys esitetään yksityiskohtaisesti, pitkitetysti ja läheltä kuvattuna. Toisin kuin monissa muissa kulttuureissa, Suomessa alastomuuden kuvauksen sinänsä ei katsota olevan seksikuvausta. Alastomien hahmojen näyttämisen lapsille ei ole juurikaan kehitystä vahingoittavaa, ellei hahmoihin tai tilanteeseen liity muita, hämmennystä tai ahdistusta lisääviä piirteitä.]

Pelkoa herättävät mediasisällöt: uhkaavia tai käsittämättömiä asioita tai hahmoja esittävät kuvaukset tai tilanteet, joissa onnettomuuden, väkivallan tai tuhon uhkaa. Jännitys- ja kauhuelementejä, väkivaltaa ja sen seurauksia. Yliluonnollisia asioita.

[Lasten universaaleja pelkoja ovat pimeä, eksyminen, yksin jääminen ja läheisen menettäminen. Nämä teemat ovat ahdistavia myös mediassa. Lisäksi on olemassa erityisiä mediapelkoja, joita herättävät pienillä lapsilla oudot hahmot, muodonmuutokset, vaaran uhka tai käsittämättömät asiat, kuten seksi, jonka lapsi voi tulkita vaikkapa väkivallaksi. Kauhufilmien genren tarkoitus on nimenomaan manipuloida pelkoja ja jännitystä. Isommat lapset ja nuoret pelkäävät fiktiota vahvemmin dokumentaarisia sisältöjä. Säikähdys on ohimenevä pelkotila, joka ei sinänsä vaaranna kehitystä, mutta voi joskus voi yleistyä pitkäkestoiseksi ahdistukseksi.]

Ehdotus luokittelurungoksi haitallisuuden arviointiin (K18 -arviot kuten nykyisin)

Esiintyykö kuvaohjelmassa

1. a. Voimakkaita väkivallan (tai pakottavan seksin) kuvauksia

0=ei ollenkaan	S
1=vähän, lyhyitä, viitteellistä, aggressiivista kieltä	7
2=melko voimakkaita kuvauksia	12
3=voimakkaita väkivallan kuvauksia	16
4=	K18

1.b. Ihannoivaa väkivaltaa tai ihannoivaa, pakottavaa seksiä

0=ei ollenkaan	S
1=vähän tai täysin kriittisessä valossa kuvattua	7
2=melko paljon ihannoivaa väkivaltaa	12
3=paljon ihannoivaa väkivaltaa	16
4=	K18

2. Voimakkaita seksikuvauksia

0=ei ollenkaan	S
1=lievää, viitteellistä erotiikkaa	7
2=melko voimakk. seksiin viittaavia kuvauksia, ei aktia	12
3=voimakkaita, yksityiskohtaisia seksikuvauksia	16
4=	K18

3. Voimakkaita, pelkoa herättäviä kuvauksia

0= ei ollenkaan	S
1=lieviä kuvauksia: äänet/tehosteet, muodonmuutokset, oudot hahmot, väkivallan tai onnettomuuden uhka	7
2=melko voimakkaita pelottavia kuvauksia: onnettomuus, sota, rikos, kuolema, vaaran uhka (realistinen kuvaus)	12
3=voimakkaita kuvauksia: realistinen, raju tuhokuvaus, sadismi, pitkitetty uhka, kauhu, uhrien kärsimysreaktiot	16
4=	K18

4. Ihannoivaa, kritiikitöntä rasismia, syrjinnän, seksismin kuvausta

0=ei ollenkaan	S
1=vähän tai täysin kriittisessä valossa kuvattua	7
2=melko ihannoivaa kuvausta	12
3=ihannoivaa rasismia/syrjinnän/ kuvausta	16
4=	K18

5. Ihannoivaa, kritiikitöntä päihteiden tai huumeiden käytön kuvausta

0=ei ollenkaan	S
1=vähän tai täysin kriittisessä valossa kuvattua	7
2=melko ihannoivaa kuvausta	12
3=ihannoivaa päihteiden/huumeiden kuvausta	16
4=	K18

(Lisäksi mahdollista lisäinformaatiota, mutta ei ikärajojen perusteita):

6. Uhkapelaamisen kuvausta	0 = ei	1= kyllä
7. Rikollisen ääriyhmän tai -ideologian kuvausta	0 = ei	1= kyllä
8. Rumaa kieltä	0 = ei	1= kyllä
9. Huonoja käytöstapoja	0 = ei	1= kyllä
10. Anorektisia malleja	0 = ei	1= kyllä

Pienryhmä 2. Mahdollisuudet estää haitallisen kuvaohjelmamateriaalin saatavilla olo alaikäisille verkkoympäristössä

Pienryhmän jäsenet:

Elers Nora, FiCom ry
Kiesiläinen Ismo, harrastajaelokuvakulttuurin edustaja
Lahti Jari, YLE
Lybeck Tuula, opetusministeriö (puheenjohtaja)
Mellin, Ben, SecuryCast
Miettinen Kirsi, liikenne- ja viestintäministeriö
Peura Juuso, Mannerheimin lastensuojeluliitto
Rantala Leena, opetusministeriö (sihteeri)
Saari Janne, MTV3
Taka-Aho Kai, Nelonen

Internetin kuvaohjelmaympäristön kuvaus

Työryhmän työn taustaksi valmisteltiin kuvaus internetin kuvaohjelmaympäristöstä¹. Kuvauksessa käsitellään tilastotietoa lasten internetin käytöstä, yleisimpiä kuvaohjelmia tarjoavia verkkopalveluita ja erilaisia kuvaohjelmien tuottamisen ja jakelun tapoja. Kuvauksen perusteella voidaan todeta, että kaikenikäisille lapsille on internetissä tarjolla huomattavan laaja globaali kuvaohjelmaympäristö. Eri-ikäiset lapset tarvitsevat erilaista suojelua ja suojelun keinot vaihtelevat. Vahvimmat suojelukeinot tulee kohdentaa pienimpiin lapsiin.

Kuvauksessa kerrotaan myös keinoista, joilla internetin palveluissa otetaan huomioon lasten suojelun kysymykset. Suomalaislasten ja -nuorten suosimassa verkkoyhteisö IRC-galleriassa on ilmiantojärjestelmä, jonka kautta käyttäjät voivat tehdä palvelun ylläpitäjälle ilmoituksen huolta aiheuttavista sisällöistä. You Tube -palvelun ilmiantojärjestelmä koskee paitsi kyseisen verkkoyhteisön sääntöjen rikkomista, myös laittomia sisältöjä. Hollantilaisessa mallissa ikärajoista ym. tiedotus on keskitetty lasten vanhemmille suunnatulle Kijkwiser-verkkosivustolle, jota käyttää huomattava osa hollantilaisvanhemmista.

Työryhmä käsitteli erilaisia malleja lasten suojelemiseksi internetin kuvaohjelmaympäristössä. Työryhmä ei tee ratkaisuesitystä, vaan kuvaa malleja, jotka nousivat keskusteluissa esille. Työryhmä ei ole keskustellut mallien yksityiskohdista, ja ne vaativat jatkoselvittelyä. Mikäli toimenpiteisiin jatkossa päätetään ryhtyä, selvitetään tarkemmin, mitä eri toimijat ovat jo alueella tehneet.

1. Pelisääntökirja

Kuvaohjelmia internetissä tarjoavat suomalaistoimijat voisivat tehdä ns. pelisääntökirjan toimenpiteistä, joilla he oman palvelunsa puitteissa sitoutuisivat edistämään lasten suojelua internetin kuvaohjelmaympäristössä. Sääntökirjassa kuvattaisiin mm. jäljempänä esitettyjä keinoja.

---

¹ Kuvauksen valmisteli MTV3:n ja Nelosen toimeksiannosta Hannu Ripatti Gyllene Skor -yhtiöstä.

Tällaisen järjestelmällisen itsesääntelyn etuna olisi mm. lasten suojelun edistämiseksi tehtävien toimenpiteiden yhdenmukaisuus.

Vastaavanlaisia itsesääntelysopimuksia lasten suojelemiseksi on Euroopan komission aloitteesta tehty internetin yhteisöpalveluiden kohdalla. Liikenne- ja viestintäministeriön lasten ja nuorten mediafoorumin yhteydessä kokoontuvassa moderointi-työryhmässä laaditaan parhaillaan vastaavia käytäntöjä suomalaisille sosiaalisen median palveluille.

2. Vahva sähköinen iän tunnistaminen vakavasti haitallisten sisältöjen kohdalla

Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta tuli voimaan 1.9.2009. Tarvetta helppokäyttöiselle ja edulliselle iän tunnistamismenetelmälle on edelleen. Nykytilanteessa käytetään pankkien (TUPAS) tai Väestörekisterikeskuksen tunnistamisjärjestelmiä. Valtion elokuvatarkastamon tiedotteen mukaan VRK:n järjestelmä on tällä hetkellä riittävä ratkaisu kuvaohjelmien verkkolevityksessä. Liikenne- ja viestintäministeriön asettamassa sähköisen tunnistamisen kehittämissuostyöryhmässä pohditaan parhaillaan niin kutsuttuja vahvan ja heikon tunnistamisen välimuotoja. Tavoitteena on, että sähköisen tunnistamisen markkinat alkaisivat toimia.

Laissa olisi mahdollista säätää kuvaohjelmien ammattimaisille tarjoajille velvollisuudesta varmistaa, ettei lapsille vakavasti haitallinen sisältö ole alaikäisten saatavilla. Verkkoympäristössä tämä käytännössä tarkoittaa sitä, että K18-ikärajan kohdalla kuvaohjelmien tarjoajien tulee toteuttaa iän tunnistaminen vahvan sähköisen tunnistamisen tai muun sellaisen luotettavan tunnistusmenetelmän avulla, joka on palveluntarjoajille teknisesti parhaiten mahdollista. Suosituskärajoiden kohdalla vahvaa sähköistä tai muuta luotettavaa iän tunnistamista ei edellytettäisi laissa, mutta se olisi suositeltavaa. Jos tulevaisuudessa kehitetään helppokäyttöinen järjestelmä iän tunnistamiseen, tavoitteena on, että tarjoajat ottavat sen käyttöön myös suosituskärajoiden kohdalla. Ehdotuksella on tarkoitus varmistaa lasten suojeleminen AV-direktiivissä edellytetyn mukaisesti.

3. Kuvaohjelmien merkinnät internetissä

Kuvaohjelmien tarjoajat voisivat sitoutua merkitsemään internetissä tarjolla oleviin kuvaohjelmiin laissa edellytettäviksi ehdotettavat merkinnät (ikäraja ja sisältösymboli) siten, että lasten vanhemmilla ja muilla kasvattajilla olisi mahdollisuus mahdollisimman helposti tarkistaa merkinnät kuvaohjelman katselu-, hankinta- tai käyttötilanteessa. Merkinnät voitaisiin esimerkiksi asettaa ns. kelluviksi siten, että ne tulevat automaattisesti näkyviin heti, kun hiiren kursori siirretään käytössä olevan kuvaohjelman päälle.

4. Esto- ja suodatinjärjestelmät vanhempien kasvatustyön tueksi

Kuvaohjelmien tarjoajat voisivat sitoutua huomioimaan mahdollisuuden käyttää esto- ja suodatinjärjestelmiä tarjotessaan ja kehittäessään palveluitaan. Tarjoajat myös tiedottaisivat palveluissaan näistä järjestelmistä. Tällöin vanhemmat tai huoltajat voisivat halutessaan ottaa kotonaan käyttöön esto- ja suodatinjärjestelmiä lasten kuvaohjelmien käytön rajoittamiseksi. Esto- ja suodatinjärjestelmien käyttöä voidaan pitää toimivana suojelukeinona erityisesti pienten lasten kohdalla.

5. Palautejärjestelmän ylläpitäminen verkkopalvelussa

Kuvaohjelmia tarjoavan verkkopalvelun ylläpitäjät voisivat sitoutua rakentamaan palveluun palautejärjestelmän, jonka kautta käyttäjä voisi tehdä palvelun ylläpitäjälle ilmoituksen huolta

aiheuttavasta sisällöstä. Palveluiden ylläpitäjät sitoutuvat rakentamaan sivustoilleen yhdenmukaisen palautekohdan, joka voisi sisältää esim. seuraavia osia:

- ilmiantonappi palvelun ylläpitäjälle (huolta aiheuttava sisältö)
- ilmiantonappi poliisille (rikoslain vastainen sisältö; valmistelussa sisäasiainministeriön johdolla erikseen)
- ilmiantonappi kuvaohjelmalakia valvovalle toimielimelle (lapsille haitallinen sisältö)
- linkki palveluun, joka tiedottaa vanhemmille mm. kuvaohjelmien luokittelujärjestelmästä ja mediakasvatuksesta.
- linkki lasten ja nuorten tukipalveluihin verkossa.

Kuvaohjelmalakia valvova toimielin voisi puuttua asiaan esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa samasta verkkopalvelusta tulisi huomattavan paljon ilmoitantoja.

6. Tiedotus ja yhteistyön lisääminen mediakasvatuksen edistämiseksi

Lasten suojelemiseksi internetin kuvaohjelmaympäristössä olisi syytä lisätä voimakkaasti vanhempiin kohdistuvaa tiedotusta kuvaohjelmien ikärajoista ja mediakasvatuksesta. Esimerkiksi televisioyhtiöt voivat sitoutua olemaan mukana tiedotuskampanjassa, jossa vahvistetaan kuvaohjelmien luokittelujärjestelmän ja mediakasvatuksen tunnettuutta suomalaisten lasten vanhempien ja muiden kasvattajien keskuudessa.

Yhteistyötä ja koordinaatiota alan toimijoiden ja eri mediakasvatustoimijoiden välillä tulisi lisätä mediakasvatuksen "jalkauttamiseksi" (kuvaohjelmien tarjoajat, koulut, päiväkodit, mediakasvatusta tekevät yhteisöt, viranomaiset ym).

OPĒTUSMINISTERIŅĀ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 978-952-485-864-9 (PDF)

ISSN 1797-951X (PDF)